

„Narodna Tiskarna“ v Ljubljani.

Vsebina 6. zvezka:

1. Gorázd: Novi svetnik. Legenda. 321
2. Josip Staré: Prvi sneg. Povest (Dalje) 322
3. J. Trdina: Bajke in povesti o Gorjancih. 28. Puščavnik
Dorče. 328
4. Josip Jurčič: Slovenski svetec in učitelj. Zgodovinski
roman. VII. Sv. Metod v ječi. 332
5. Dr. Ahasverus: O ti zakajeni svet! 339
6. Fr. Gestrin: Triolet. 343
7. A. Funtek: Med svet. Pesem. 344
8. J. Kržišnik: Raztáj se mi, snéžec, raztáj! Pesem. . . 344
9. I. Podgorec: Labodova pesem. Noveleta. (Konec.) . . 345
10. J. K. Kalčič: Ne vé m. Pesem. 354
11. Rádinski: Od Mure do Drave. Pesem. 354
12. A. Fekonja: O početkih slovenske književnosti (Dalje) . 355
13. Podlimbarski: Krokarnjev Peter. Slika iz vojaškega življenja. 360
14. Književna poročila:
 I. L.: Statistischer Bericht der Handels- und Ge-
 werbekammer in Laibach. 371
15. L. Žvab: Knjižne redkosti slovenske 375
16. Listek: Primož Trubar. — Nove knjige slovenske. —
 Matica Slovenska. — Dr. Vatroslav Jagič.

Listnica.

G. J. K. v Ljubljani. Prosimo Vas, naznanite nam adresu Svojo, da Vam pismeno pojasnimo stvar in vrnemo novce, katere ste priložili pismu Svojemu za plemenito podjetje, katero pa zdaj ne da zvršiti. — Zaradi pomanjkanja prostora morali smo za to številko izpustiti šah in več malih stvari.

Popravek. V zadnjem zvezku na 314. strani naj se v Preširnovem pismu iz l. 1834. tretja vrsta od spodaj bere tako: Dr. Chrobath lässt daher an Dich die Bitte und Fräulein Nina den Befehl ergehen. . . .

Na znanje!

Uredništvo in upravnništvo „Ljubljanskega Zvona“ je odslej v Ljubljani v knežjem dvorcu v Gosposkih ulicah, št. 14. v I. nadstropji na levo. —

Ljubljanski

ZVON

Leposloven in znanstven list.

Štev. 6.

V Ljubljani, 1. junija 1886.

Leto VI.

Novi svetnik.

Legenda.

- »Oprite!« pred rajem začuje se klic,
In někdo potrka tri krati;
Že s ključi za pasom, veselih lic
Stoji sveti Peter, med vrati.
- »Kdo duša si božja?« praša vratár,
Od gláve do nog premotri jo.
»Slovenec ponižen, nebeški ključár!
In v rajsko želim domačijo.«
- »Slovenec! Oh, rad Vam verjamem tó.
Predobro pač v am ne godi se;
Zatorej vsak rajši ostavi zemljó
Pa k nam gor čim brž preseli se.«
- »Iz vsakega najdete tukaj stanú
Velikih in slavnih svetnikov,
Iz Vašega jadnega pa rodú,
Največ jih je — mučenikov.«
- »Nò, predno Vam odprem sveti raj,
Prestópiva večnosti meje.
Oprósite! prí-nas je tak običaj —
Kakó Vam čestno imé je?«
- »Slovensko mi Primož je Trubar imé,
Saj kdo me utegne poznati . . .«
»Že dobro!« šent-Peter déje smejé,
»Počakajte tukaj pred vrati!«
- Žari se dvorana nebeška, žari,
Od bajnih leskeče se lúčij;
Pred svatov nebeških svétle redí
Ustopi šent-Peter s kljúči.
- »Iz solzne doline tuj gospod
Na pragu je naše hiše;
Poprósil ponižno me je za vhod,
A Primož Trubar se piše.«
- »Kaj? Trubar!« vladika Tekstor dé,
»Kakó? P r i m o ž T r u b a r s t e r e k l i ?
Živi li še tá do denšnjega dne,
Ni zdavnaj že zgórel v pekli?«
- »Po vsej domovini vam nekđaj razpél
Bil vražje je svoje mrže,
Ovčice mi vse poloviti je htel —
Gospóda gotovo to vé že.«
- »Križ božji! Slovenski Luter tu!
Bolestno škof Tomaž Hren vzdahne,
»Še tukaj ne bode pred njim mirú?
Na dnò vic nazaj naj se pahne!«
- »Pripeljal ne mara s seboj cel sod
Slovenskih je Svetih pisem;
Peči bil sem kurit dal ž njimi pòvsod,
Vseh mogel dobiti nisem.«
- »Pomislite!«, Slomšek se oglaší,
»Pomislite, sveti očetje!
Kar Primož na zemlji več ne živi,
Preteklo že tristo nam let je.«
- »O vérí njegovi ní bilo sledú
V Slovencih o mojem časi.
Predlagam, da raj se otvori možú,
Da brat naš zaslužni se spasi.«

„V jeziku premilem on prvi iz vseh,
Oj, čujte! nam knjige je pisal!
In greh, ki učinil ga bil je, greh —
Spokórniku Bog ga je zbrisal...“

Joj! bil vam prepír in spor je na tó
Po celi slovenski stráni,
Še drugi začeli nastavljàti so
Uhó radovédno rajáni.

Z Jeronimom sveti Avguštín
Smehljáje se pogovarja,
S Kvirinom šepéče škof Viktorín
Kazáje na Petra, vratárja.

Metódiju papež Nikolaj
Sladkó se na glas poroga:
„Nò, brate moj, sliši in vidiš sedáj,
Kaj tvoja slovanska je zloga?“

In angeljci zlati okól letajóč
S perutni delajo veter . . .
Pri vratih brez sape, osuplo zróč
Ko v tleh ukopán stojí Peter.

„Mir!“ — Čuj, s prestola svojega Bog
Zdaj glas svoj svarilni povzdigne,
Slovence takój potolaži okróg,
Vratárju z rokój pomigne.

„Do danes vaš Trubar je v ognji pripét
Za greh se svoj óstro pokóril,
Od danes naj tu kaj bo z vami vred
Za tó, kar je dobrega stóril.“

„Ker v vašem jeziku vas prvi učil
Moliti je, psalme peti,
Zdaj véčno me bode slovenski slavil
Peváje svoj „sveti, sveti! . . .“

In ključ zarožljá in raj je odprt,
In Primož Trubar ustopi.
Med slavnimi brati (pač mnogim na srd!)
Bog sésti velí mu na klopi.

Preširen, glej, tam mu naproti hití:
„Naj bom jaz tvoj prvi čestitelj:
Iz národne smrtne, stoletne noči
Na delo si prvi budítelj!“

Gorázd.

Prvi sneg.

Povest.

Spisal Josip Starò.

VIII.

Akoravno Mirko ni zahajal med veliko gospòdo, toliko je le spoznal „svet“, da ni več tako silno hrepenel po njem, kakor spočetka. Hodil je tudi zdaj še rad v pošteno družčino, ali ne, da bi moralo biti. Uvidel je, da, kdor v sebi samem ne nahaja prave sreče in zadovoljstva, ne bode ga nì v „svetu“ našel. Res je sicer, da je Bog človeka za svet ustvaril, ali določil je tudi vsakemu meje, v katerih naj se giblje in deluje na korist naroda svojega in vesoljnega človeštva. A da človek ne bode brez koristi delal v vinógradu Gospodovem, mora se truditi, da bo čimdalje boljši, da si blaži srce ter razvija duševne darove svoje. Tega pravila se je držal Mirko in prav pridno se je lotil učenja.

Toda bolj ko se mu je duh razvijal, bolj je čutil, da mu je srce prazno. Človek ima um in srce, skrbeti pa mora za oboje. Srcu treba ljubezni, te čudne stvarí, ki je ne vidimo, ki niti ni stvar, in vendar

je tako potrebna, da brez nje ne bi ničesar moglo obstajati. Ljubezen božja je ustvarila svet in vse, kar je na njem; ljubezen pa je tudi prvi in najiminitnejši nauk krščanstva, iz katerega vsi ostali izvirajo sami po sebi. Mirko je imel blago srce; ljubil je mater svojo in očeta svojega, ljubil je domovino svojo in narod svoj, in bil je tudi dober in véren prijatelj. Ali vsa ta ljubezen, dasi potrebna in plemenita, ni mu umirila neznanega nekega hrepenenja. Želel si je bitja, katero bi mogel zvati svoje, ali bolje rečeno, katero bi bila druga dopolnujúča stran njega samega. Saj so ga učile modrijanske knjige, da mož sam ni človek, ampak mož in žena skupaj sta v višjem duševnem pomenu cel človek. Zdaj mu je bilo jasno, zakaj človeku tako dobro dé, če po velikem duševnem napóru pride v izbrano žensko družčino. Želel si je torej prijateljice, ki bi ga z umom in srcem razumevala; kateri bi duševno svoje življenje mogel razkrivati, kakor samemu sebi. Táko poznanstvo bi ga moralo povzdigniti nad plitko vsakdanjost, moralo bi ga vzpodbadati, da bi se s tem večjim trudom razvijal in se bližal uzoru ali idealu popolnega človeka.

V take in podobne misli vtopljen je Mirko nekega dne počasi stopal po širokih ulicah. V levíci je nosil debelo knjigo, v desníci pa je imel palčico, s katero se je zamišljeno igral. Bilo je rano predpóludne in v takem kraji mesta, da si le semtertja srečal kakega človeka. V tem mu palčica odletí sredi ulic in, ko se je ozrl, vídi deklíco, ki je drobnih korakov proti njemu dohajala in se mu prav od srca nasmejala. Bila je Alma. Ves zmeden jo Mirko hitro pozdravi, ali ko prime za klobuk, pade mu knjiga iz rók, in dokler je pobiral svoje stvari, izginila je Alma okoli ogla.

Kakor bi bil pozabil, kam se je bil namenil, ni se Mirko genil z mesta. Jezil se je sam na sebe in na nesrečno usodo, da ni prej zapazil deklíce in da mu je ušla zarad njegove nerodnosti. Kako ljubeznivo ga je zopet pogledala, kako presrečno ga je pozdravila! Bila je sama brez tistih zopernih njenih ljudij; kako lahko bi jo ogovoril, pridružil se ji in jo spremil, kdo vé, kako dolgo. Mesečí so minuli, odkar jo je zadnjikrat videl na maškarnem plesu; Bog vé, kdaj se bo zopet našla prilika. Da bi vsaj védel, kje stanuje ali kam zahaja, mogel bi jo zalezovati, pa ob vsem tem nima niti najmanjšega sledú. Take misli so rojile Mirku po glavi, ko je nejevoljen stopal dalje. Ponavljal je vse, kar mu je Alma kdaj rekla in kar je, sploh kdaj opazil na nji; in čimbolj ko je vse preudarjal, tembolj se je prepričaval, da ima Alma preblago srce in da mu je močno nagnena. Prav živo mu je bila vedno v mislih in ni je več pozabil. Zdelo se mu je, kakor

bi bil zdaj še le spregledal in spoznal, da je prav ona takšno bitje, kakeršnega si je v domišljiji svoji želel. Za trdno je sklenil, da jo mora najti, da mora ž njo govoriti in ji razodeti čustva svoja.

Šolsko leto se je bližalo koncu in še ni mogel Mirko najti Alme. V nedeljo po svetem Jakobu je bil dan svete Ane in velikanska oznanila so za popóludne v hladnem prostornem vrtu zunaj mesta napovedovala redko svečanost na čast vsem Anam in Anicam. Dvé glasbi da bosia ves čas razveseljevali čestite goste, a na večer da se bode za odhod napravil prelep umetni ogenj. Ravno prav, mislil si je Mirko, saj itak ne vém, kam bi se dejal; znanci moji so po večjem že odšli, a učiti se mi za letos tudi več ne dá. Kmalu po obedu je šel iz mesta in prišedši na določeni vrt je sédel bolj v stran pod košat kostanj, kjer je mislil, da ga nihče ne bo motil in bo lože opazoval dohajajoče ljudi. Ukazal si je prinesiti vrček piva in si za kratek čas zažgal smodko. Pa vrt se je hitreje polnil, nego se je sam krčmar nadejal, in že nisi mogel najti prostora, kakor bi rad.

„Tù je še prostora za nas,“ rekla je priletna gospá in pelje svojo družbico proti Mirkovi mizi. Bila je Almina mati z možem in s hčerjo ter sestro in svakom svojim.

„Dovolite, gospod,“ ogovori Mirka, a spoznavši ga dostavi: „A! gospod doktor, skoraj Vas ne bi bila več poznala. Prav veselí me, da smo se zopet sešli.“ Na to ga seznaní s svojim društvom, ki je posedlo okoli mize tako, da so gospé bile na jedni, gospodje pa na drugi stráni. Mirko je ostal na svojem mestu na ožjem konci mize, a takoj poleg njega na oglu je kraj matere sedéla Alma.

„Čudim se, da ste še tù, gospod Svetlin, če sem dobro umel Vaše ime,“ poprime oče prvi besedo, da bi začel kak pogovor. „Navadno se slušateljji visokih šol že sredi julija razidejo na vse vetrôve.“

„Saj so se tudi letos po večjem že razšli,“ odgovarja Mirko, „in jaz sem takisto na pot pripravljen. Rad bi še počakal nekega pisma, potem pa jutri ali pojutranjem odrinem.“

„Domá Vas pač težko pričakujejo,“ vpraša ga Almina teta; „ali imate sester in bratov?“

„Razven očeta in matere nimam nikogar,“ zavrnil je Mirko, in tako so se še nekoliko časa vsi skupaj pogovarjali o vsakdanjih stvaréh, o lepem vremeni, o veliki množici, ki se je zbrala na vrtu, koliko bi krčmar utegnil danes skupiti, ter o godbi in napovedanem umetnem ognji. Toda kmalu sta svaka imela svoje, sestri svoje pogovore, Almo in Mirka pa so pustili, naj se kratkočasita kakor samá znata.

Znana slaba rudečica se je pokazala na Alminem lici, ko ji je mati določila prostor kraj Mirka; plaho ga je pozdravila in prav ljubo

ji je bilo, da se je oče prvi začel ž njim meniti. V tem se je bila umirila in se pripravila, kaj mu bo rekla in kako; ali komaj da se je Mirko obrnil k nji, bila je zopet vsa zmočena; vse je pozabila, kar mu je hotela reči in tako nerodno mu je odgovarjala, da se je sama jezila na sebe. Pa saj se niti Mirku ni bolje godilo. Vsak čas se mu je spoteknila beseda; kar ni in ni mogel napeljati pravega pogovora, in zmeraj je znova začel. Napósled jo le ugame in začne:

„Gospodična, zakaj ste mi na maškarnem plesu podarili rumen cvetek?“

„Zakaj?“ ponavlja Alma, da si utegne zamisliti pravi odgovor. Bila je v zadregi in se malo zarudela. Da ne bi izdala resnice, vpraša ga:

„Ali Vam rumena barva ni všeč?“

„Nikakor ne. Že sama na sebi se mi ne zdi lepa, a nima niti pravega pomena. Kako živo nas rudeča barva spominja goreče ljubezni ali pa modra stanovitnosti!“

„A rumena, da nima pomena!“ čudi se Alma, „ali zlató ni rumeno?“

„Rumeno je, rumeno,“ ponavlja Mirko, „vendar zlató budí v človeku posvetno poželjenje ter ga le prevečkrat odvráča od višjih, plemenitih smotrov, v tistem pa, ki ga nima, budí zavidnost. Rumena barva bi torej mogla pomenjati zavidnost, ljubosumnost ali kaj podobnega.“

Alma zopet ni védela, kaj bi mu zavrnila. Malo se zamisli, potem pa mu nekako vprašaje reče:

„Lahko si mislim, s kako nejevoljo ste tedaj cvetek moj vrgli, kdo vé, kam.“

„Oj, ne!“ Mirko kratko zavrne, vzame listnico iz žepa in ji molče pokaže stisneno suho cvetico.

Alma je kar ostrmela, srce ji je od radosti utripalo in toliko da ni od veselja vzkliknila. Toda kar ni smelo na jeziku ven, povédale so oči.

Torej vendar le! mislila si je Alma in tako milo in zadovoljno se je ozrla v Mirka, da je moral ugeniti, kaj je hotela reči. Pa tudi Mirkov pogled je bil pomenljiv in ona ga je razumela ter se prepričala, da se ni motila. Poprej ga je mislila izpraševati o maškarnem plesu, kdo je bil tisti rumeni domino in družega več, zdaj pa je vse to ni skrbelo, saj je več zvédela, nego se je nadejala. Drugačni so bili odslé njihini pogovori in zopet se jima je zaplétal jezik, dokler si nista do brega drug drugemu odkrila svojega srca. Nič si nista bila več tuja; zdelo se jima je, kakor da se od nekdaj poznata; in le to, da nista bila samá, spominjalo ja je, da še nista svoja. Ničesar nista videla, ničesar čula, kar se je godilo okoli njiju in Alma je vselej bila v zadregi, kadar jo je mati vprašala, iz katere opere je to, kar so godci godli tisti trenutek.

V tem se je zmračilo in strežniki so prižgali sveče, ki so na vsaki mizi stale v steklenem zvonu, da jih ne ugasne veter. Dasi je bil topel poletni čas, vendar se je ohladilo, odkar je solnce šlo v zatop, in Alma je po malem jela pokašljevati. Mati jo je že nekolikokrat opomnila, naj se ogrne, ali trmoglava hčerka je ni hotela slušati, češ, da je ne zebe. Ko je pa zopet zakašljala, vstane Mirko, vzame velik volnat robec ter ji ga z obema rokama ogrne čez rame. Alma se ni prav nič branila, ampak tiho je prijela za oba konca in presrečno stisnila roki, ki so ji podale robec, mati pa je smehljaje kimala z glavo in se prav ljubeznivo zahvalila postrežljivemu Mirku.

Godba je umolknila, ljudje pa so jeli vstajati ter se zbirati na konci vrta na veliki trati, kjer se je imel zažigati umetni ogenj. Tudi Almo je vleklo na trato, ali oče in ujec sta videla že dosti umetnih ognjev in sta rajša ostala pri kozarci piva; materi pa se ni dalo v temi iti v gnečo med stikajoče in rivajoče ljudi, in prosila je Mirka, naj bi on peljal Almo tja in pazil na njo. Večje sreče si Mirko ta trenutek ni mogel želeti. Urno je vstal, ponudil Almi desnico, da se je oklenila v njo, in presrečna sta se podala na trato. Nista šla v največjo stisko, ampak bolj pri kraji sta stopila pod drevo, kjer sta sicer slabše videla, ali bila sta bolj pri miru in nihče ju ni motil v njihovih pogovorih.

Zdaj je na trati zašumelo in ognjena raketa je hitro kakor blisk vzletela visoko proti nébu ter se razpočila v padajoče zvezde. Radovéčno ljudstvo je kar strmelo, zdaj je umolknilo, zdaj glasno pohvalilo umetnika ali pa se smijalo šegavcu, ki je v splošni tihoti na ves glas kaj smešnega povédal. Rakete so v tem kar druga za drugo frčale in pokale, in vsaka se ti je zdela lepša od prejšnje. Nato je umetnik zažgal ognjena kolesa, ki so se čimdalje hitreje vrtéla in goste iskre metala od sebe, dokler se po malem niso ustavila in ugasnila. Zdaj se zasveti velika ognjena zvezda, a ko tudi ta otemni, pokaže se namesto nje ognjena črka „A“. Veselo ploskanje je naznanjalo, da se je kaj posebno lepega pokazalo. Kakor začaran se je zasvetil na trati nekak ognjen grad s stolpi in obkopi, in predno si se mogel nagledati te čudne podobe, jele so znova pokati rakete, ki so z vseh strani letele proti grádu. To je bilo tako zvano „vzetje Sebastopolja“, kakor se je čitalo na oglasu. Bilo je res, kakor bi z daleč gledal boj. Nekoliko časa se je vse svetilo v žarečem ognji, kmalu pa so se jeli podirati stolpi in obkopi, in podrl se je ves grad. Pokanje je umolknilo, ogenj je ugasnil in črna tema je pokrivala trato. Bilo je konec svečanosti.

Alma in Mirko sta ves čas stala pod drevesom, in tū sta gledala in nista gledala, kar se je godilo na trati. Želela sta si biti na samem

da bi si povédala, kar se pred drugimi ne dá povédati; a zdaj, ko se jima je želja izpolnila in ju nihče ni motil, stala sta kakor néma drug poleg drugega; čudno jima je bilo pri sreči in nista mogla govoriti. Le zdaj pa zdaj je Mirko zinil kako besedo, pa je zopet umolknil, ko ni dobil odgovora. Čutil je, kako se je Almina roka tresla v njegovi, in slišal, kako globoko je časih vzdihnila.

„Oh! kako je lepó!“ vzkliknila je Alma, ko se je na trati ravno svetila zvezda, a vendar nisi mogel reči, kaj je prav za prav mislila, da je lepó. V tem se zvezda izpremeni v črko „A“ in Mirko prav presrečno izpregovori:

„Alma,“ pripogne se malo k deklici in jo jecljaje vpraša: „Alma, ali me ljubiš?“

Alma mu ničesar ne odgovori, ampak vroče ga poljubi in debela solza se pokaže na njenem očesi. Zopet sta umolknila, ali ne da bi gledala „vzetje Sebastopolja“, saj nista ničesar nití čula, nití videla. Presrečna, da sta bila svoja, nista našla besed, da bi si povédala to svojo srečo. Pa saj sta se tudi molčé razumela. Alma je vroče svojo glavico naslonila na Mirkove prsi in poslušala, kako mu bije srce; saj je védela, da le zánjo bije. Ko se je malo umirila, poljubi ga zopet in prav mehko ga vpraša:

„Mirko, zakaj odhajaš že jutri?“

„Moram. Zadnji čas je.“

„Bog vé, kdaj se zopet vidiva!“

„Čez dva meseca.“

„Oh, to je dolgo!“

„Dolgo; ali ljubezen nama skrajša tudi ta čas.“

Tema in glasno govorjenje ljudij, ki so se s trate vračali proti gostilni, zdramili sta Mirka in Almo iz sladkih sanj ter ja spomnili, da tudi njima treba iti. Mati se je že nemirno ogledavala, odkod bosta prišla, kajti že so se pripravljali na odhod. Prišla sta torej ravno prav, in Mirko je prosil mater, če jih sme domóv spremiti. Mati se mu je celó zahvalila za njegovo prijaznost, toda v mraku ni zapazila izpremembe na Alminem obrazu.

Ni ga bilo srečnejšega bitja od Alme, ko je zdaj prvokrat okle-nena v Mirkovo roko ponosno stopala po dolgih mestnih ulicah. V svoji domišljiji je videla, kako se ž njim sprehaja mlada gospá; ves prejšnji strah jo je minul in bila je prav zgovorna. Menila sta se, kako se bosta prihodnje zimo večkrat shajala in sklenila sta, da pristopita v kako odlično družbo, ki bode med tednom imela plesne vaje pri Poskočilu. V takšnih pogovorih jima je le prehitro minul čas, in

Almo je bilo kar groza, ko je zapazila, da so pred hišo. Prav rada bi bila Mirka za odhod še jedenkrat poljubila, toda nista bila samá in ravno nad njima je svetila plinova luč. Trikrat mu je stisnila roko, pogledala ga je še jedenkrat prav presrečno, potem pa skočila v temno vežo, da mati ne bi videla, kako so ji goste solze zalile oči.

(Dalje prihodnjič.)

Bajke in povesti o Gorjancih.

Spisal Ivan Trdina.

28. Puščavnik Dorče.

Gospodu Zalotniku se je porodilo veliko otrók, ki so imeli vsi prav imenitna imena. Najmlajši sin se je zval Dorče. Jaz ga nisem poznala. Zgodbe njegove mi je pravila Čuprova Ratija, ki je služila pri Zalotnikovih za péstunjo in menda tudi za dojnico. V šolo je hodil ta Dorče najprej v našem mestu, pozneje, ko je bil že velik, pa v nemškem Gradci. Bil je jako vesel in dobrodušen dečko. Družina so ga ljubili bolj nego vso drugo Zalotnikovo gospôdo. S hlapci in deklami se je menil in šalil tako prijazno, kakor bi bili njegovega rodú in stanú.

Dokler se je učil v Novem Mestu, ni se slišala o njem nikoli nobena porednost; v Gradci pa je zašel med lahkoživčke in je po njih vzgledu potrošil marsikak očetov groš po nepotrebem. Isto tako je hotel tratiti denar domá na počitnicah. Zahajal je v drago gostilnico in se zaljubil v okroglo točajko. Sedéla sta že ob devetih zjutraj vsak dan pod kostanjem in se izpovedovala jeden drugemu. Kmalu se je nabralo precěj veliko dolgá. Zalotnik ga je plačal ali je rekel krčmarjevim s trdo besedo, da ne smejo dajati sinu ničesa več na upanje. Dorče vpraša očeta ves razburjen, kaj ga sramotí pred svetom. Stari gospod, čmeren mož, ga prav dobro ošteje, očitaje mu brezvéstno zapravljalnost in mu velí napósled, če ne misli živeti pošteno po njegovi volji, naj se pobere, kamor hoče, on ga ne prizná več za svojega sina. Ta strogost je Dorčeta tako zapekla in razžalila, da je zapustil še tisti dan svoje ljudi in šel za puščavnika.

Kar nič ga ni skrbelo, kako se bo hranil v samoti svoji. Že za otročjih let je lovil rad ribe in rake in nastavljal po hosti zanjke in zádrge. Ko je bolj odrasel, veselila ga je tudi puška: s tovariši in brez

njih je streljal zajce, kljunače in véverice. Bil je uverjen, da bo živel o lovu in ribištvu lahko in radostno kakor brezbrizna ptica pod božjim nebom. Vzel je torej puško, trike in drugo pripravo ter se napotil v silne gozde, ki pokrivajo z malimi preslédkmi ves ravni in gorati svet med našo Krko in daljno Belo krajino.

Ta prostor je nekaj bolj prijazen samó ob Krki na ti strani šmihelkega polja, kjer se vidijo povsod še vasi in ljudje. Dalje proti Gorjancem pa vlada takova neznanska puščoba, kakeršne ne najdete morda nikjer v vsi kranjski deželi. Dostikrat sem čula, da ima v Škrjančem dolgčas mlade. Ti negódni mladiči so se razlezli po vsi cesti, ki gre na to vas proti Semiču in je dolga za moje stare noge debelih pet ur. Človeku se toži na tem potu, kakor bi se nahajal sto dnij strani od domovine in radi gluhe tišine in samote ga obhaja groza, da mu kar sapa zastaja. Pravijo, da je šaljivi kapelan Kajetan nakladal velikim grešnikom za pokoro, da so morali romati trikrat iz Škrjančega do Semiča. To zoperno in zadušljivo popotovanje je vsakega tako prestrašilo in izbegalo, da so se poboljšali najgrjši razuzdanci, katerih noben drug duhovnik ni mogel omečiti. Pri cesti stojé tri vasi: Birčna Vas, Uršina Sela in Laze. V ónih dveh popotnik dostikrat ne sreča nobenega človeka, kakor bi bili zamrli vsi prebivalci. V kočevskih Lazah čepé in se valjajo kdaj pred bornimi kočmurji suhe, grde babe in razcapani otročaji. Če se približa tujec, pa šine vsa ta sódrga v kolibe svoje, kakor ščurki v razpóke, kadar se prinese luč v hišo. Skoraj nikjer ne razveseljuje očesa lepa, godna hosta, plodno poljé in zeleni travniki. Povsod zaklanja vid malopridno grmovje ali pa štrlí v nemi zrak krivo, škrambólasto, polomljeno in pokvečeno drevje. Na redkih njivah se zariva med žito hobotna práprot in kolenčast, trščat, globoko ukoreninjen in na široko raztopirjen plevél. Spašnike in košeníce pa kazí, prerasta in zataplja, kamor pogledate, gosto léševje, česminje in dolgočasna jelša. Sence imate ob cesti dovolj ali je z večine tako tanka in soparna, da se v nji ne morete pohladiti in okrepčati.

Po ti odljudni krajini se je šetal puščavnik Dorče cele tri mesece! Ali zloglasna semiška pot ni naudajala njega s strahom in težnostjo kakor druge. Hodil je po nji brez opravka pa jo je zapustil, kadar je hotel. Zavivši na levo je prišel kmalu v prekrasno rásensko búkovje, ki ga takrat sekira ni še podirala tako neusmiljeno kakor danes. Tamo je dobil najlepšo senco in večkrat tudi kaj za zobé. Če se je obrnil na desno, privedle so ga preséke, steze in kolotečine na prijazni ljubenski hrib ali pa tudi nazaj proti Krki, katero je ime-

noval krušno mater, ker mu je dajala največ užitka. Blizu nje med Drsko in Lastovčami si je naredil prav lično spalnico. V smrečji je našel temno goščo, iz nje si je spletel in zgradil šator, ki se ni mogel lahko zapaziti. Za posteljo si je nanesel vánj mehkega mahú in mlade práproti ter ga pokrtil s smrekovimi skorjami in vejami tako trdno, da ni prišla vánj ni kaplja dežja. Drugo hišico si je postavil daleč od tod tamo za Birčno Vasjo v gozdu, ki se imenuje Padež. Prenočil je največkrat tukaj zaradi tega, da je začel lahko précej zjutraj loviti in pregledovati nastave. Delo si je razdelil tako, da je prežal zjutraj na divjačino v podgerski hosti, popóludne pa zahajal na Krko rakárit in ribárit. Živil se je največ s tem, kar je ustrelil in ujel. Rake si je kuhal v starem lonci, kateremu je bil gorenji konec odbit, ribe, ptiče in véverice pa je pekel na lesenem, samodélnem ražnji. Jedel jih je seveda brez kruha in začimbe. Tú pa tamo je pobral in založil kdaj tudi kako lesniko ali si utrgal kako bilko kislice in hostne detelje.

Neizrečeno se je obveselil, ko je prišel prvič na Ljubno, kajti je bilo na prisojnih rébrih vse rúdeče čudnih jagod, kakeršnih še ni nikjer videl. Bile so mnogo debelejšje od naših dežélskih in ne le okrogle, ampak tudi podolgaste, plosnate, kopičaste in váljarčkaste. Zasejali so jih morda še imenitni zatičinski menihi, ki so imeli v last ljubensko pristavo. Nazobal se jih je prav do sitega; dokler jih je kaj bilo, korakal je potem vsak dan na ta vinoródni hribček, na katerem se sveti tako vabljivo bela cerkev sv. Vida.

Prve dni je Dorčetu puščavniško življenje jako ugajalo. Tekal je po brlogih in dobrih kakor bistri jelen, človeške družbe ni dosti pogrešal. Ali že drugi teden jelo mu je presedati to pustolovsko samovanje in potepanje. Njega razvajanemu gosposkemu želodcu so se čimdalje bolj upirale in gnusile slabo pripravljene jedi, tudi ni zasačil vselej toliko tečne hrane, kolikor mu je je zahtevalo zdravo in močno truplo. Pod Novim Mestom se redé v Krki žlahtni sulci, nad Sotesko še žlahtnejše postrvi, med tema krajema pa se nahaja v naši vodi le malo dobrih rib. Dorče ni ujel nikoli ničesa drugega nego kako mréno, klina ali platíco, takova južina ne bi mikala niti neizbirčnega kmeta. V Rásnem in v Padeži je živelo gotovo dovolj divjačine ali se Dorčetu ni hotela prikazavati tako pogostoma, kakor je želel. V lócnje in zádrge ni ulovil ničesa. Zajca je kdaj ugledal ali zadel je samó jednega in še ta mu se je izgubil v goščavi, da ga ni mogel najti. Ustrelil je nekoliko bornih ptičev in véveric: to je bila vsa lovska sreča njegova. Zato tudi ni žaloval prehudo, ko mu je ukradel nekdo puško. V tem, ko je metal v Krko trnik, priplazil mu se je v daljni padeški šator kak

cigan ali drvar in mu odnesel dragoceno orožje, katero mu je bil kupil oče za god na konci osme šole. S hostnim lovom se je trebalo zdaj posloviti, mladi puščavnik je ostal samó še ribič. Dokler je sijalo na vedrem nebu žarko solnce, dobili so se raki in platíce brez velikega truda. Ko pa so nastopili viharni in deževni dnevi, zasajal je Dorče zaman na železno óst sladko vado. Prišel je zánj čas, da se je učil moliti bridke kozje molitvice. Ves dan je stal na dežji in se trudil, pripridil pa si je le nekoliko rakcev in jedno ribico. Légel je zvečer skoraj tešč. Od nejevolje, žalosti in skrbi ni mogel zaspati. Dolgo je ugibal in mozgal, kako bi si pomogel, dokler se spomni dobre, domače — krave.

Dolenjski kmet ne mara dosti mlečnih jedij, ker je preveč zavérován v vino svoje. Če prinese gospodinja mlečno kašo, nagubanči se marsikatero lice, ne razvedrí pa gotovo nobeno, česar mlekoljubni Gorenjec ne razume in ne verjame lahko. V slast uživajo pri nas mleko s kavo ali pa tudi brez nje samó gospôda. Tudi Dorče mu je bil velik prijatelj, zato ni čudo, da se je domislil v stiski svoji preljube očetove Cuhe, s katero se je tolikokrat zabavljál domá in na paši. Ko je po polunoči naliv ponehal, vstal je z zelene svoje postelje, vzel račji lonec pa hajdi ž njim po dobro znani stezi proti prijazni vasi, v kateri je stala blizu konca čedna Zalotnikova hiša. Hektor je začel hudo lajati ali spoznavši domačega sina je umolknil. Dorče se splazi tiho v hlev, pomolze kravo v lonec in se okrepča prekrasno s sladkim in mastnim mlekom. Odslé je hodil k Cuhi vsako noč po zajutrek. Silno so se čudili vsi Zalotnikovi, kaj je to, da ne namolze dekla zdaj nobeno jutro skoraj nič mleka. Slednji dan so obravnavali in razpravljali to skrivnost pri kosilu, ali pravega uzroka ji seveda niso mogli pogoditi. Posli so mislili za trdno, da je zacvrla Čuhi soseda, ki je bila tako hudobna in prekanjena baba, da so jo bili razglasili vaščani za copernico. Jedina dekla Katra ni verjela tega nego je trdila, da molze kravo najbrž vrazja môra. o kateri je dostikrat slišala, da živi o samem mleku. Zalotnikova gospá je kakih deset dñij čakala, ko pa se ji je godila vedno ista škoda, velela je Katri: Nocoj boš spala ti v hlevu. Na tak način utegnemo še najprej zvédeti, kdo si streže z našim mlekom.

Ta Katra je služila pri Zalotnikovih že od mladih nog. Imeli so jo bolj za svojo nego za tujo. Bila je mlado in jako brdko, ob jednem pa tudi prav pridno in razumno dekle. Župnik so jo pohvalili v nedeljo popóludne v cerkvi óčitno, da zná izmed vseh vrstnic ona najbolje kršćanski nauk. Podarili so ji večkrat kako sveto podobico, jeden pot pa prelepe molitvené bukvice z zlatim obrezkom, ki so veljale nove ne mara cela

dva goldinarja. Gospi svoji je storila vse po volji, da ni nikoli nič godrnjala, v hlev pa ni šla rada spat, ker se je bala móre in drugih pošastij, a tudi malopridnih ponočnjakov in tatov. Ali blagi svoji gospodinji se ni smela in hotela upirati. Postlala si je blizu Čuhe in ob desetih je legla. V hramčku svojem je vselej hitro zaspala, v hlevu pa se ni dalo, bilo je je preveč groza. (Dalje prihodnjič.)

Slovenski svetec in učitelj.

Zgodovinski roman.

Spisal Josip Jurčič.

VII.

Sv. Metod v ječi.

Metodovi spremljevalci so hoteli ostati pri njem v zapóru, ker so mislili, da vendar ni možno, da bi se mu táka krivica mogla dolgo goditi. Vitoglav je bil ljut in je glasno o Nemcih govoril tako, da je bilo zánj dobro, ker ga niso razumeli. Naum in Klemen pak sta bila v veliki skrbì, kaj bode, kajti razumela in videla sta v zboru strastno jezo nemških škofov do svojega učitelja in bala sta se najhujšega zánj.

Metod je dobil v starem kloštru sobo in ukaz, da se iz klošterskega dvorišča in vrta ne sme geniti. Pri njem je smel stanovati samó jeden njegovih ljudij, in on si je bil izbral Gorázda, da bi ga vsaj učil in za bodoči poklic pripravljaval v dolzih urah jetniških. Drugi učenci so ga smeli obiskavati vsako dopółudne, a popółudne ni smel nihče več k njemu.

Med ónimi, ki so jetnika tudi popółudne in vsak čas smeli poiskavati, bil je episkop Hinkmar, Karlmanov zaupni mož. Metodo samemu se je čudno zdelo, kako da se ta mož tolikanj zanima zánj, ker je skoraj izprevidel, kako različnega značaja in različne misli sta. Vendar to je Metod videl, da Hinkmar je bolj na njegovi stráni nego na stráni njegovih sovražnikov, da vé silno mnogo in pri Karlmanu mnogo veljá.

Metod je bil premoder mož, da ne bi bil prilike porabil in pozvedaval o razmerah, mišljenjih in končnih namerah ónih krogov, v katerih oblast je bil zdaj padel. Hinkmar mu je vse to povédal z neko

odločno, prestrašljivo iskrenostjo in odkritostjo. Strmel in zavzel pak se je Metod silno, ko je vse to čul in ničesa več ni mogel svojega čudesnega tujega in naglega prijatelja vprašati, ko mu je povédal usodo in zdanje bivališče ujetega kneza Rastislava.

Od tega hipa je bil Metod nekako ves drug. Ko sta prišla drugi dan njegova učenca Naum in Klemen zopet k njemu, poklical ja je v kot svoje sobe in jima tiho nekaj povédal. Moralo je grozno biti, kajti oba sta obledela in potem Bogá na pomaganje klicala.

A Metod je dal obema svoje ukaze, jednemu je naložil ta pot in ta posel, drugemu drugi. Naum je imel iti précej od tod stráni in izkušati, da pride med moravske Slovence ter jim pové, kaj se je zgodilo in kaj jih še čaka. Klemen pak je imel iti v Dudlebe h Koclju, a Vitoglav brzo vrniti se med svojce v Ljubljano, od tam pa dalje do Rima poslati Metodovo pismo s pritožbo do papeža Hadrijana in prošnjo za pomoč in posredovanje.

Blagoslovil jih je in odpustil, takoj so morali oditi, le Gorázd je ostal pri njem.

Z nenavadno nestrpljivostjo pak je odslé Metod vsak dan pričakoval Svetopolka k sebi. Že prej je pričakoval, da se bode Svetopolk zaradi njegovega zadnjega poziva po ónem zboru oglasil pri njem, ker je bil molčé tako rekoč obljubil, to mu je Metod čital z obraza. Ako je prej svečenik mislil poskušati, ali se ne dá ta slovenski knez prepričati in na pravi pot spraviti, gorelo je zdaj vse v njem od sáme želje, kar najprej govoriti s Svetopolkom in oči mu odpreti, če morda ne vidi propada, pred katerim stoji sam on in narod njegov.

Od škofa Hinkmarja je bil pač zvédel, da Svetopolk ostane s Karlmanom še nekaj časa v tem mestu, da nima tû družega posla nego zabavati se dati in laskati si. A bal se je, da bi prej odšel, predno bi ga videl, zlasti ker so vsa znamenja kazala in je tudi to potrjevalo, kar se je brez bujenja sumnjivosti iz Hinkmara izprašati upal: da Svetopolk ne zná preceniti, kaj se zgodí ž njim in z narodom njegovim.

Vsak dan je Gorázda pošiljal čakati, kje bi videl Svetopolka na samem, da bi mu poročil željo, naj pride k njemu. A več dnij je preteklo, predno je ta prišel s poročilom, da je govoril ž njim, z ónim vélicim, kateremu je bil v cerkvi nož vzal, ter da mu je naročil, naj pride.

Drugi dan je Svetopolk prišel, sam, skrivaje, kakor mu je bilo naročeno.

V ozki sobici nemškega kloštra, poleg ubožne lesene mize, med štirimi golimi stenami, v ječi sta si stala ta dan prvič dva možá na-

sproti z oči v oči, katera sta imela oba vkupe duševno in telesno moč Slovanstvo na evropskem zapadu povzdigniti do prvenstva v sredini Evrope, povzdigniti Slovanstvo, in s tem historiji vsega svetá nov tir dati, novo smér odkazati.

Kakor bi bil Metod to čutil, občudoval je nekaj hipov molčoč in strmč velikansko, močno, lepo telesno vzrast Svetopolkovo, tega možá v najlepših letih, z bistrim nekoliko lehkomišelnó zróčim očesom, zagorelim licem in s silno rokó, ustvarjeno, da puli smreke z gore. Svetopolk pak je z naturnim instinktom čutil, da ima v Metodu ne-navadnega človeka pred seboj in moral je po prvem hipu okó povesiti.

„Blagor mi, da si prišel, dàj Bog, da bi ne bilo zastonj,“ reče Metod, migne Gorázdu, naj odide iz izbe, primakne leseno klop k stolu in ko sta oba sedela, odgovorí Svetopolk :

„Vém, zakaj si me zval.“

„Véš? Ne, ne! Ljubó bi mi pač bilo, kajti ko bi védel, a ipak prišel k meni, kakor si zdaj ne vedóč, kaj te mislim prositi, tako prositi, kakor bi te prosila otec in majka, potem, sine moj, imel bi jaz vse upanje, da bodo moje prošnje vspešne, rodovitne moje besede.“

„Stoj, pa ti povém,“ reče Svetopolk. „Tebe so zaprli, ali ti bi jim rad ušel. To je prav, ko bi le šlo, da-si nisi pameten bil, ker si šel v past, kakor volk po noči. Zdaj pa ti misliš: Svetopolk naj me reši, ne li?“

Metod na lahko zmaje z glavo, a potem vpraša :

„In ko bi jaz nameraval Svetopolka prositi, naj me reši, če more, in naj me odvède zopet med slovenski narod, učít ga, kakor sem ga zdaj učil, bi li on to storil?“

„Bi! Zakaj sem pa k tebi prišel, meniš?“

„Zakaj si prišel?“

„Da te s seboj vzamem, rešim, kadar bodemo odhajali, in da se dogovoriva, kako pojde. Hitre konje imamo, jaz in moja družina vojna, samó če ti moreš brez nas po noči ali kako iz mesta uiti in nas zunaj počakati. Ljudjé moji te potem že odpravijo iz te dežele. Ali le, če oblubiš, kar jaz hočem. To je, da ostaneš pri meni in da bodeš za mene tako delal, kakor si za Rastislava, tega psa. Jaz véim, da je zgorenje-moravski narod tebe rajši imel od njega, a ti si delal zánj. Oblubi mi to, pak te ukrademo Nemcem, kadar pojdemo domóv. To pak ne bode še tako brzo. Dobro se nam godí in vsak dan imamo nova veselja; kaj tacega domá nimamo. Kadar se naveličamo, pa idemo.“

„Nisem jaz mislil na sebe nì na svoj beg, ko sem te klical, Svetopolk. Narod moj in tvoj, blagost in rešitev njegova mi je bila

bolj pred očmi nego svoja. A če ti obljubim, da bodem za tebe vse storil, kar bodem mogel in kar bodem pred Bogom smel, kadar postaneš zopet krščanski vladar naroda svojega in popraviš óno veliko zlo, ki si ga storil — kolikor se dá popraviti — obljubi mi ti odgovoriti na vprašanje moje.“

„No, vprašaj!“

„Jaz tebe ne poznam, ne morem presoditi. Ko si prišel k meni po ónem zboru, videl sem, da imaš sočutje za proganjanca rojaka; zdaj tù sem k meni prihajaš in prvo, kar je, ponujaš mi svojo pomoč, da se rešim; tudi tvoj strije Rastislav je vedno lepó govoril o tebi in lastnostih tvojih . . .“

„Kdo je lepó govoril? Rastislav?“ vpraša Svetopolk jezen.

„Dà, knez Rastislav, katerega si ti smrtnim njegovim sovražnikom Nemcem izdal in ž njim vred izdal jim narod njegov in svoj. Zakaj si to storil, ti Sloven, ti krščan, ti človek jedne in iste krvi ž njim?“

„Zakaj on ni znal, da sva jedne krvi?“

„On ni znal? Kdo ti je to rekel? V vseh njegovih mislih za bodočnost in v črtežih, ki jih je imel, bil si ti in bili so Nitranski tvoji Sloveni. Ničesar drugzega ni hotel nego tvojo blagost, slavo tvojo in srečo. Kadar bi bil jaz po njegovi želji pri Koclji vse uredil in pripravil, imel sem priti k tebi, dopovedat tebi in boljarjem tvojim, kako velika opasnost pretí od Nemcev vsemu slovenskemu narodu ob Moravi, Dunavu, Dravi in Savi, če se vi vsi knezi ne zložite in ne združite.“

„Meni se zdí, da ti ne véš, kako me je ta moj strije Rastislav samó zaradi tega k sebi vabil, da bi me bil rad na stran spravil in mojemu starejšemu bratu Svojmiru, ki je pri njem bil in vedno zoper mene ščuval, do oblasti pomagal. On je mene hotel odpraviti, zato sem jaz njega,“ pripoveduje Svetopolk.

„Kdo ti je to rekel? Varali so te, to ni res!“ reče Metod in kri mu obraz zalije, ker zdaj mu je bilo jasno, da je tù delovala skrivna potvora.

„Vsi so mi pripovedovali.“

„Frankovski duhovniki najprvi, nemški škof v Nitri, ne li?“

„Tudi ti, res, še posebno.“

„Nesrečnež! In ti si véroval njim, ki so smrtni sovražniki tvojega naroda, če se ti tudi ne kažejo, a si zdaj izdal kri od svoje krvi, svojega rodnega otca brata, blazega Rastislava!“

Svetopolk bi bil na vsacega osorno poskočil, kdor bi se bil drznil táko očitanje v lice metati mu, ali Metodov glas je poleg karajóčega ob jednom imel nekaj tako pomilovalnega, prosečega in nenavadnega, da je bil silni vojniki ves mehak in se je le izkušal izgovarjati:

„Zakaj govoriš: izdal? Ko je k meni prišel . . .“

„V gosti!“

„Srečali so ga na potu Nemci in so ga odveli.“

„A ti si znal za to, da ga čakajo, ti bi ga bil lahko otel, ali ga nisi; s tem si ga izdal.“

„Izdal, izdal! Kaj mu je? On rad moli in bogosluži. Torej je baš prav, da so ga deli v kloster. Ni mu sile tû med Nemci. Naj nekoliko premišlja, da je s Svojmikom meni kopal grob.“

„Svojmir, tvoj brat, o čem tacem nikdar ni pomislil. On ne nosi meča več. Že več let je, kar sem ga posvetil svečenikom in moj cerkveni namestnik je zdaj. Zakaj nisi prišel v Velegrad, da bi bil videl, zakaj si véroval kovarstvom sovražnikov naših?“

„Sovražniki moji niso. In Rastislavu tudi ni tako hudó. Rekel sem že, da rad moli, zakaj bi tedaj v nemškem kloštru ne bil, ne na Velegradu?“ reče Svetopolk.

„V nemškem kloštru je, in mu ni tako hudó!“ naglašá Metod, vstane s stolca, ostró pogleda Svetopolka in reče: „Ti ne véš, kaj so storili tvoji prijatelji Nemci s strijcem tvojim Rastislavom!“

„Kaj?“

„Izročili so ga svojemu kralju Ludoviku, smrtnemu njegovemu sovražniku, in ta mu je ukazal očí izkopati!“ reče Metod z naglasom.

Svetopolk ga srepo gleda in obledí.

„Dà, Nemci, prijatelji tvoji so našemu slovenskemu knezu Rastislavu iz žive glave očí izkopali. Rastislav, strijc tvoj, sedaj žíví beden in zapuščen v večni temi, ni solca ni dneva, ni prijateljskega ni sovražnikovega obraza ne vidi več. Pod ónim čestitljivim čelom Rastislavljim, katero je mislilo vedno le o boljku Slovenstva, izginilo je izpod obrvi jasno okó, ki je Slovane v Moravi vladati znalo in v prazni luknji v žívi glavi razjeda le trpka bolečina izruvanega očesa. A še bridkejša nego ta bolečina, še strašnejša bol nego večna temà, ki našega slovenskega kneza muči v nemški ječi, to je zavest, da ga je v to grozoto pahnila slovenska kri, da ga je sorod njegov sam strmoglavil v strašnejše stanje nego je smrt, da si to storil ti, ti Svetopolk!“

Svetopolk se pretrese, iztégne roko proti Metodu ter z nekako plašnim glasom vpraša:

„Je li res, da so ga — oslépili?“

„Povédal mi je škof Hinkmar, óni, ki si ga videl pri Karlmanu, vprašaj ga sam, ne spada li med tvoje nove prijatelje?“ reče zbadljivo Metod.

Če je hotel Metod s svojo povedjo v Svetopolku obuditi Slovena in možá, posrečilo se mu je, kajti začele so se Svetopolku oči svetiti in srdito je s pestjo ob surovi leseni stol udaril in se zagrozil:

„Ako so to storili, varali so me, slepili so tudi mene, in maščevati se hočem nad njimi, maščevati s krvjo in z zvijačo, čuj me!“

„Nisem ti povédal te strašne novice zato, da bi v tebi budil maščevalnost do Nemcev. Krivični sosedje so nam, krivični sodniki so meni, ali vzgled našega Odrešenika nas uči, prej odpustiti jim in reči, da morda tudi ne vedó, kaj delajo, nego razplamenovati sovraštvo do njih. Kar sem jaz pri tebi doseči hotel in kar ti dopovédati želim, je le to, da jih spoznaš in se jih ogiblješ, da čuvaš slovenski narod svoj pred brezdnom narodne smrti, do katerega vabijo oni tebe in tvoje ljudstvo. Jaz želim, da mreže izprevidiš in spoznaš, v katere so te že omotali, da te popolnoma za seboj potegnejo in Slovence s teboj. Če imaš kaj srca za svojo kri in za svoj rod, kaj spomina o materi svoji, potem raztrgaš vezí, v katere si nevidoma že ukovan in popraviš óno strašno pregreho, storjeno nad Rastislavom, s tem, da v njegove stopinje stopiš in delo zvršiš, katero je on pričel: da ujediniš, državno urediš in izobrazíš slovenski narod, da ga osvobodiš od tujih vplivov, da podpiraš njegove učitelje in odvracaš od njega vse óne tujce, ki hočejo njegov duh zamoriti, da vzpostavijo na razvalinah gospodstvo svoje. Rad bi jaz videl, da bi ti, ki imaš oblast in veljavo med svojimi rojaki ter jo lahko še povečaš, spoznal velikost in važnost te dóbe, v kateri te je Bog, odkazovatelj usode narodov, na svet postavil in ti priliko dal, da s krepostjo in moževsko delavnostjo narod svoj povelíčaš, ali pa pustiš, da zabrede v robstvo, iz katerega se more rešiti stoprav čez mnogo stoletij, ali nikoli. Glej, ta naš narod slovenski je še mlad, še mehak, nepokvarjen. Vreden je vse naše ljubezni; delo, ki je zánj storimo, ni nehvaležno. Mlade moči tega naroda zbiraj, združuj, duševne kreposti njegove pomagaj vzbuditi, in ti založiš osnove državnega poslopja, kakor ga ni bilo v tem delu svetá, kakor ga niso imeli Rimljani, niti ga nimajo Franki.“

„Kaj mi je storiti? Reci! Storim!“

„Stráni od tù, stráni od krivih prijateljev svojih! V Nemcih tebi ni prijateljev, njim si ti le ptica vabljenka, s katero hoté rojake tvoje ujeti, zato te hoté porabiti. To spoznaj in ne dáj se! Rastislav je to spoznal in se ni dajal, delal je za svobodo svojega roda, a zato so ga Nemci od tebe izvarali in tako strašno ravnali ž njim. Oni spoznavajo, da zdaj se jim je treba pripraviti, da v last dobodo vašo zemljo,

kjer hoté gospodstvovati, zatorej pa preganjajo tiste, ki so njihovi nameri na poti, ki so izpregledali njih smotre.“

„Še denès osedlamo in se vrnemo domóv, a ti moraš z nami, tebe vzamemo s seboj, ti mi bodi svetovalec,“ reče Svetopolk.

„Idi ti s svojci, jaz sem jetnik, a pridem kasneje k vam. Pojdi v Moravo, oglasi se pri bratu Svojmiru, zaupaj mu, on je dober in poučen. Pri njem najdeš tudi učenca mojega Nauma, in njega poslušaj, če meni verjameš,“ reče Metod.

„Ne, ne! Tù ne smeš ostati, ubegneš lahko, zunaj mesta te počakamo mi in odjezdimo, brez tebe ne pojdem.“

„Lahko bi ubegnili in smeli bi,“ odgovori Metod. „Pravice nimajo nobene zapirati me, niti ne soditi. Tudi jim nisem z besedo obljubil, da nečem poskušati uteči. Ali jaz nečem, da bi protivniki moji rekli, Metod je pred nami bežal. Svoboden se hočem vrniti, kakor sem prišel svoboden in z dobro vestjo. In notranji glas mi pravi, da se vrnem k vam, da protivniki moji ne bodo imeli dolgo oblasti nad menoj. Za tebe je drugo, ti glej, da se umakneš od tod kar najhitreje, če moreš, čuj, če moreš še in smeš.“

„Če morem in smem?“ vpraša Svetopolk.

„Če nisi sam že jetnik tù z družino svojih tovarišev vred?“

„Ti meniš, da bi nam branili domóv vrniti se, kadar bi mi iti hoteli?“

„Vse možno.“

„Potem se bijemo!“ vsklikne Svetopolk razjarjen.

„Previdnost je časih tudi svojstvo junakovo. Ne sili z glavo v zid, temveč izkušaj si modro pomagati iz pastí, v katero si zašel sam. Kako? Jaz ti nečem svetovati, kakó. To je in mora biti tvoja stvar. Le to te prosim: stráni na vsak način od tù, javno ali skrivaj, takej ali ob prvi priliki, samó stráni, domóv, na delo, kakor sem ti že zaznamoval.“

Svetopolk ni bil izobražen človek, kakor njegovi vrstniki raznih narodnostij v obče ne, izvzemši jako malo številce ónih, katerim je bil odprt vir starega klasištva. Razven nekoliko malega latinskega, ki se ga je bil naučil od frankovskih dubovnikov v svoji stolici v Nitri z ónim hitrim talentom, s katerim se mehki Slovanje v obče brzo naučevajo tujih jezikov, ni znal ničesa. Zaradi tega mu je v nadaljnjem razgovoru Metod še z drugimi besedami in z drugimi opisi pravi nálog obrisal in objasnil, kateri je vreden slovenskega kneza v tako burnih, a tako odločilno važnih časih. Svetopolk je imel pa dovolj narturne pameti, da je Metoda razumel, kaj hoče in razvidel je, da prav

govori. Sam pa morda še opazil ni, da ima ta mož poseben vpliv nánj, kateremu se protiviti ni možno. Metod mu je bil odprl nov vid in mnogokaj, česar dozdej niti dosti pazil ni, stalo je zdajci pojasnjeno pred njegovimi očmi. Sklene tedaj poslušati in po nasvetu Metodovem ravnati se na vsak način.

(Dalje prihodnjič.)

O ti zakajeni svet!

Spisal dr. Ahasverus.

Vieles kann ich ertragen. Die meisten beschwerlichen Dinge
Duld' ich mit ruhigem Muth, wie es ein Gott mir gebet.
Wenige sind mir jedoch wie Gift und Schlange zuwider;
Viere: Rauch des Tabaks, Wanzen und Knoblauch und ꝑ.
Goethe.

Med nemškimi pesniki je meni Goethe najbolj simpatičen; nobenega tako ne čestim kakor tega duševnega veličana; no ne zavoljo njegovega Fausta ali drugih na veke slavnih spisov, temveč zaradi zgoraj navedenega epigrama: s tem mi govori tako iz vse duše, kakor z nobenim drugim proizvodom svojim.

Absurdno! Človek brez estetičnega ukusa! Takisto mi na to izpovedanje prezirno porekó leposlovci; jaz pa vendar pravim, da meni se je Goethe prav zaradi tega epigrama najbolj priljubil, ker te štiri vrstice mi pričajo, da je slavni mož v vsakdanjem življenji ravno tako čutil in mislil, kakor jaz čutim in mislim: t. j. Goethe ni kadil, temveč tobačni dim kar največ na sveti črtil.

Blagor tebi, vzveličani Goethe, da že davno prebivaš tam gori v čistožračnih olimpskih nebesih! Tu doli na naši zemlji je sedaj v družbi človeški hudó, od dné do dné huje! Povsodi se kadí, vsakateri zemeljski kotic smrdí že po tobačnem dimu; — dandanes se porája človek utriusque generis, da kadí, in komaj se dete odstavi od máterinih prsij, že vzame tobačni cizek v usta!

V zadnji dóbi človeštvo menda v ničém ni bolj napredovalo nego v kajenji; saj še ni mnogo desetín let, ko so navadno tobakarili le moške — iz moške mladine le nekateri neporedneži — krado-mice malehni fantiči, da bi se kazali možém podobne. Kar se tiče ženstva, kadile so le ciganke, a dandanes? Zdaj ne najdeš aristokratskega salona, kjer bi se najglasovitejše aristokratske dame ne naslajale s tobačnim puhanjem. Ne vém, ne kadijo li že tudi naše kmetíce? — Pa kako bi moglo naše pošteno ženstvo zaostajati v ti vsemogočni modi za cigankami, orijentalkami, demimondovkami in aristokratinjami? —

Nikakor ni čudo, ako je sedanji svet vedno samopridnejši in samostlastnejši. Ali mi more kdo pokazati samopridnejšega samostlastneža nego je tobakar ali tobakarica? — Vsakatero drugo naslajanje se godi ob svojem času in na določenem mestu; tobakar pa hoče vselej in na vsakaterem mestu brez obzira na druge ljudi samoljubno uživati svojo slast.

Jaz neizrečno ljubim snažno in čistozračno stanovanje; zatorej me pa tudi nič bolj ne ujezi, nego kadar me o poznih zimskih večerih obiše kakšen tobakar ter čisto, prijetno in ljubko mi pospravljeno sobo brezozirno ponesnaži s tobačnim dimom, pepelom in negnusnimi cigarnimi in cigaretnimi ugorki. Kadar potem odide tobakar, moram tudi jaz zapustiti ponečisteno sobo, dokler se iz nje ne odpravi tobačna — vonjav.

Nazori o dostojnosti ali spodobnosti so kaj čudni in izpremenljivi; ravna se vedno po nespametni modi. Ako ti danes tobakar, bodisi v tvoji sobi, ali kjer koli si želiš čistega zraku in lepe snage, s smradljivo žveplenico tobak zakuri pod nos, smatra se ta brezobzirnost in neotesanost za celo spodobno, akopram si póleg v nevarnosti, da se ti vrhu smradú, katerega moraš dúhati, in vrhu pljuvanja, katero moraš gledati, sežge še obleka, ali koža, ali pa oboje. Vendar, ako bi ti — prav po tobakarski omikanosti — v kakšnem salonu ali v kakšni drugi družbi iz žepa potegnil in použivati pričel n. pr. kos pečenke, ali začel léšnike gristi — joj, kakšen barbar, kakšen surovež in neomikanec bi se dozdeval ljudem! —

Tobakarjev se človek nikjer ne more ubraniti; še na mestih ne, kjer je kajenje prepovedano. Zastonj si poiščeš na železnici vozá za nekadilce; pridejo tudi tjá in zakadijo ti priběžališče tvoje, ako nimaš dovolj moči in srčnosti ubraniti se njih nasilstvu.

Smešna kadilska dogodba se mi je pripetila ob neki vožnji iz Pešte na Dunaj. Na peščanskem kolodvoru sem poprosil izprevodnika, naj mi odpre kupej prvega razreda „za nekadilce“. Izprevodnik mi brž postreže in odprè zaželjeni kupej, v katerem je pa že sedel sivolas mož prav odlične in čestite postave. Ko nekoliko postanem, brž me francoski, no z angleškim naglasom ogovori: „Monsieur, est ce que vous ne fumez pas?“ — in na moj odločilni odgovor: „Non Monsieur, je ne fume jamais!“ pristavi: „J'en suis bien aise, Monsieur, je vous prie donc pour votre compagnie.“¹⁾ Brž potem se nama pridruži po na vnanje prav odlična, mlada in krasna ženska, katera je s svojo zgovornostjo tudi kazala, da je povse moderno izobrazena; govorila je madjarski, nemški, francoski in angleški, najbolj pa je vse skupaj mešala,

¹⁾ „Gospod, kaj Vi ne kadite?“ — „Ne, gospod, jaz nikoli ne kadim!“ — „To me veseli, gospod! Prosim Vas zatorej za Vašo družbo!“

kakor je na Ogerskem v odličnih krogih navada. Angležu na ljubo smo se napósled vsi angleški razgovarjali; čas nam je urno tekkel ob vsakaterih razgovorih, in jaz sem se presrčno radoval tako prijetne družbe in tako ugodne vožnje. Toda, bès te plentaj! Nenadoma pride hudi duh — tobačni dajmon! — in kmalu uniči vso radost in vse veselje. Zdajci namreč potegne lepotica sopopotnica cigareto, zapali jo plamteče in puhteče ter reče koketno se nasmehniški: „Gentlemen, you will allow me to smoke a cigarette!“¹⁾ — Jaz sem molčal in prepusstil, kakor je bilo spodobno, odgovor sivolasemu sopopotniku, kateri ga tudi ni odlagal, temveč brž fino pristavil: „For my part, yes, Madam, but I beg also your pardon for telling you that as soon as anybody does smoke in my presence, I get terrible winds and must let them loose.“²⁾ —

Dama se na to negalantno opazko zarudí in kar besedice ne izpregovori; cigareto vrže skozi okno in na prvi postaji zapustí naš kupej. Šegavi Anglež se je na to šalo potem smijal, in jaz ne menj.

No, za Boga, kako bi se mi posvetnjáki, ki nismo tobakarji, brnili tobačne nadloge? —

Tobakarska večina nas že tako terorizuje, da si mi v svojem strahu ne upamo niti najmanjšega upora več. Pohlevno in ponižno trpimo in še tobakarjem strežemo; le na tihem vzdihujemo ter se menda jedino s tem tolažimo, da mi tukaj na tem zakajenem svetu že dosti trpimo za vse svoje grehe, pričakujoči, da po smrti pridemo naravnost v nebesa, kjer ne bode nobene tobačne nesnage, temveč vedno najblažja čistota. Vi pa, kadilci in kadilke, vi, ki se naslájate na óni strupeni rastlini, katero so — saj tako se bere v starih knjigah — hudi duhovi poslali ljudem iz pekla, da bi jih tja izvájali, vi pridete po smrti brez dvojbe v óni strašni kraj, kateri je izvor vsega dima in vse nesnage.

No, še jedenkrat vprašam, kako bi se mogli mi netobakarji ubraniti tobakarske nadloge? — Z molčanjem, s tiho potrpežljivostjo in pohlevnostjo ter s tihim ali naskrivnim vzdihovanjem ne opravimo ničesar. Nikar ne bodimo pasivni politiki; pasivna politika nikdar ničesar ne velja; — obodrimo se, in ravnajmo se po pravilu „simila similibus“, to je; bodimo ravno tako brezobzirni, neotesani in arogantni proti tobakarjem, kakor so oni proti nam.

Dandanes se v dosego občekoristnih kakor tudi zasebnih namer snujejo vsakojaka društva; naravno bi takisto tudi nam trebalo anti-

¹⁾ „Gospóda mi bodeta dovolila kaditi jedno cigareto!“

²⁾ „Zaradi mene le, gospá; vendar prosim Vašega oprostjenja, da Vam povém, kadarkoli kdo v moji navzočnosti kadí, mene strašno napenjajo vetrovi, katerih ne morem zadrževati.“

tobačnega — po analogiji antisemitskega — društva. Vendar, žál mi, jaz ne vém, kako bi se moglo takšno društvo osnovati, da bi res kaj pomagalo; prosim torej svoje sotrpine, kateri imajo v društvenih organizacijah več zvedenosti za dotične nasvete in organisatorna pravila.

Največja nezgoda za našo stvar je ta, da zdaj, kakor sem že rekel, po vzgledu cigank in demimondovk, kadí že blizu vse ženstvo, katero po modi živí — in katera ženska bi po modi živeti ne hotela? — Tožil sem svojo nejevoljo proti kajenju neki odlični gospodični, od katere sem pričakoval sočutja za trpljenje svoje — pa kako sem naletel! — „If I were a man, I would smoke like a chimney“ t. j.: „Ko bi bila jaz možki, kadila bi kakor dimnik!“ opazila je na žalovanje moje. — Ako bi tobačenje ne bila tolika nesnaga, nikakor bi ga ne oporekal ženstvu; ker se meni dozdeva kajenje prava ženska igrača, ženskam pomiriteljni cizek v usta in dim za njihove muhe. —

Sicer pa na svetu ni nič stalnega, vse se vedno izpreminja, torej se nadejem, da najbrž tudi kajenje sčasom pride iz mode. Nekdaj, ni še mnogo let — in marsikdo, ki ni več mladič, spominja se še óne dóbe — moral je ne le vsak namodni gizdalin, temveč tudi vsakateri odličnejši ali uglednejši človek imeti tobačnico ter nosljati tobak. A dandanes? — Še nosljajo nekateri stari gospodje, kateri si proti vsem estetičnim ali apetitnim zakonom s to nosno štupo poplašujejo vso svojo „sprednost“; razven tega nosljajo še nekateri stare korenine gostilničarji in nekatere stare babuške. — Nosljanje je v modi zastarelo, in tako bode svoj čas tudi kajenje. Daj Bog, da bi še jaz te čistozračne in snažne prihodnosti ućakal! — Amen!

P. S. — Po amenu, s katerim sem to pisanje mislil končati, imam še vendar dopisati pravi in pravcati ženski postscriptum, t. j. povedati še najvažnejšo reć.

Marsikdo, ki je premišljal človeške slabosti in ki vé, da ljudje nikoli nobene mode ali navadne norosti ne zapušćajo prej, dokler nimajo zánjo potrebnega surogata ali nadomestíla, mogel bi me vprašati, s čim bi jaz mislil, da se bode tobačno kajenje nadomešćevalo? — S smolo! —

Dà, dà! — jaz pravim, da smola bode tobak nadomešćala, in s kakeršno slastjo dandanes ljudje kadijo tobak, s takšno bodo še v neki bodoćnosti smolo zvećili.

Pa kako morem jaz kaj takšnega trditi? —

Potujé po Švedskem sem opazil, da dalekarska dekleta vedno nekaj zvećijo. Ker je švedsko ljudstvo izredno cukroslastno, tako da k vsem jedém devlje cukra ter ž njim še mesó, pećenko in ribe potresa,

misli sem, da imajo ta dekleta trde cukrene bonbone v ustih. Stvar se mi je vendar drugače razjasnila. Te prosto-naravne lepoticе, s čistimi, polnimi kakor sneg belimi zobmi, ne žmikajo cukrenih bonbonov, temveč čisto smrečjo smolo, katere si po gozdih samé nabirajo in samé v bonbone — njih ustom primerne — pripravljajo.

Pa še nekaj važnega pripovedujem mladim našim kadilcem in kadilkam. Kogar spoštuje dalekarsko dekle, ali komur je dobro in prijazno, temu v znamenje spoštovanja in prijaznosti podarí smolni bonbonček, katerega zvéči iz ust v usta, in prav zameril bi se človek, ki bi ne hotel vsprejeti tega ljubeznivo ponujenega darila. Pri tem si nikdo ne misli ničesar hudega ali nedostojnega. Kaj na to porečete vi, mladi kadilci — in mlade kadilke? — Ali bi vam takšna nova moda ne ugajala boljše, nego sedanje kajenje? — Le pomislite, koliko sladkih poljubov, po katerih zdaj koprnište zastonj, ker vam jih sedanja moda na javnosti zabranjuje, bi si po ti švedski šegi lahko delili ob vsaki priliki med seboj! — In vi, mladi zaljubljeni pesniki, kaj pa vi mislite? Ali bi vas ne navduševali smolnati bonbončki iz lepih deklíčjih ust mnogo mnogo več, nego bleda in hladna luna, v katero zdaj zastonj trkate za originalne misli? — Glejte, kako divni pesniški predmet bi vam mogla biti smola!

Poreče mi še kdo: Ni mogoče, da bi izobraženi svet posnemal preproste Dalekarke.

No, zakaj pa ne? — Ali so ta vrla dekleta menj posnemanja vredna in dostojna, nego so bili amerikanski divjaki, katere v kajenji tako radostno posnema ves svet? —

Konečno še omenjam, da zvečenje čiste smole snaži zobé in zdrava ohranjuje usta. Vrhu tega pa ima zvécena smola še druge dobrodejne lastnosti, katerih pa tukaj glasno nečem povedati; kdor bi jih ne vedel, povpraša naj zdravnika svojega

Triolet.

<p>Ko spal bom v gróbi hladnem smrtni sèn, Tedáj spomin moj, déva, te ne móti! Kakòr sedáj naj zró oči jasno ti, Ko spal bom v gróbi hladnem smrtni sèn. Čemú naj bo ti v rádoti na póti Otóžni moj obráz, obráz temèn? — Ko spal bom v gróbi hladnem smrtni sèn, Tedáj spomin moj, déva, te ne móti!</p>	<p>Usóde krute zákon pač je trd: Kar se rodi, rodi se, da pogine. Jedvá vsevetè življenje, že premíne; Usóde krute zákon pač je trd! V pomládni dan cvét pisan jedva sine, Z ledéno róko že ga bóža smrt; — Usóde krute zákon pač je trd: Kar se rodi, rodi se, da pogine.</p>
---	---

Fr. Gestrin.

Med svet.

Si svoj korák z veselo nado
 Namérjaš zdaj v šuméči svet;
 Oh, Bog s teboj, deklece mlado,
 Bil čas je lep detínskíh let!

Enkràt samó, ko leta lépa
 Ostávíjaš zdaj, poglej nazaj!
 Poglej, kakó na vek zaklépa
 Za tábo se detínski raj!

Kaj puščaš v njem, tegà ne slutiš,
 Ko svet očém je nov odprt;
 Tegà ne véš, tegà ne čutiš,
 Kakó neviht ga stresa srd.

Saj jemlješ s sábo upe mnoge,
 Zaklad oní so ti jedín;
 Gorjé, če stró jih sape stroge,
 Gorjé, če tvoj bo le — spomín! —

Postoj, postoj! Kakó bojéče
 Zdaj hipoma ti zrè okó,
 In srčece, kakó trepéče —
 Grenkó pač vsako je slovó!

In to slovó! — V usodni uri
 Dozórel ti je duše cvet;
 Detínstvo ti zapíra duri,
 Neznán leží pred tábo svet.

Kot zrla bi v nebó odprto,
 Ti zrla si v detínski raj:
 Obváruj Bog, da z dušo — strto
 V nebó to zrla bi nazaj! . . .

A. Funtek.

Raztáj se mi, snéžec, raztáj!

Raztáj se mi, snéžec, raztáj,
 Ljubezni sladké ne ovíraj,
 Nje ljubkih cvetóv ne zatíraj:
 Tak bujen i mil je nje sláj!

Sinóč je ljubimec tu bíl:
 Tajnó po stezíci pridrkal,
 Na ókence tího potrkal,
 Srcé mi sè srečo pojil

Sinóč se krog nas je mudíl —
 A pàl tudi béli je snéžec,
 Ogrnil je dolec i bréžec,
 Sè krílom ja bélim ovíl.

A v snegi je óčka skrbán
 Stopínje razbral njega ljube,
 Nahmuril je čélo si v gube,
 Obrvi najéžil mračán:

Srdít je grmél kakor gróm;
 „Ne bode krog nas se potíkal,
 Ni tēbi se néžno dobríkal
 Skriváje za mojíh hrbtóm.“

„Če vaju kedáj zalótm,
 Da lázi ter vlačí se tódi,
 Krog tēbe laskáje se blódi,
 Kostí mu, na véro, zdrobím.“

Dà, óčki že glava siví:
 Lehkó mu je samcu na svéti,
 A zló je brez ljubéka živéti,
 Če srce ti v prsíh kípi.

Tak čaren ljubezni je sláj!
 Zatórej nje tájen ne javljaj,
 Nje skrivnih potíj ne zastavljaj:
 Raztáj se mi, snéžec, raztáj!

Josip Kržišnik.

Labodova pesem.

Noveleta.

Spisal Janko Podgorec.

IV.

Kake dvé uri od mesta stoji sredi košatih hrastov in lip star grad, rodbinski grad knezu. Rjavkasto, opraskano zidovje priča o njegovi starosti. Zelen bršlin se vpenja po solčnih stranéh tega grada. Sredi dvorišča pa se vzdiga nizka kapelica, dvigujoč svoje bagreno pokrivalo proti sinjemu nebu.

V ti kapelici prenavlja Roland zastaréle slike. Lepa vrsta let je razjela krasne présne ométe, starih umetnikov delo. Tudi kopijo Rafaelove „Madonne della Sedia“, visečo vrhu malega, a jako dragocenega tabernaklja, hoče z novo nadomestiti po prijaznem knezovem naročilu.

Bilo je rajsko poletno popóludne. Roland, sedéč s prekrizanimi nogami, slika Mater Božjo. Rumeni solčni žarki sipajo skozi mnogobarvena okna zlate trakove. Vse je mirno, tajinstveno-némo v tem svetem hramu. Niti sapica ne moti globoko v delo utopljenega umetnika. Le sedaj ter sedaj se čujó čopičevi potegljaji po ráskavem platnu.

Pri malih kapeličnih vratih, kjer že polega tihi polumrak, stoji Malvina. Nepremiéno zrè prédse s svojimi oblažujočimi očmi. Kako tiho, kako tajinstveno je vse krog nje; ali v mladem srci svojem čuti nemir, sladko-bolesten nemir, kateremu povoda ne zná. Ljubka glavica se ji nagne na nedolžne prsi. Povéšeni ročici se ji skleneta pod njimi. Okó ji orosí. —

Sedaj pa se ozrè Roland.

„Gospodična Malvina!“ — kajti smel jo je tako nazivati — „Vidíte — jokate?!“ Glas mu je mehak, popustljiv.

„Ne, gospod Roland, molila sem,“ govori voljno opravičujoč se in se zarudí v božanstveno lice. A ta njen tožen in tresoč se glas priča jasno, da ni govorila resnice. Oj, ti nedolžno angeljsko dete!

Sedaj pa se dvigne umetnik s sedeža. Ustavi se pred Malvino in govori z globokim glasom: „Kmalu dogotovim delo v Vaših gostoljubnih dvorih.“ Obriše si čelo, kakor bi hotel pregnati vznemirjajoče misli. Bujni kodri se mu zibajo po visokih ramenih.

„Potovati hočem“ — nadaljuje po kratkem molku — „potovati hočem med širni svet, noséč v sebi drage spomine nepozabljivih dnij, prebivših na dvoru gostoljubnega Vašega gospoda roditelja.“

„Ne govorite o tem žalostnem predmetu,“ prosi ga Malvina.

Solnčni žarki oblijó z zlatim rumenilom slikarjevo delo.

Roland stopi pred podobo, vzame paleta in čopič in nadaljuje delo svoje. Malvina stopi za slikarja, zróč njegove poteze po platnu.

„Kako ste pridni,“ hvali; „pozná se, Vam poteka delo iz srca.“

„Prav pravite; a ko bi hotel naslikati podobo, napolnjujočo mi srce, bil bi do pičice pogojen portrét gospodične Malvine.“

Globok vzdih iz Malvininih prsij mu odgovarja. Vidi se ji na zarudelih se licih, da so jo te besede umetnikove zadele v srce. Ljubko svojo glavico povesi še niže, kakor bi hotela natančneje slišati močno trkajoče srce.

„Tudi jaz“ — misli si — „naslikala bi, — da sem tega zmožna — podobo, napolnjujočo mi srce. A kaj hočem! Ne, ne, tega ne smem misliti!“ In zavrtí se na desni nožici ter odide z lehkim korakom proti izhodu.

„Ali me že zapuščate, gospodična?“

„Nečem Vas dalje motiti v svetem Vašem delu,“ jecljá sramežljivo s povéšenimi očmi.

„Kake misli!“ odvráča Roland „kake misli se Vam porájajo v angeljski glavici! Vaša prisotnost mi je vedno draga. Tako draga, da Vam tega ne morem, in ko bi mogel — ne smem izraziti.“

Séde na klopico blizu nje. Okó mu séva čarovno pričajoč srečno, presrečno njegovo srce. Poprime voljnó nje ročico in poljubi jo goreče, dà, strastno. In ne odtegne mu ročice.

„To, kar bi Vam rad povédal“ — govóri slikar s tresočim se glasom — „kar nosim noč in dan v srci, lahko bi raztegnil v dolgo, dolgo pripovedovanje; a nečem. Konec ali jedro povém Vam lahko z malimi besedami in . . .“

Ne more dalje. Zdrsne s klopice na tla in kakor bi trenil klečí pred Malvino, govoreč rahlo, gineno: „Malvina, jaz Vas — ljubim . . .“

Deklica se strese po vsem životu. Odtegne mu desnico in hoče pobegniti, a glas njenega srca zmaga in zgrudi se sedaj sklonivšemu se umetniku na prsi. Sramežljivo jecljá óne sladke, ljubimca z rajsko radostjo napajajoče besede: „Tudi . . . jaz . . . Vas . . . ljubim.“ Z bogatimi kolobarci okrožena njena glavica počiva na slikarjevih prsij.

Drug za družega nimata več besede. Saj je pa tudi nemožno, da se izrazi to morje radosti, to rajsko veselje s suhoparnimi besedami.

Solnce že zahaja za daljne kipeče goré. Tibi mrak polega po gozdu in logu krog grada. Svetilnica razsvetljuje slabotno polutemni hram, kjer biva dvoje srečnih bitij, zibajočih se v naróčaji rajskega sná.

Na malem kapeličinem koru se odpró natihoma vrata. Sprva se prikaže fin ženski profil, potem poln život, ogrnen z dragocenim jopičem, napósled se izmotá skozi vrata vsa postava in na koru stoji teta Evgenija. Ona dva je ne opazita. — Satanski smeh se zaziblje na njenih rudečih ustnicah in med blestečimi zobiči sika: „Tudi ona ljubi tega mrzleža. Oj, dobila te bom in imeti te hočem, in če zastavim svoje imetje, svoj mir, svojo čast. Nedolžna Malvina, kako si bedasta, ki verjameš ti vrsti ljudij. Glavna točka v njihovem, vsporedu je, da se igrajo s srci našimi. Žal mi je záte, draga Malvina!“

Tiho zapustí kor, odide na dvorišče blizu kapelice in zakliče: „Malvina! Malvina!“

V.

Slikar dogotovi delo svoje. Knez povabi zopet odlične svoje prijatelje, da slovesno odgrne novo-dovršeno, divotno sliko, oznanjujočo slikarjevo slavo. In zopet ga je vse kovalo v zvezde. On pa je bil — nóm. Vsaj navidezno ni si delal iz te slave Bog zná kaj. In prav ta njegova ponižnost — ali kako bi zval to njegovo svojstvo — poviševala je tem bolj slavo njegovo. Skoraj bi rekel, da se je ljubka Malvina bolj veselila slave ljubimčeve, nego on sam.

Popóludne tega slovesnega dné se sprehaja po peskovitih stezah v bujnem gradskem vrtu. Kar zašumi za njegovim hrbtom in — Evgenija stoji pred njim.

„Kaj premišlujete, gospod Roland? Morda Vas motim. Oprostite!“

„Ne — dovolite, gospá — da ugovarjam; glava me boli, zato sem ostavil hrupne dvorane in šel na vrt.“

„Ljubite li cvetke?“ povprašuje Evgenija z zvonkim svojim glasom, iz katerega se čujó ironični prizvoki.

„Od mladih nog že sem velik prijatelj cveticam,“ odgovarja Roland nekako zméden na to nedolžno, toda v tem slučaju čudno vprašanje.

„Dá, prijatelj cvetkam — cvetkam v metaforičnem zmislu.“ Pri zadnjih besedah se zasmeje ta čarobna ženska iz vsega srca in gleda šegavo po stráni zarudelega se umetnika z globokimi svojimi očmi, kakor bi hotela reči: „Táji, če moreš, vse vémi!“

„Tedaj Vi ljubite, kakor sem posredno posnéla iz rudečice, zibajoče se na licih Vaših,“ nadaljuje po kratkem prestanku. Glas ji je pri zadnjih besedah slaboten, malo živahen, skoraj mrzel; a vendar pogreje nepričakovano Rolanda.

„Milostiva, dovolite! Vam je li moja rudečica — ako smém o nji govoriti — dovolj tehten dokaz, da to trdite,“ brani se iskreno umetnik.

„Vém več,“ pravi Evgenija, na lahko udarivši s pahljáčo po rami njegovi. Potem pa bliskoma odskakljá pred slikarjem.

Kakor, da je s temi besedami ubrala kake neprijetne strune: vse se v njem oglašá: „Ona vé več . . . več . . . morda vse . . .“

Pogleda za Evgenijo, ki veličastno, zmagalno stopa pred njim. Nehoté vsklikne: „Krasna, divotna ženska!“ In res: vsi mnogoteri natorini darovi so na ti ženski tako popolni, tako razviti in združeni v harmonično celoto, da bi ji moral iskati v tem vrstnice.

Koncem steze pod košatim gabrom ga počaka.

„Obiščite me, gospod Roland. Pojutranjem Vas gotovo pričakujem.“

Podá mu še drobno ročico in odide po stranski poti v grad. —

Pretečeta dva dni. Roland je čakal hrepeneč ure, ko more vstopiti pri gospi Evgeniji. Neko prej neznano čuvstvo jame se mu gibati v prsih.

„Čudna je ta krasna dama v govorjenji svojem in mračni so mi njeni nazori,“ misli si stopajoč po širokih stópnicah v dičnem zlogu sezidane palače v domovanje Evgenijino.

V prvem nadstropji stanuje Evgenija s svojim soprogom. V mali jako ukusno in dragoceno opravljeni sobi sedí in číta iz neke francoske knjige, kar vstopi brdka služabnica, nosèč ji vizitnico z Rolandovim imenom.

„Gospod blagovóli vstopiti,“ pravi služabnici, ki takoj odide, da zvrši gospéno naročilo.

Dvakrat, trikrat prečíta umetnikovo ime, nepremično zróč v umetne črke na finem, pepelnatem papirji. Hitro si uravná rumenkaste kolo-barce, neredno se zibajoče krog polnega belega tilnika, in se sklóni z mehke otomane, ko sliši lahko trkanje na vratih.

„Slobodno!“ zakliče s čilim glasom. Že stóji Roland pred njó, globoko se klanjajoč in opravičujoč drznost svojo.

„Gospod Roland, jako me veselí!“ zasméje se takó iz dna duše, da zvení po vsi sobi in ošabni kakađú, priklenen s sreberno verižico k poliranemu stojalu, jame kričati in se klanjati gospodinji svoji.

„Denès ste gost moj,“ pridene dobrovoljno čez nekaj časa.

Kmalu sta v živahnem razgovoru. Beseda daje besedo in kakor blisk švigajo duhovite besede semtertja.

„Krasna ženska!“ meni Roland, premišljujoč njeno gladko, gibčno védenje, njene iskrene besede. Strastno čuvstvo mu divjá v prsih, hotèč siloma razrušiti ozke okove.

Rajski vrt, cvetóci v srci njegovem, ki so mu ga zasadile sladke Malvinine besede: „Tudi jaz Vas ljubim,“ posénči mal, a gromonosen oblaček.

Služabnica vstopi in prinese na mizo tankovratne steklenice. Evgenija pa postavi na mizo dve čaši od tankega beneškega stekla in okrožnik južnega ovočja.

„Da nama bese!a lože poteka, donesla sem ta okrepčila, upajoč, da mi ne štejete v zlo,“ reče Evgenija in uprè svoje okó v Rolanda.

„Gotovo ne, milostiva, temveč občudovati moram Vašo gostoljubnost, s katero sprejemate tujca.“

Ona naliže čaši s penéčim vinom.

Evgenija dvigne svojo čašo: „Trčiva!“

Potem pa začne ta čarobno-krasna ženska govoriti tako istinito, prepričalno, iz dna duše svoje, o zlatih, neprecenljivih dnevih svoje dekliške dóbe, o nedolžnih, vendar često tudi razposajénih dogodkih v penzijuatu, in napósled o sedanji nesreči svoji: o dolgočasnem svojem móži.

Slikar zrè nepremično v ostro-črtane poteze, kraseče njeno obličje, kateremu dajó neko popolnost, neko vzvišenost. Pripoveduje mu vse pikantne dogodke iz svojega življenja do večera. Umetnik jo posluša z ne navadno pozornostjo. Kadar se ji zrcálijo strastni občutki na cvetóčem nje obličji, takrat je še krasnejša, nego obično. V razburjenosti in kipeči notranjosti svoji se mu dozdeva božanstven kip iz klasične starodavnosti.

Pozno v noč, ko tisočere zvezde ljubko sévajo z nebesnega dvora, vrača se proti dómu z nemirnim srcem. Koncem poti, vijóci se kraj redno zasajenega gozdíča, sreča njenega soproga, vračajočega se z lova. Puška mu visi malomarno ob rami. Tiho koraka mimo umetnika, kateri mu je znan le po imeni, ne pa osebno. Brez pozdrava korakata drug mimo drugoga.

Malvinino podobo v umetnikovem srci je zatemnila očarujoča podoba Evgenijina.

Nesrečna Malvina!

S kako plamenéčim srcem, prve ljubezni polnim, ljubila je Rolanda! V lični svoji sobici pretaka dan na dan solzé.

Da ste jo videli klečečo pred sliko Bogorodíce, kako je ta angeljska deva povzdigovala nedolžni ročici proti modremu kapeličnemu stropu, gotovo menite, da vidite angelja prosečega za srečo ónega, ki ji polni dušo in srce.

Jadna Malvina!

VI.

Roland že dolgo ni prišel blizu Malvine.

Tem večkrat se shaja z gospó Evgenijo.

Na čilem vranici, v črno-žametovi obleki, vijóci se ob bujnem telesu čez polnega konjiča skoraj tal se dotikajoč, pričakuje ga često kraj

gozda, mejéčega ob prostran pašnik. Ko se večerni mrak polega po jarkih in dolih, ko pojoči pastirji odganjajo napaseno živino proti dómu, tačas prihaja Roland z lahkim korakom in širokokrajnim klobukom na glavi na dogovorjeno mesto

„Dolgočasen človek ste,“ pravi neki večer Evgenija, veličastno se dvigujé raz konja in v levíci držéč dolgo obleko. „Vedno se izogibljete vprašanjem mojim,“ pridene, privezujé hrskajóčega vranca k bližnjemu drevesu.

Dva koraka od njiju stoji kamenita klop pod košato búkvijo. Odtod se odpira divoten razgled po okolici na desno, na levo zelen gozd, v katerem krože, in žvrgolé lehkoperi pevci neutrudno od zóre do mraka. Koncem malega bregá se razprostíra velika planôta, kjer se razlega ljubko žvenkljánje zvóncev pasóče se dróbnice in goveje živine od prvega solnčnega svita do vzhajajoče lune.

Na to klopico sédeta. Veličesten večer je nocoj. Oblažujočemu hládu se je umeknila duhomorna dnevna vročina. Poslednji solnčni žarki so zatonili za kipečimi, s krvavim svitom pozlačenimi vrški górskih velikanov. V znóžji temno-sivih hribov se vzdiga lehka, bela meglica, zavijajóč v neprezorno tančico kočó za kočó, drevó za dve-vesom in napósled preplávi vso dolino. Na jugu je nebó nadahnelo s čarobnim rumenilom, prelivajočem se v temno modríno. Sreberni bleđi trakovi, okrožujoči v nébesnem prostoru plavajoče obláčke, oznanjujejo prihod lunin.

Dolgo sédita néma, kakor da jima je divotni večer zaprl besedo.

Napósled pretrga mučno molčanje milozvočni Evgenijin glas:

„Krasan večer, ne li, gospod Roland!? Človeku tako neizrečno prija večerni hlad in gledajočemu pred seboj dremajočo prirodo, nad seboj emno-modro z blestéčimi zvezdami obsejano nebó, splava mu duh kvišku hitéč vedno dalje in dalje. Veselo-tožna slast mu opaja srce. Prsi se mu širijo in dvigajo.

Kolikokrat za krasnih večerov sédevam pri odprtem oknu, da me okrožuje večerna svežost. Srce mi utríplje pri taki prilíki zeló burno. Jad in beda se mi usiljujeta v srce. Čutim, bridko čutim, da sem osaméla, zapuščena, da imam v ljubezni plamenéče srce, a da nisem ljubljena.“

Okó ji posije pri zadnjih besedah z nekim posebnim čarom. Tudi glas njen se trese nekoliko. Z desníco si obriše vroče čelo. Očí ji počívajo na bledem umetnikovem obličji. Ta srčna jad in bol se ji zrcali na dražestnem obrazi, oblitem s sreberno mésečino. Motréč to žensko

misli si Roland: „Res óna potrebuje življenja, kakor riba vode, življenja in — ljubezni.“

„Vi molčíte?“ vprašuje bolešno Evgenija po kratkem molku. „Nečete me razumeti,“ pristavi in se sklóni po konci. Dolge, debele kite, viseče čez ramena, zibljejo se na nemirno kipéčih prsih.

„Razumevam Vas popolnoma, gospá,“ in bojevite misli mu razsajajo v prsih. „Kaj hočeva?“ pravi Roland strastno in odločno upirajoč svoje žarno sevajoče oči v sklonjeno amazonko svojega srca.

„Bežíva!“ hití vzbunjena Evgenija, „bežíva v širni svet! Saj je najmanjši kotič dovolj prostoren za dvoje ljubečih src.“

Rastóca strast in razkošnost preplavita njeno srce in zgrudi se umetniku na prsi, ihtèč pretrgano: „Ti . . . ti . . . si . . . moj . . . spas . . . življenje moje . . . moja ljubezen . . . moje . . . vse“

Grobna tišína vlada krog in krog. Tudi sapice so zadremale. Mesec pa dalje srebrí snivajočo naturo. Semtertja zapraska ognjevito živinče po ráskavih koreninah vzpenjajočih se po listnatih tleh. Inače je vse tajinstveno-mirno.

VII.

Preidiva par let za tem večerom. Mnogo, mnogo se je izpremenilo v tem času.

Rolandova slava je splavala s površja splošnega zanimanja. Že dolgo ni stopil z nobenim umotvorom pred svet, da bi ga kritiki omenjali. Izginil je in nihče ni védel kam.

Knez Bonghi se je zeló postaral. Oddaljen od mestnega hrupa živí z ljubljeno svojo hčerko na svoji graščini sredi gozda. Kadar pogleda v blede in velo lice dražestne svoje hčerke, ondaj mu sipa ognjevito okó strele nejevolje, jeze in črnega sovraštva na ónega, ki je prouzročil nepopisno jad in togo njegovi Malvini. Uglobljen v bojevite misli sedéva pri oknu gledajoč v beli dan in proklinjajoč nekđaj tako ljubljenegega umetnika, ki je podkopal hišni in srčni mir njemu in nežni Malvini.

In Malvina, ta angeljska devójka, kako je nesrečna! Poljub in sladke, srcu njenemu tako prijajoče in blažilne besede ljubimčeve delujó z vso pogubonosno svojo močjo v njenem srci. Prej nežna, kakor razpuščajoča se cvetka, vedno radostna in vesela, in sedaj — oj, žalostne izpremembe! Usehla, brez življenja v kretanji in v govorjenji najrajša tičí v svoji sobici ter pretaka solzé.

Ko je ljubeznivi parček: Roland in Evgenija, poletel v boljše in milejše kraje, razodela je Malvina dogodek v kapelici očetu svojemu.

S solznimi očmi počivajoča z glavo na njegovih prsih in desnico ovijajoč krog njegovega vrata pripoveduje mu s tresočim glasom sanje prve ljubezni. In dobri oče se ne — jezi. Kako pa bi bilo tudi to mogoče? Saj mu je ona jedinica, njegov ponos in tolažba v starih dneh; njen blagor, njegov blagor, njena toga, njegova toga. Saj jo ljubi kakor puncičo v očesi. Pripravljen je za njó žrtovati visoko svojo službo, plemenito pokolenje, ves imetek, svojo kri, vse — vse! Da ste ja videli kopajoča se v morji brezmerne žalosti, ne mogli bi reči, kdo bolj čuti to togo, oče ali hčerka.

Često prihaja tožna deva proti očetu mehanično brez prejšnje gibčnosti, in zaječi bolešno: „Oče!“

„Malvina!“

„Kako sem nesrečna!“ in ihtěč pade očetu v naróčaj! Obema se oči porosé.

„Malvina moja, potolaži se,“ reka skrbni oče, „saj pride gotovo in živela bosta srečno. Umiri se, umiri — če ga ne moreš pozabiti tega . . tega . . malovredneža,“ pridene še pretrgano.

A ni prišel od nikoder. Čaka ga dolgo, kolikor dolgo človek čakati more: čaka ga do smrti. Neko krasno zgodnje-jesensko dopóludne, ko miren vetrič poigrava z rumenimi listi, vrtěč jih k travnatim tlom, ko pisane senice, seděč na golih vejah, pevajo hvalo Stvarniku, ko nagrobno zvonjenje iz lin sosedne farne cerkve tako nepopisno žalobno odmeva v krasno jutro, tačas polagajo s črnimi plašči ogrnjeni možje v večnem spanji snivajočo Malvino v tihi „kotiček mirú.“

„Kaj Vam naj — mladi prijatelj — povém o soprogu Evgenijinem? No, ta se ne zméni veliko, da se mu je izpeljala godna polovica njegovega zakona iz čednega, a zánjo premalo gorkega gnezda. „Naj bo, kjer je,“ pravi, obesi si puško čez ramo in odide v gozd na zajce.

Sedaj pa blagovolite v duhu iti z menoj v veliki Pariz, v pekel in nebó tega sveta, kakor nazivajo nekateri to mesto. Hitiva po širokih ulicah, mimo krasnih v vsakojakih zlogih sezidanih zgradbah, mimo veličastnih, v nebó kipečih spomeníkov, mimo velikanskih cerkvá. Stopiva v stranske ulice in odtod v kavarno, kjer so se shajali gladni geniji, raznovrstni umetniki, že propali in brezumni, in še napredujoči ter nadepolni. Pri tankostasni steklenici sedita mlada možá, bolj tiho se pomenkujoč nego drugi gostje. Jeden izmed njiju, visokovzrasla postava s širokokrajnim klobukom, s plemenitim izrazom v lepem obrazi, z valovitimi lasmí, vzbuja naše zanimanje. Drúg njegov je majhna, čokata postava z debelo, ostriženo glavo, z zabuhlim obrazom, z drobnimi očmi, s koščeno brado in s kratkim, tolstim vratom.

„Slaba je, slaba, pravi prvi.“

„Verjamem. Idi h grofici Del Croiz in zahtevaj svoje pravice,“ govori drugi, gledajoč svojega prijatelja z drobnimi svojimi očmi.

„Kake pravice?“

„Že véš, kake. Rotila ti je nerazrušljivo zvestobo in udanost, ko si jo odpeljal premalo se za njo brigajočemu soprogu. Se vé, če si mi resnico pravil. Sicer pa mi verjemi, Roland, ti ne znaš igrati s tako žensko.“

„Kako bi pa moral igrati?“ vprašuje Roland — da je bil ta, ste gotovo že ugenili — „ti že véš,“ nadaljuje, „o ti stvári povédati, ker si bil nekđaj dober muzikaš pri orkestru v kraljevi operi.“

„Ti si igral ‚andante in moderato‘, a vse ‚piano‘, kar denšnjim damam ne ugaja,“ šali se óni.

„In kako igrá grof Del Croiz z Evgenijo,“ govori smejač se Roland.

„Ta grof Del Croiz, ta igra sedánjo svojo ulogo ‚furioso‘ in ‚fortissime‘. Oba se smejeta temu dovtipu.“

„Ves Pariz govori o čarobni Evgeniji in o modernem Krezu pariškem, o grofu Del Croiz. Ti si tičal dan na dan v sobi kraj obožavane Evgenije. Nikdar je nisi peljal na veselice, na zabave, redkokedaj v gledališče. Ona se je nasitila kmalu tega. Tebe je imela dovolj, Pariza pa še premalo in ko se ji je prva prilika ponudila, porabila jo je. Sedaj žíví že dolgo v části, bogastvu in sreči. Dà, tako je, dragi moj. Sicer pa ti itak to bolje véš, nego jaz.“

„Marsikako kupico,“ nadaljuje muzikaš, „marsikako kupico sva izpraznila skupaj. Nocoj pa — menim — pomenkujeva se zadnjikrat prijateljski. Jutri odidem v sosedno mesto službe iskat. Pričela se je zopet sêsona. Ti pa, kakor si pravil, ostaviš tudi Pariz. Pijva ga še par kupic v slovó! Hej, krčmar! Še jedno steklenico,“ kričí prijatelj Rolandov.

Pijeta dolgo v noč. Pri slovesi si stisnita še prav krepko roki, potem pa se razideta za vedno.

Drugo jutro odpotuje gódec v daljno mesto, kjer se nastani; Roland se podá sprva v górenjo Italijo, kjer se poprime dela in napreduje neverjetno v gmotnem položaji. Prihrani si lépo svoto novcev in odide iz mesta na kméte v neko tiho gorsko zakótuje slovenske dežele. Oddaljen od mestnega hrupa žíví sam, prav sam, zapuščen od vseh. Bridko se pokorí za mladostne grehe. Ob Evgeniji ni slišal nikoli več.

In če Vam — mladi prijatelj in „fine finali“ povém, da óni Roland sem jaz — kar ste gótovo že ugenili — ondaj je moja „labodova pesem“ pri kraji.

* * *

Čez nekaj dnij po tem večeru stojim nekega popóludne ob gozdnem robu za domačo vasjó. V kratkih zamolklih udarcih zapoje farni zvon. „Obhajaj gredó!“ mislim si in kmalu začujem po stezi zvončkanje in ugledam gospoda kaplana, ki nese sveto popotnico bolniku proti naši vasi. Zavije se proti dómu Jelšarjevega gospoda.

Dva dni potem smo pokopali na domačem pokopališči umrjoče ostanke nekđaj slavnega slikarja Rolanda.

Ne vém.

Ne vém, ne vem, kako je tó
Trenutka móči ni zabiti,
Ko mi podala je rokó,
Ko moral v tujce sem odíti.

Le, „z Bogom!“ tiho djala je
In stráni odletela,
A milo zaplakala je,
In milo, milo zaihtela.

In od tedáj, kakó, ne vém
Po dnevi in po noči
Če sam sem in če v družbe grem,
Zabiti nje ni móči.

Pred mano plava nje obraz
Kot reči bi hotelá,
Da več svoboden nisem, jaz:
Srce mi je prevzela —

J. K. Kalčič.

Od Mure do Drave.

Ob Muri zeleni mladenič stóji,
Mladenič brdáak je in zal,
A mimo njega vodovje šumi,
Smehljá se blesteči mu val.

„Ne daleč od Drave tam mala je vás,
In v vási je hrámeek prepróšt,
V tém hramu preprostem moj sréni je kràs,
Največja, najljubša radóšt!“ . . .

Ob Dravi deróči dekletee stóji,
Dekletee cvetoče, lepó,
In mimo nje pa valovje šumi
Ter móči ji belo nogó.

„Ne daleč od Mure tam mala je vás,
In v vasi je hrámeek prepróšt,
V tém hramu preprostem moj sréni je kràs,
Največja, najljubša radóšt!“ . . .

Tijakaj in sémkaj té misli hité,
Prostora ljubáv ne pozná;
In mimo ljubečih šumé in vrvé
Studeni valovi vodá.

Rádinski.

O početkih slovenske književnosti.

V tristoletni spomin smrti Trubarjeve (1586. l.) spisal Andrej Fekonja.

(Dalje.)

3. No pri vseh napakah in nedostatkih je delovanje slovenskih pisateljev v drugi polovici XVI. stoletja velike važnosti za naše slovstvo. Ž njihovimi spisi smo Slovenci dobili prve početke svoje pismenosti, ž njimi je bil položen temelj slovenski književnosti.

Pisalo se je res v slovenščini že pred to dōbo, kakor smo prej slišali; vendar vse je bilo le posamično, brez vzajemnosti, in zato brez vsega vpliva na razvoj narodnega jezika in knjige slovenske. Bila so to le drobna zrnca, vržena gotovo bolj slučajno na neorano zemljo, katera pa so ostala brez rasti, brez cveta, brez ploda; a ōni po dobri sreči nam do sedaj ohranjeni pisani spomeniki in ulomki slovstveni so samó dragocene drobtinice tedanjega slovenskega življa, katere sicer vse spoštljivo pobiramo in hvaležno poljublamo. In kako slabo so tudi take stvari tedaj bile sploh med občinstvom znane, povzemamo lahko iz besed Trubarjevih v predgovoru Novemu Testamentu leta 1582., kjer pravi (nemški): „Nam in vsakemu je znano, da pred štiriintridesetimi leti (t. j. 1548.) ni bilo nijednega pisma ali zapisnika, še menj kake knjige v našem slovenskem jeziku najti; mislilo se je, slovenski in ogrski jezik sta tako zarobljena in surova, da se ne moreta ne pisati ne čitati.“ Slovenstvu torej z vsem tēm ni bilo ni najmenj pomagano v narodnem obziru. Ali, veliki pokreti, polni životvornih in rodnih idej, prihajajo ob času ter potresajo društveni svet in mu dajejo življenja in sokov, borbe in posla dolgo vrsto let, mnogokrat veke in veke. Oni težē za jedno svrho, za napredkom človeštva, in se umirujejo, ali dosegi ali nedosegi toliko, kolikor se je v začetku mislilo. Toda sled in spomin za njimi ostaje; kajti ako tudi ne dosežejo vselej ōnega, kar namerjavajo, navadno zrušijo jedno od velikih zaprēk ter zapustē čisto polje za nove pokrete, ali pa vsaj malo manjše pogrēške. In taki pokreti objemajo po redi vse omikane ali za omiko sposobne národe; oni budē mnoge iz zaspanosti, ker se mnogim tedaj privkrat odpirajo vhodi v kulturno in višje národne življenje. A ták pokret je med drugimi pokret reformacije cerkvene, kateri je o sredini XVI. stoletja neposredno zajel tudi Slovence ter pošredno še druge Jugoslavjane. Ne ozirajoč se na ostale činitelje in posledice reformacije nam je tū govor le o književni strani, o glavnem pogoji narodni naši prosveti.

Ker sicer nekateri našinci znamenitost óne dóbe, kar se tiče naše knjige, radi zanikujejo, bodi tù še nekaj omenjeno. Recimo, da so naši reformatorji ali protestanti XVI. veka s slovenskim pisanjem namerjavali samó in jedino le to, da pridobé slovensko ljudstvo za luterstvo (— kar pa se vendar do najskrajnejše doslednosti le ne more trditi —), tedaj pa bodi dovoljeno vprašanje: A kaj neki so storili ‚slovenski‘ duhovniki pred dóbo protestantsko v slovenskem jeziku in s slovensko knjigo uprav v prosep vére katoliške, kjer je bilo pač še marsičesa želeti? Saj to smemo verjeti — ako že tudi ne baš do zadnje pičice — kar pravi Dalmatin v že večkrat omenjanem Trubarjevem Celem Katekizmu l. 1584., da mnogi Slovenci tedaj ‚deset zapovedij niso znali, apostolske vere in očenaša ne razumeli.‘ — Dobro je o tém že Levstik opazil: „Ako se je do sedaj po kranjskih gradovih ohranilo več glagolskih rokopisov cerkvenih knjig v staroslovenskem, a srbski zasuknenem jeziku, zakaj se ne bi mogli ohraniti tudi slovenski v latinici pisani, ako bi jih res kedaj bilo? Kako je to, da Trubar nikoli ni videl v slovenskem jezici ničesar spisanega ali natisnena pred svojo dobo? Zlasti nedeljska evangelja so bila duhovnikom velika potreba. A kde je kaj? Zamán vse iskanje!“¹⁾ A tudi potém, iz dobe reformacijske ter pozneje v protireformaciji, koliko spisov od katoliških pisateljev slovenskih pa imamo? O prvih, t. j. s protestantskimi istodóbnih smo že zgoraj slišali, namreč o jedinem katekizmu Pahenekarjevem leta 1574. natisnenem, in zopet o jedinem rokopisnem vinógradskem zakonu Recljevem iz leta 1582., ter še ob ónih sedaj neznanih nam ‚kobilskih‘ pesmih; potém pa je iz dela reakcijskega zagledala svet pač še le v naslednjem veku zopet jedna katoliška knjiga slovenska ‚Evangelia inu lystuvi‘ v Gradci leta 1612., a v Vidmu malo prej slovarček ‚Vocabolario italiano e schiavo‘ leta 1607. tudi od katoliškega duhovnika. O naslednjih pa poglej katerokoli slovstveno zgodovino našo, in našel boš v celem XVII. stoletji vseh skupaj 9 do 10 imen, a med temi prav slovenskih pisateljev — dva ali tri, kateri so namreč kaj več in boljšega pisali ne samó o slovenščini nego uprav v slovenščini!²⁾ Pa i sam škof ljubljanski T. Chrón, kateri je protestantske knjige tako pridno pokončeval, akoprav je „mного teh bukev bilo takih, da so se smele brez pohujšanja tudi katoliškim kristjanom v roke dati;“³⁾ uničil je še Mandelčevo tiskarno, namesto da bi jo upotrebil na korist prave vére in národne omike. Javil je sicer 22. jul. 1616. v Rim, da je v

¹⁾ „Lj. Zvon“ I. 378.

²⁾ „Ibo beséda tvoja javé tē tvoritz!“

³⁾ Jan. Trdina: Zgodovina slovenskega naroda. 1866 str. 113.

Ljubljani napravil novo tiskarno za potrebe jezuvitskega semenišča, in za tiskanje kranjskih bukev v porabo ljudstva; ali od vsega tega nam ni ostalo nič najmanjšega znaka, ker 'slovenske' tiskarne njegove — nikdar ni bilo. ¹⁾ Kar je res, je res.

Na temeljih, katere so udarili naši novovérski pisatelji v drugi polovici XVI. stoletja, delalo se je potém dalje. Ko so namreč protireformatorji začeli protestantstvo zopet iztrebljavati, uvideli so sčasoma, da jim je v ti borbi vsekakor treba istega orožja, katero je njihovim neprijateljem takó vspešno rabilo v razsejavanji njihovih načel, rekše slovenski jezik. Zato so tudi katoliški duhovniki, sprva pod vodstvom imenovanega ljubljanskega škofa Tomaža Chróna, lotili se peresa in so po vzgledu protestantskih pisali slovenske knjige za izvojevanje cerkvenih namenov, kateri so sedaj istotako katolikom kakor prej protestantom bili v prvi vrsti na maru. Dasi je to kretanje katoliških pisateljev na književnem polji slovenskem bilo mnogo slabejše od delovanja pisateljev protestantskih, slabejše, kakor omenjeno, po številu delavcev, a slabejše tudi, kar se tiče njihovih zdelkov v slovstvenem obziru — Ljubič n. pr. sam pravi o katoliški, 'vse z nemščino do grla zakvačeni' stranki: 'Možje, kateri so sedaj slovenski jezik upotrebjevali kot sredstvo odbijaja, bili so največ. tujci, reformatorjem tudi po samem umu daleč nedorasli, národnemu jeziku nevéšči, v gojenji surovejši in samovoljnejši: ²⁾ to se je vendar v drugi polovici minulega XVIII. veka začelo pri nas zopet novo, živahnejše in krepkejše delovanje, práva svetska književnost in ž njo národna izóbraženost, katera je zlasti od leta 1848. sém pa do danes obrodila primerno lep sad v Slovencih.

4. A kakor je bilo rečeno, da veliki pokreti navadno ugajajo večjim národnim idejam, tako se to vidi tudi pri slovenskih reformatorjih. Poslovanje naših pisateljev ni bilo omejeno jedino na Slovence, temveč njihove osnove so bile namerjene na vse južne Slavjane.

Spomina vredne so že besede, katere je zapisal Krelj v predgovoru k svoji Postili l. 1567. o pismu in jeziku našem: „Le to ortografijo slovenskiga pisma smo mi z vestjo inu z dobrim svitom zastopnih bratov tako postavili. Inu spomislil tudi na več našiga imena inu jezika ljudi, kir so okuli nas, Dolence, Istrijane, Vipavce i. t. d., kateri skoraj povsod čistěši slovenski govore, kakor mi po Kranju inu Koroski deželi, do polu nembški. Inu so edni navajeni na to staro

¹⁾ V. Ljubič II. 544. Še le leta 1678. je bila na prizadevanje kanonika Schönleba v Ljubljani osnovana tiskarna Nemca T. B. Mayerja iz Salzburga, ali tudi tedaj ne čisto za národne svrhe (pravi Ljubič i. t.).

²⁾ L. c. II. 545.

slovensko, hrvatsko ter ćirilsko pismo. Bog otel pak, da bi to isto, zlasti ćirilsko lepo pismo mogli spet v ljudi perpraviti. Kadar pak nej dobro mogoče za ubušta stran, zavoljo turske sile, inu kar so ta vekši del slovenskih dežel puste inu vže turske, inu smo tako začeli največ z latinskimi puhstabi pisati inu drukati, taku moremo v sili, kakor Nemci govoré, stole inu klopi na mizo postaviti ali saj gledati, da se latinski puhstabi namesto naših starih slovenskih, kolikor je mogoče, v glihi moči postavijo, inu ta ortografija derži, katero našiga jezika idioma inu natura potrebuje, nekar kakor oče vsaki v svoji vasi ali mestu imeti.“ Da je obveljal tedaj namen Kreljev, kateri je „malo bolj hrvatil“ in želel uvesti „ćirilsko lepo pismo“, ter so naši pisatelji njegov primer nasledovali: kdo zna, ne bi li danes Slovenci bili s Hrvati združeni v jeziku a po pismu zvezani z ostalimi južnimi in še s severnimi Slavjani!“¹⁾

Znamenito je nadalje, da se tudi v Hrvatski národní jezik v knjigi pokazuje baš od iste dōbe, od katere uprav v Kranjski, ter na obéh straneh v jednakah okolnostih: bodisi da se je k reformacijskemu pokretu pristopalo, bodisi da ga je veljalo odbijati. A po vsi priliki je primer Trubarja in tovarišev vplival na Mihalja Bučiča, župnika na Belici v Medmurji, da je ta začel pisati v takozvanem kajkavskem narečji za tamošnje ljudstvo okoli l. 1565—74. A kakor je v Ljubljani verjetno na prizadevanje Trubarjevo Slovenec Janez Mandelec prišedši iz Uraha 1562. l. osnoval knjigotiskarno, v kateri je poleg latinskih in nemških knjig tiskal tudi slovenske: tako je uprav po nagovoru Bučičevem Juraj grof Zrinjski ok. l. 1570. iz Dolenje Lendve v Nedeljišće pozval tiskarja Rudolfa Hofhalterja, da je tu tiskal kajkavsko-hrvatske knjige.²⁾ In od tedaj so Kajkavci v naslednji dōbi vse do leta 1836. ustvarili mnogo in lepih plodov na književnem polji v svojem pokrajinskem narečji, katero so potém rečenega leta 1836. zamenili s takozvanim narečjem štokavskim ter se tako po jeziku krepkeje zvezali s pravimi Hrvati in z istorodnimi Srbi, kakor znano, zaradi Gajevega „ilirstva“. ³⁾ — Pa tudi neposredno je že Trubar deloval v zmislu uzajemnosti jugoslavjanske, objemajoč Slovence, Hrvate in Srbe. Tako nam on sam v predgovoru k I. delu N. T. 1557. pripovéda, kako ga je bil Vergerij pismeno vprašal, ali bi se upal biblijo prevesti na slovenski in hrvatski jezik; on, Vergerij, da bi hotel pri tem z dušo in

¹⁾ Kdo pa tudi v Kreljevih namislih ne vidi uzora prvotnim nakanam Majarjevim?

²⁾ Šafařik l. c. II. s. v. M. Bučič; Ljubič II. 516.

³⁾ Obširneje o tem v „Kresu“ V. 11, 12.

telom, z imenjem in življenjem sodelovati; na kar Trubar odgovarja med ostalim (nemški): „Kar se tiče hrvaščine, bi jaz Hrvata menda že za silo razumel, ali čitati in pisati po hrvatsko ne znam; ¹⁾ ali ko bi mi se pridala dva Hrvata, ki znata dobro po dalmatinsko in bosensko govoriti, in katera tudi cirilsko ali hrvatsko pismo dobro poznavata, potem se upam dela lotiti.“ Le s težavo so Slovenci dobili jednega hrvatskega duhovnika iz Dalmacije, kateri je s seboj prinesel že na hrvatski prevedeno biblijo v rokopisu, z glagolico pisano; toda vkljub jako ugodnim obljubam se je ta mož že čez štiri dni s svojo biblijo vrnil domov. V predgovoru k II. delu N. T. 1560. l. pa pravi Trubar po priliki: Ker je že neki duhovnik, Stepan Konsul, rojen Istran, Dejanje apostolsko in druge knjižice iz slovenščine prevèl na hrvatski jezik, kateri je občen vsem Hrvatom, Dalmatincem, Bošnjakom, Srbom in Turkom do Carjigrada; zato se je on, Trubar, čutil primóranega, da preloži tudi drugi del Novega Testamenta. ²⁾

Iz tega se torej vidi, da je bil ta Stepan Konsul Istrijan, iz Buzeta prognan duhovnik, najet za prevajanje iz Trubarjevega slovenskega na hrvatski jezik ter v hrvatskih t. j. glagolskih pismenih, katera je isti Konsul leta 1560. po Ungnadovem nalogu priskrbel za tiskarno v Tubingi. Naslednjega leta pokličeta Ungnad in Trubar še drugega prevoditelja biblije na hrvaščino ali srbščino. Ta je bil duhovnik Anton Aleksandrovič Dalmatin, kateri je i. l. 1561. v Urahu napravil za Ungnadovo tiskarno tudi cirilska pismena, kakeršna rabijo Srbom. Obojo azbuko, glagolsko in cirilsko, ulil je bil neki mojster nürnbergski. K tém je Trubar i. l. 1561. bil iz Ljubljane privel v Urah še dva uskoška svečenika pravoslavna od Žumberka, Mato Popoviča in Ivana Maleševca, od katerih je bil z dóma jeden iz Srbije, drugi iz Bosne, da sta pomagala, akoprav samó dváset tednov, pri prevodih sv. Pisma v cirilici. Istodobno je v Tubingi bival Leonard Merčerič, Dalmatinec, tam se učeč, ter je l. 1564. sodeloval pri tolmačenji sv. Pisma v hrvaščino z glagolico. Tudi prej imenovani duhovnik iz Kranjske Jurij Jurčič je pomagal sestavljati knjige hrvatske v Tubingi in Urahu 1562—64. leta. St. Istrijan in A. Dalmatin pa sta skupno s Trubarjem delovala do leta 1566., ko sta odšla oba v Regensburg še na daljni dvetleten posel književni. ³⁾ „Posebno znamenita“ — piše prof. Marn — „sta Anton Dalmatin in Stepan Istrijan, ker sta delovala skoro popolnoma

¹⁾ Trubar misli tù zopet primorske Hrvate s takozvanim čakavskim narečjem, ter pismo glagolsko, prozvano naravnost hrvatsko.

²⁾ Prim. „Zoro“ 1877. 15, 16.

³⁾ Ljubič II. 436, 437.

dasi časih tudi v bridki vzajemnosti s Truberjem. Knjige, ki jih je spisoval ali prelagal Luter za Nemce, Truber z drúgi za Slovence, a predstavljala sta ona največ po njegovih navodih, „ljudem Slovenskoga jazika“, Hrvatom in Srbom, sedaj iz jezika diaččkoga (latinskega), sedaj iz nemškoga i krainskoga, va ili na jazik hrvački i srbski, s slovi ili sloymi glagolskimi i ciruličkimi sedaj tudi iz laškoga (t. j. italijanskega) in v latinici. Knjigam njunim je spisoval Primož Truber nemške predgovore in priporočila. V nekterih so skupaj natisnjeni vsi trije, na pr. pod nemškimi: Primus Truber Creiner, Antonius Dalmata, Stephanus Consul Histrianus; pod slovanskimi bodisi v cirilici, bodisi v glagolici pa: Primuž Truber Kranac, Anton Dalmatin, Stipan Konsul Istrian. Tudi njihove slike se nahajajo simtertje po bukvah in posebej.“ — Razven téh, v njihovih knjigah imenovanih pisateljev slovenskih, hrvatskih in srbskih, delovali so še več ali menj, izravno ali posredno, v književnem poslu tedanjem v Tubingi: Pavel Skalič iz Zagreba, profesor v Tubingi, učenjak Mate Vlacič Frankovič nazvan Flacius Illyricus iz Labina, Jurij Svečič, Gregor Vlahovič predikant v Metliki, Fran Hlej iz Istre, Nikola Mozes z otoka Cresa, Ivan Fabijanič, Ivan Lamela in Mato Živčič iz Pazina, Anton Bočič iz Modruša, Peter Kranjčič iz Ozlja v Hrvatski, Ivan Juraj in Nikola Drinovački iz Bosne (idr. ¹⁾) (Konec prihodnjič.)

Krokarjev Peter.

Slika iz vojaškega življenja.

Spisal Podlimbarski.

Mislite si človeka majhne postave, plečátega, čokastega, mesnatega, kakor pravi Turgénev, malih očij, debelega nosú, smolnato-temnih las na kratko pristriženih, lica razširjenega, nežno-rudečega, po polti skoraj otročjega, bičjega vratú, kratkih laktij z rudečkastima rokama, sem in tam rjavo-pégastima, kratkih nog v podobi stebrov. Hodil je Krokarjev Peter široko, opletaje z rokama, naprej in nazaj mikaje z ramenoma in z vso oplátjo. Smijal se je dostikrat in prijetno je znal natézati rudeče oplátnice, a videl ga nisem dobrovoljnega nikoli. Govoril je malo in tako težko, kakor da so mu besede na jeziku privezane, on pa počasi jedno za drugo odvezuje in suje na beli

¹⁾ „Vienac“ 1875. str. 709.

dan. Molčé se je pomikal za svojim poslom in tako težko brez duševne pomoči, brez ognja; zdelo se mi je, kakor bi bilo to gromadno teló dobilo od stvarnika premajhen delež óne motórne moči, ki nas neprestano dalje goni od predmeta do predmeta, od dela k delu. Lenoba ni bil Krokarjev Peter. Opiral se je v delo, kakor vsi drugi; nikoli ni pohajkoval, a njegova nespretnost je bila kriva, da mu ni šlo vse tako izpod rok, kakor drugim. V tovaršije ni zahajal, preradi so ga tovariši pikali in to ga je bolelo. Jeden njegovih tovarišev, štajersk Nmec po rodu, ohol, neumen človek, poskusil je dati mu priimek „petrólejni sod“. Pa ta priimek se ga ni prijel; hudomušen Nmec je imel med nami s svojimi suhimi dovtipi premalo vpliva in Petra smo imeli vsi radi. Res, časih se ga je ta ali óni v mladostni predrznosti in prevzetnosti polotil in ga jel izpraševati o njegovi ljubici, kaka je, koliko ima, na kar se je Peter vselej premilo posmehljajal, pomuzal in sramežljivo v tla pogledal. Pil razven vode ni ničesar, celó žganja ne. Če mu je kdo ponudil te pijače, smehljaje se je odvrnil: „Oj . . . tega pa jaz že ne!“ Tudi tobaka ni kadil — zvečil ga je pa, kadar je sabljo ali čevlje čistil, ali pa s skleskom svoje ostroge drgal. Peti ga nisem nikoli slišal. Ne „Zagorski zvonóvi“, ne „Mila lunica“, ne „Naš cesar in naš kralj“, ne „V nedeljo zgodaj“, nobena pesem ni genila tega okorneža. Kakor bi ležala kaka neizlečljiva bolest mu na duši, okovana, priklenena, zadelana, nedosežna in nedostopna. Kleti je pa znal Peter, in robato je klel, pa le pri posebnih prilikah. Če ga je v hlevu konj ugriznil, ali kadar so se mu pri skoku na konja razpárale hlače, kadar so mu po noči miši kruh obglodale, prekel je konja, ali hlače, ali miši.

Brez posla ni bil nikdar. Če ni bilo družega opravila, sedel je na slámnici, krpal svoje rudeče hlače, tolkel komisni kruh — po dvé porciji je dobival na dan — ubadal, ubadal s šivanko in zalagal, svoje majhne oči razširjajoč, da se je videla njihova snežna belína, zalagal pol pesti debele kose med rudeče, razpuhle ustnice. E, pripraven človek je bil Krokarjev Peter in, kakor pravim, radi smo ga imeli.

Jedenkrat, vém, ali davno je že tega, imela sva s Krokarjevim Petrom čez noč stražiti v hlevu nad tridesetero kónj. Pobotala sva se, da bom jaz čúl dopolunoči, on pa popolunoči. Zimska noč je bila in tenek sneg je ležal po sosednih hribih.

Ob deveti uri se je polegel hrum, ki se sicer razlega ves dan po vojaškem hlevu. Tovariši so se odpravili v izbé veselo kramoljaje, pevaje, tù in tam glasno ukaje v hladno noč, konji so zobali, mulili senó, hrkali, pihali, bili in grizli se. Kmalu se je polegla tudi óna čilost in

veselost, katero občuti žival pred in med krmljenjem. Zime v hlevu ni bilo čutiti.

Krokarjev Peter si je prinesel iz izbe plašč, komisni hleb — črnilo, peró in popir.

„Kaj boš pisal, Peter?“ ogovoril sem ga.

„Bom . . . domóv!“

„Miciki Šijanovi, á?“

„Šijanovi . . . Šijanovi . . .“ in nasmehnil in namuzal se je in obrnil od mene.

Začela sva hlev snažiti.

„Peter, ali te bo pa čakala Micika?“

„Če hoče.“

„E, babe so babe! Kdo vé, če ona nocoj náte misli?“

Ni me hotel poslušati, šel je na drugi konec hleva.

Zopet sva prišla skupaj.

„Peter, kaj pa, ali imaš še očeta?“

„Očeta — pa nimam!“

„Ali matere tudi ne?“

„Mater pa imam, mater!“ odgovoril je hitro in nekako ljubó je zvenél njegov glas. Srčno je brskal z ráskavo brézovó metlo.

„E, da so le mati, Peter . . . za mater bi jaz dal vse.“

Pogledal sem mu v obraz. Slaba luč je brlela nad nama in razlivala blede svetlobo. Zamišljen je stal Peter pred menoj. Lica so mu gorela, milo je uprl svoje male, temnorjave oči in ni jih umeknil, ko sem pogledal vánje. Zdelo se mi je, kakor bi bil v meni iskal sočutja, tako me je pogledaval in bistril s svojim pogledom, kakor bi me bil hotel prositi, naj mu odpustim, naj ga ne zasmehujem, ker je tako mehkočuten in dobrosrčen.

Nekaj trenutkov sva molčala oba. Ugibal sem, kaj se godí v Petrovem srci. Da on noč in dan sanjari o domačih krajih, od katerih ga je dolžnost odtrgala neizprosno in neusmiljeno, to sem védel; ali neznano mi je bilo, kaj in kako je pri njem domá. In glej, zanešel se je, da je našel človeka, kateri ga ne zasmehuje, kateri razume njegove bolečine. Postal je zaupen, zgovoren, tožnosti ni več na njegovem obrazu. On, ki je tovarišem odgovarjal, kadar se mu je ravno zljubilo, on me je nocoj ogovoril:

„Kaj pa tvoji starši, ali še živé?“

„Oj, še, ni dolgo, kar sem dobil pismo od dóma!“

„Ali so zdravi?“

„Zdravi!“

„Meni so pa pred tremi tedni pisali . . . no, pa nič dobrega . . . mati so stari . . . nad šestdeset let . . .“ govoril je s tresočim glasom.

„Ali so še pri môči?“

„Bili so . . . zmerom . . . pa saj véš, zima starega človeka prevzame . . . zdaj so nekaj obo — oboleli.“

„Nič ne maraj, Peter, pomlad bo kmalu prišla, ta prinese zdravja.“

„Kaj bi jaz maral, ko bi bil domá . . . vse bi bilo drugače . . . zaslužil bi, da bi bilo tudi za mater dosti.“

„Ali si za hlapca služil?“

„A . . . v rudokopih sem bil, prêmog sem kopal . . .“

Babi, visoka kobila črne, svetle dlaké, belo-lisasta na glavi, dolgogrivata, grebla je s sprednjo nogo po slami in tako svetlo pogledavala na naju. Peter jo je šel napojit. Sledil sem z očmi za njim, zamislil se vánj. Kdo bi bil kedaj dejal, da je ta tibi Peter taka dobra duša in kdo bi bil mislil, da se srce takega okornega, ledenega človeka more otajati! Čimdalje sem ga gledal, tembolj se mi je prikupil. Kako je hacal po slami okoli konja, časih žareče oči tajil, časih pa mene pogledal tako pristalno, milo in proseče.

„Domá je bilo res . . . več trpljenja še, kakor ga je tu, pa sem le zaslužil, da sva oba z materjo izhajala za silo.“

„Premoženja domá nimate?“

„Kaj bi imeli!“

„Svoje hiše tudi ne?“

„Nič! . . . Mati gostujejo . . . zdaj živé . . . kaj . . . o tem, kar jim dobri ljudje dajó. Pišejo mi, da bi domov prišel, pa kako bi prišel . . . dva brata imam še — oženjena. Pri raportu sem že prosil in dejali so mi, da, ko bi bil jedini sin vdove, bi že šlo, tako pa naj brata za mater skrbita.“

„Sta li brata tudi v rudokopih?“

„Domá sta, v hribih drva delata, po deset grošev na dan in ob svojem; imata pa oba po več otrok, tako da še samá nimata za življenje dosti. Do lanskega leta so mati še dobivali za trščanko . . . no, ni bilo Bog vé kaj, pa vendar je bilo lože. Zdaj še tega nimajo. Trščanka je odrasla in služi v dolini pri cesti. Kruba jim prinese vsak teden . . . pa kaj . . .“

„Peter, kaj jim boš pa pisal nocoj?“

„I kaj, naj potrpe . . . saj večno ne bo tako . . . osemindvajset grošev imam, te jim pošljem.“

„Kaj ti denar domóv pošiljaš? Tacega pa še ni bilo.“

„To bo prvi denar, katerega jim v poldrugem letu pošljem. Prihranil sem ga . . . pa sam Bog vé, kedaj zopet toliko denem na stran.“

„Peter, ali boš vzel Šijanovo Miciko, kadar prideš domóv?“

„Zakaj bi je ne! Bajto ina pri cesti . . . imel bom vsaj svoj dom. Tja pojdem z materjo . . . onidve bosta domá gospodinjili, jaz bom pa prêmog kopal.“

„Če pa otroci pridejo, boš pa tudi ti moral domá ostati!“

„E . . . Bog vé, kako še bo . . .“

Povédati je hotel še nekaj, ali glas mu je zastal v grlu. Umolknil je, oči so se mu zopet pomračile. Jaz njegovih spominov nisem hotel motiti, ker za njegovo bolešt nisem imel zdravila, celó pravega svéta ne, kateri bi mu bil v tolažbo. Ali pogledaval sem vedno nánj, tik njega sem postajal, on pa je molčal, odvráčeval se od mene, stiskal trepalnice in ustnice, kakor bi bil s premago porival spomine nazaj doli v srce. Zopet je postal čmeren človek, kakeršnega smo ga videli dan za dnevom. Lože ni bilo Petru, odkrivšemu tovarišu svoje gorjé, spomini na domače kraje in na tožno, zapuščeno mater so ga gotovo še huje razburili. Četrť ure sva še hodila po hlevu, zapirala okna, popravljala steljo, tù in tam napajala, potem pa je Peter vzel plašč in se za leseno ograjo zleknil na slamo. Z nobeno besedó se ni od mene poslovil in jaz se tudi nisem upal govoriti; celó „leško noč!“ mu nisem želel. —

Okoli poludvanajste ure sem sédel na stol. Hoja me je utrudila, razburjena domišljija je oslabela živce moje. Naslonil sem se s kolcem na leseno ograjo. Kmalu mi je glava zdrknila raz dlan na rame; zadremal sem. Tipanje in vohanje po desni roki me je prebudilo.

Aga, širokopleč, udát konj zlato-rjave barve je stal pred menoj. Prestrašen sem skočil raz stol. Tudi konj se je stresnil, zgrudil se, kakor bi se mu bila pošibila kolena, odskočil, visoko je dvignil glavo in rep, prhnil z nozdrvami, mogočno je potresel z gosto, zlato-belkasto grivo, kakor da hoče otresti se uplašnosti in ponosno je pobežal v svojo stajo. Klopotánje kopit je prebudilo Petra. Privezal sem konja, a Peter je že stal za menoj. Slaba luč me je bodeče skelela v oči, trepalnice so mi siloma lezle skupaj, dolgi žarki so se mi utrinjali pred očmi.

„Káj je že polunóči, Peter, da si vstal?“

„Oj, seveda že bo kmalu!“

„Spal si dobro?“

„A, kaj bi spal . . . vsako četrť ure sem se prebudil . . . sanjalo se mi je.“

„Sanjalo?“

„Ti si se učil, ali znaš sanje razlagati?“

„Tega se nisem učil; kaj se ti je pa sanjalo?“

„Da sem domóv prišel . . . spomladi. Vse je bili zeleno pred kočó, vse pisano. V veži sem srečal Miciko.“

„A —“

„Vsa bleda in upála je bila, taka . . . kar gledati je nisem mogel. Podala mi je roko, pa tako je bila mrzla, kakor led . . . tako čudno mrzla, kar zgenil sem se. Bog vé, nekaj to pomeni.“

„Že mogoče!“

„Bog vé. Hotel sem ji roko odtegniti, pa nisem mogel . . . kakor bi bili roki primrznili. Peter, dejala je Micika, mati te čakajo v hiši in oče tvoj. Mene je groza obšla . . . mrzel pot me je oblil . . . oče moj so že umrli . . . šest let je tega.“

„Kaj si jih potlej videl v sanjah?“

„Ne, prebudil sem se od strahú.“

„Sanje so prazne marnje, Peter, spletkarije vroče glave, brez pomena. Mnogokrat občujemo v sanjah z umrlimi in ne bojimo se jih.“

„Pri nas je . . . Kikrčev Matija mu pravijo . . . ta jih pa zná razlagati.“

„Morebiti, da časih pravo zadene; marsikaj se zgodí, kar se nam je sanjalo, a marsikaj se nam pripeti, o čemer se nam še sanjalo ni.“

„Se vé, očeta že ne bom več videl z materjo . . . morebiti na ónem svetu . . . na tem pa že več ne.“ —

Obá sva molčala.

O polnoči smo navadno konjem s svežo slamo pristiljali. Velik kup slame je ležal pred hlevom. S Petrom sva začela nositi. Svetla noč je bila zunaj. Luna je plavala navpik nad nama, zvezde, redko sejane so žarko svetile. Iz dimnika bližnje tovarne se je izgubljal lahek, sivkast dim v sveže prozorno ozračje. V sosedni vasi je nekdo hripavo zaukal, okna krajne hiše, gostilne, bila so še razsvetljena. Vsak po trikrat sva vlekla slame. Napósled se je Peter ustavil pred kupom. Čakal sem, da me ogovóri. Obrnil je pogled proti jugu in neprestano zrl tja. Med prsti je mehanično mël in sukál bilko slame. Postal sem tik njega. Obsežna ravnina se je razprostirala na južno stran. Kake pol ure hodá pred nama je ležal gozd, teman, nepregleden na levo in na desno.

„Véš, jaz bi se za ves svet ne hotel naseliti na ti ravnini.“

„Zakaj ne?“

„Pozabiti bi ne mogel goratega našega svetá.“

„Pravijo, da je povsod dobro, domá pa najbolje.“

„Glej tam, kaka péga je na nebu, tam pod óno svetlo zvezdo.

Ali vidiš?“

„Vidim, vidim!“

„Jerebičev Janez je pravil óni dan, ko smo jahali doli za tem lesom, da smo tù čez mi domá.“

„A kaj še! — Ali vidiš večérnico, tù na desno glej, najsvetlejša zvezda že globoko na kraji ravnine — tam je naša domovina. Peter — tam so želje naše.“

„Ali tam ... tam ...“

Poslednjikrat sva zanesla slame. V hlevu s Petrom nisem več govoril. On si je vrezal kos kruha in obstal sredi hleva. Jaz sem se zavil v svoj plašč in se istegnil po slami za ograjo. Précej sem zadremal. Silen udarec konjskega kopita po leseni ograji me je prebudil. Dvignil sem glavo, oprl se na komolec.

„Da bi te ... gura suha!“ razdál se je nemiren glas Petrov. Zdelo se mi je, kakor bi bila metla trdo švignila po kónjskem križi. Zopet sem se poravnal po slami. Prijetno mi je bilo pod plaščem, kakor da mi je Bog spanja v vse ude in žile nalil nove, ne krepkejše, no razdevajoče, teló sladko poječe, pomirjevalne tekočine. Nad menoj v žlebu je poskočila in zacvilila miš. Zaspal sem. — Nekaj je vleklo plašč raz mene. Malo sem odprl oči. Žveplenka mi je gorela pred nosom. Neprijetno me je zbodla svetloba; stisnil sem trepalnice. Orjaška roka me je zgrabila za bluzo in me vlekla náse. Podál sem se, zbral misli in hipno sem bil na nogah.

„A, tako ti stražiš, čakaj, počakaj! Jaz te naučim, kako ti je opravljati službo! Ti spiš, a konji se sprehajajo po hlevu — a luči nikake, ha?“

In jadovito me je potresla nemila roka. Vse temná je bilo okoli mene. Razložil sem le črno maso, stoječo pred menoj, a po besedah ostro naglašanih, spoznal sem, da sem v pestéh korporola Malnariča.

„Napravi luč, o drugem se še pomeniva!“ Težka pest me spustí. In tekem sem, kar se je dalo, k prvi svetilnici. V naglici zadenem ob konja, ki je poskočil. Nastane ne mala konjska dirka po hlevu. Užgem luč in grem privezavat konje. Na korporalovo vprašanje, kje je druga straža, dokazal sem nedolžnost svojo.

„Poglej po stajah, nekje bo živinče leno spalo pod konjem, ali pod žlebom, a ob najstih oba k raportu. Jaz vama že pokažem!“

Ta glas je bil mečji, ne polovice poprejšnje zlosti ni bilo v njem. Zaškripalaso vrata in zopet zaloputnila se za strogim gospodom korporalom.

Precej pozno zjutraj je že bilo. Konji so postajali nemirni, zrna v stelji že ni jeden ni iskal; ogledavali so se. Vzel sem svetilnico in iskal po stajah. Petra ni bilo nikjer, njegovega plašča tudi ne.

Kaj, ko bi bil Peter pobegnil, ko bi ga bile njegove večne sanje o domačiji, njegova gorka ljubezen izpeljale na to nesrečno pot? In spomnil sem se vsega, kar sva to noč govorila. — Jerebičev Janez je prišel prvi v hlev. Oskrhoval je dva konja. Poprosil sem ga, da me namestuje, dokler ne pridem nazaj. In tekel sem v izbo in potipal po Petrovi postelji, ali Petra ni. Prižgem žveplenko, gledam, Petrovega plašča ni na klinu. Zdaj sem bil prepričan, da je Peter pobegnil. Žal mi je postalo po njem, míloval sem ga, ali slabe misli o njem nisem imel. Njegovo srce ga je neprestano vleklo v domače goré, k stari majki, on že drugače delati ni mogel. Na zapadu je luna počasi lezla za obris ravnine. „Tam je naša domovina — naše želje!“ Jeden za drugim so prihajali tovariši iz izbe. Vsak je osupnil o nenavadni novici, ali za Petra slabe besede ni imel nihče. To jutro ni nihče pozvižgaval, nihče ni pel; mirno, nemo je opravljal vsak svojo službo.

Po ukazu našega kapetana sta zajahala, ko se je zdanilo, za ubežnikom dva jezdeca po različnih potih čez ravnino. Okoli jednajste ure sta prišla zapoténa nazaj — toda brez Petra.

Drugi dan se nam je vreme nenadoma izprenenilo. Od juga je potegnil gorak veter, neó se je pooblačilo, povsod se zadelalo in znižalo. Ozračje je postalo kalno, težko, od tovarne sem se je valil udušljiv dim. Tolpe vran in vrabcev so se podile okoli naših poslopij. Ko smo tretji dan zjutraj vstali, bilo je že vse okoli in okoli s snegom pobeljeno in sneg droben, ne cunjast, je še padal. Južnega vetra ni bilo več čutiti, ozračje se je navzelo snežne svežesti, sneg se je rahlo vsedaval. Ves dan je ostalo vreme jednako. Mi smo bili na gorkem in dobro se nam je zdelo. Jahalnice in dvori so bili zameteni, jahati nismo mogli. Četrty dan se je razvedrilo, sneg ni več padal. Mrzel severen veter je bril okoli vogálov in pometal s snegom. Vse je bilo v mrzlo sneženo meglo zavito, le v zatišjih, in kjer se je navál vetra trgal, tam se je dalo spoznati, da sneg več ne pada. Peto jutro nevihte že ni bilo, solnce je plavalo za meglenimi oblaki. Sneg je v debelih zamétih ležal po jahalnicah, dvorih in cestah. Ob deveti uri so nas peljali v četah na jahalnice sneg odmetávat. Hud mrzaz je bil, zanóhtovalo se nam je. Med vsakovrstnimi pogovori nam je šlo delo spretno izpod rok, čas je hitro potekal. Tudi na Petra smo se spomnili in Ocepnikov Luka, ki si je vedno in vedno v roke húkal, dejal je, da Peter ni nič kaj napačno misel imel, da se je za čas najhujše zime odtegnil strogi službi. In glej, proti poldnevi — kaj se pomika izza vogála tovarne proti nam? Dva pešca sta z nasajenimi bodali in med njima

— naš Peter. Opletaje in gugaje se je gazil debéli sneg in gledal v tla. Mi smo ostrmeli, postali od dela, spogledali se, oprli se na lopate, a nihče ni izpregovoril besede. Le tam zadaj se je rogal Nemeč, ozrl se nisem, ali slišal sem njegovo škodoželjno hihikanje. Gledali smo za sprevedom, dokler ni izginil med poslopji kosárne. —

Jaz sem v pisarni večkrat pri pisanji pomagal. Drugi dan so me poklicali tja. Nekoliko pred jednajsto uro pride v pisarno kapetan, grof Polinski. Bil je visok, vitek, štiriintridesetleten mož, črne, polne, ukusno prstrižene brade, črnih, namaslenih, gladko-razčesanih las, blednatega lica, pravilnega nosú, tankih obrvij, finega kretanja in védenja, kavalir od nog do glave. Oženjen ni bil, no govorili so, da je srečen pri ženskih. V zabavo je bilo njemu jedno popóludne prekratko, zato si je izposojal noč in proti jutru je prijezdil iz mesta. Spal je do devete ure, potem je prišel na jahalnico, vzel podčástniku bič iz roke in opletaval in udrihal po konjih, dokler ni spotene druhali spodil domóv. Kadar smo ga videli, da gre iz jahalnice v izbe ali v hleve, kar kri nam je začela hitreje krožiti, s tako iskrenostjo smo se poprijeli vsi dela. In v takem trenutku si je delo vsak našel in sicer delo dostikrat nepotrebno, na katero v navadnih položajih še nihče mislil ni. Bil je pa le naš dober poveljnik in mi slovenske duše smo se hvalili ž njim. Dajal nam je res priímke, živalske, vse gori od divjega krokodila pa doli do znane zveste domače živali, toda lasal, uhljal in pretepával nas ni. Če je časih pri raportu v jezi komu premalo svetlo čeládo z glave snel in jo potem z močjo zopet z vrha doli na bučo pritisnil, da se je kositar skozi podvlako zarezal v kožo, to ni bilo tako gorjé in kapetan je sam védel, da je to najkrajši način, s katerim se nepristojna čeláda k buči primerja. Grof Polinski ni bil samoljubiv, ošaben; čestiljubiv je pa bil. Oj, kako se je trapil, kadar nas je imel ogledati polkovnik ali brigadir! Po cele dni pred takim pohodom se ni genil od nas, kakor bi bil na ljubezen pozabil, vedno nam je bil za petami preklinjaje in zmerjaje. Pri viziti je zapovedoval v najlepšem tenoru na kratko, odsekano, in konji so ponosno, čvrsto, strastno šli pod nami. On sam je stoječ za višjim skakal, migal, žugal in kazal. Ne pomnim, da bi bil kedaj kak poveljnik z našimi vajami nezadovoljen. Ali po viziti, kako življenje za našega grofa! Teden dnij se je zabaval po poldnevih in po noči in mi smo imeli lepe ure. Če še povém, da je bil grof Polinski poljske krvi in da je zadosti gladko govoril slovenski jezik, objavil sem vse, kar mi je bilo zanimivega znano o našem kapetanu.

Točno ob jednajstih se odpró vrata in v sobo se priguga Peter. Za njim vstopivši korporal Malnarič trdo prekorači sobo do kapetana

stoječega pri oknu in oznani, koga je privedel. Grof Polinski se obrne, urno stopi pred Petra in prične navadne svoje duhovite in neduhovite molitvice, katerih ne bom objavljaj. Peter se je večkrat stresnil, kakor bi bil poravnal ude, boječ, tiho, pretrgano, komaj razumljivo je odgovarjal in topo je gledal kapetanu v oči. In ko je pravil, da ima domá staro, bolešno mater, katero je hotel obiskati, zatemnele so mu oči še bolj in prilezla mu je solza na lice. Kapetan se je obrnil od jetnika in začel hoditi po sobi, a vedno je potresaval z glavo in zmajeval z brkami.

Zdajci se zopet odpró vrata in v sobo stopi stara, sključena ženica, ogrnena od glave do petá v rjavo, obnošeno, na krajih in oglah vse razcefrano volneno ruto. Počasi, bojzljivo se obrača, zapiraje vrata. Razven Petra, ki je stal s hrbtom proti vhodu, spogledali smo se vsi, s pogledi vprašujé, kaj to pomenja. Kapetanu je blisnilo izpod čela, premeril je novo došlo s srepim pogledom od glave do nog, lice se mu je pomračilo, nategnilo se v preziralen izraz, mig njegovega ostrega očesa — in starka bi bila pred vrati. Ali zdajci se razdá glas tujcín:

„Hvaljen bodi Jezus Kristus!“ —

Na razjarjenega človeka dostikrat sama beseda pomirjevalno vpliva. Jedna beseda in njegova pazljivost je razdrta, polagoma prehaja na drugó pot, zlostim se, kakor v meglo zadelana, umika trezna misel. Tak je bil naš kapetan; pregovoriti je bilo treba ž njim in osornost je izginila za trenutek z njegovega obraza, zapustivši za seboj začudenje in zvedavost.

„Kaj hočete, kaj iščete tù?“ vprašal je s sočutjem; njegove oči so radovédno gledale na starko.

„Za božjo voljo Vas prosim, gospod milostivi, odpustite, odpustite!“

Roki skleneni, koščeni in žilávi sta se pokazali izpod razcefrane rute. „Vi ste gospod, visok gospod, ali odpustite meni, materi tega možá!“

„Jednajsti dan sem na potu . . . peš sem hodila . . . molila, molila, da bi še jedenkrat videla sina in pred Vami na kolenih prosila milosti!“

Starka se je zgruzila na kolena, sklonila glavo in k obrazu pritisnila rjavi roki.

Kakor bi bilo nekaj zamrgolólo po meni, naslonil sem se na mizo in globoko sem segel po sape. Pogledal sem Petra; po njegovem obrazu je bila razlita čeznaravna rudečica, z vsem telesom je mèl, kakor bi bili nogi prešibki, kakor bi ga vse močí vleklo k materi, na njeno stran na kolena.

„Vstanite, vstanite! — Ti,“ obrnil se je grof očitajoč k Petru, „to je tvoja mati?“ — Petru se je nabralo lice na komaj viden smehljaj, očesi sta mu zažarili, brati je bila iz njiju živa prošnja, iz dna duše, na lahko sta se zgenili njegovi ustni, a précej sta zopet zamrli.

„Vstanite, vstanite! Tega ne maram, da bi kdo pred menoj poklékal!“

Starka vstane.

Po kratkem premisleku je začel grof Polinski:

„Milosti, milosti Vi zahtevate za ubežnika, ki je prisego prelomil, ki je tako sramoto napravil meni — vsemu polku in tudi Vam! Ali ne véste, kaj je zakrivil? — Korporal Malnarič!“ Jeza obvlada kapetana, mogočno se vzravna, švigne z očmi po korporalu od tal do vrha. Korporal zatrepeta po vsem životu, kakor bi bil spustil vánj električni tok, poravná se in divje šine z očmi.

„Pravili so mi vse na dvorišči, gospod! Mati božja vé, če sem ga jaz tako učila! Naj se zgodi volja božja! Kazen mora biti, kazen, res! Naj jo prebije Peter moj, kakor jo je zaslužil . . . po Vaši milosti mu jo naložite . . . hudo se je pregrešil, hudo . . . ali potlej ga pustite domov. Vse sem že obletala, vse obhodila, povsod prosila zánj . . . on je moja jedina podpora na stara moja leta . . . brez njega mi že ni živeti!“

Obile solze so oblile starko; roki je razklenila in z ruto si brisala velo, od starosti in skrbi razorano, razdejano in raztrgano lice. Meni se je stemnilo pred očmi, tiščal sem se mize. Kapetan se je odvrnil in strastno potisnivši pesti v žepe pomemljál po nemški:

„Jaz . . . jaz ne vé, kaj hočejo ljudje? Zabití narod!“ Zaničljivo se je posmejal, potresel z glavo in široko je stopil pred starko.

„Majka,“ dejal je z mirnejšim glasom, „Vaše prošnje ne morem izpolniti. Tudi so še višji, kateri Vašim željam ne morejo ustreči. Postava je taka, za Vas nima izjeme. Če je pa Vaš sin protipostavno vojak, obrnite se domá do Vaše deželске gosposke, če Vam ta ne pomore, ne pomore Vam niti Bog. Tako. A zdaj . . . korporal, odpeljite jetnika v zápor, ali pazite mi, odgovorni ste mi za to, da živa duša ne črhne beselice ž njim. — Taka so naša pravila; mi nismo kaka turška tolpa! Zadosti! Z Bogom, majka!“

„Oh, Bog se v usmili!“ zaječala je starka.

Obrne se korporal Malnarič k Petru, jadovito migne z desnico — Peter vztrajno pogleda na mater, mati na njega — v štirih očeh je nekaj zablislilo, zatrepetalo — solze bolesti in ljubezni — počasi so se zaprla škripajoča vrata za nesrečno majko.

Grof Polinski si je zapalil cigaro, dvakrat spustil gost dim skozi brke, plunil in ne izpregovorivši zapustil pisarno. Sédel sem k mizi

ali pisati nisem mogel, roka se mi je tresla. Pogledal sem skozi okno, vse mi je migljalo pred očmi. Čez dvor je gnal korporal Petra mojega. Za njima je hitela sključena starka. Za oglom je izginil korporal z jetnikom, starka je postala, gledala v jednomér za njima, zmajevala z glavo, sklepala roki — napósled je smelo in pospešno ubrala pot za njima. — Kmalu sem jo videl omahovati izza družega ogla. Na lice je tiščala rjavo ruto, tiščala, tiščala. — Za pol ure mi je izginila v polji.

Tri tedne pozneje je kosmat stražmešter v barbarskem jeziku zbrani četi objavljal, da je c. kr. vojaško sodišče obsodilo Petra zaradi prestopka prvega ubega v mirnih časih v trimesečen zápor, poostren s postom, s temnico in s trdim ležiščem. Razložil nam je tudi, da je sodišče postopalo le zato tako milostivo, ker se je obsojenec pri vojaškem oblastvu v Celji sam naznanil.

Predno je prišel Peter iz zapóra, bil sem prestavljen v druge kraje, daleč stráni od tovarišev svojih.

Književna poročila.

IV.

Statistischer Bericht der Handels- und Gewerbekammer in Laibach über die volkswirtschaftlichen Zustände in Krain. Erstattet an das hohe k. k. Handelsministerium für das Jahr 1880. — Laibach. Verlag der krainischen Handels- und Gewerbekammer. Buchdruckerei Ig. v. Kleinmayr & Fed. Bamberg. 465 × IV.

Ne hudujte se, cenjeni čitatelji „Ljubljanskega Zvona“, da vas hočem seznaniti s knjigo, ki ima nemški naslov, in ki je po svojem lici namenjena trgovinskemu ministerstvu, a ne slovenskemu izobraženemu občinstvu, za katero piše ta list. Imam važne uzroke, da stopam na dan s tem poročilom, ki nima zabavne namere, ki ni niti tiste poučne-znanstvene vrste, katero smo Slovenci do zdaj gojili. Z ocenjevanjem te knjige bi rad opozoril na to, da bi začeli Slovenci baviti se tudi z obrtnimi in kupčijskimi razmerami po Slovenskem v obče, osobito pa po Kranjskem. To sicer ni lehak predmet, a kaj treba je, da se ga z veliko brižnostjo poprimemo. Mal začetek bode tudi s tem storjen, ako takih knjig, kakeršna je pričujoča, ne zalágamo kar tako, marveč se potrudimo, razvozlavati njih „hiroglife“. Kar je v ti knjigi, smeli bi mi „idealni“ Slovenci skoraj imenovati „hiroglife“. Knjiga je sicer debela, a suha, suha, skoraj nič kot številke in sáme številke, pa rubrike in kolone. Zdaj pa naj človek, ki piše za beletrističen list, ima veselje o taki knjigi! In vendar čutim precej veliko zadovoljstvo o nji; kajti knjigo bi najrajši krstil „ein treues Bild des Herzogthums Krain“.

Ta knjiga nam v materialnem (in nekoliko v duševnem) obziru véro slika vojvodino Kranjsko. Kakor kaže pogled nánjo, ima poleg obširnega u v o d a (str. 1—222) te-le oddelke: 1. prvotna produkcija, 2. fabrikacija, 3. kupčija in promet, 4. glavni sumarij, 5. poprečne tržne cene v Ljubljani.

Uvod ima te predale: *a*) razmere o prebivalstvu na Kranjskem, *b*) gibanje ljudstva (s 3 poglavji), *c*) državni dohodki (s 17 poglavji), *č*) zdravstvene zadeve in dobrodelni zavodi (z 11 poglavji), *d*) sumarij o vseh učilnicah, *e*) izkaz o upravljanji deželnih zakladov, *f*) sumarij o društvih, *g*) gibanje o posesti in obremenjenji zemljišč, *h*) izkaz o delu in služku kaznjencev v kaznilnicah.

Prvotna produkcija obseza dve skupini: 1. obravnava kmetijstvo in gozdarstvo (s 15 poglavji), 2. ima razpravo o produkciji iz rudništva (s 13 poglavji).

Fabrikacija govori: *a*) o malem in *b*) o vélikem obrtu. Véliko obrt ima 12 skupin, *a*) izdelovanje kovin in kovinskega blaga (17 poglavij); *b*) skupina: izdelovanje strojev, orodja, aparatov, inštrumentov, transportnih sredstev (4 poglavja); *c*) skupina: obrt s kamni, zemljami, ilovico, steklom (6 pogl.); *č*) skupina: obrt z lesom, kostjo, kavčukom, gutoperčo (6 pogl.); *d*) obrt z usnjem, kožami, ščetinami, lasmi, perjem (2 pogl.); *e*) skup.: tekstilni obrt (obrt s tkaninami) in tapetarstvo (4 pogl.); *f*) skupina: obrt z obleko, z lišparijami (3 pogl.); *g*) skupina: papirni obrt (2 pogl.); *h*) skupina: obrt z jedili in pijačami (10 pogl.); *i*) kemijski obrt (7 pogl.) in *j*) skupina: tiskarski in umetalni obrt.

Oddelek kupčija ima jedno poglavje, a oddelek promet obseza 24 poglavij. Da vas ne utruji preveč to suhoparno naštevanje vsega, kar knjiga obseza, naj povém, kar je v knjigi takoj v začetku zelo zanimivo. To so statistične razmere kranjskega prebivalstva *a*) gledé na druge kronovine v naši državni polovici, in *b*) gledé na posamezne politične in sodne okraje občine mesta, trge, vasi itd. Če se ne motimo, zdelalo je te kaj obširne, temeljite tabele na podlogi ljudskega štetja l. 1869. in l. 1880., però znane strokovnjaka g. E. Laha, ki je bil tudi v „Lj. Zvonu“ jednako zanimivo tvarino priobčil. Ta del knjige (od str. 4—154), kjer je tudi ponatis repertorija o kranjski deželi c. kr. statistične komisije, ima poleg nemškega tudi slovenski tekst, kar moramo kaj pohvalno omenjati, in kar smatramo za stalno in vedno večjo uporabo slovenskega jezika pri naši trgovinski in obrtni zbornici, ki naj bi v tem oziru posnemala sestro v Trstu, katera menda še z ministerstvom laški občuje. — Ako bi hotel le nekoliko natanko seznaniti čitatelje z obsegom te knjige, napisati bi moral veliko veliko strani in navesti na tisoče števil. A to bi najpotr-

pežljivejšega čitatelja utrudilo. Zavaljo tega hočem le na kratko omenjati, kaj knjiga z učenimi številkami, kolonami in rubrikami pripoveduje o kupčiji in obrtu na Kranjskem.

Trgovcev, véletržcev, kupcev, kramarjev itd. bilo je l. 1880. na Kranjskem 3008, za 338 več kakor l. 1875., ko je bilo od ljubljanske zbornice izšlo jednako obširno in zanimivo poročilo. Največ trgovcev šteje Ljubljana (543), potem sodni okraj ljubljanske okolice (234); najmenj pa radeški sodni okraj (25).

Malih obrtnikov ali rokodelcev je bilo l. 1880. na Kranjskem 2895, torej 9 več kakor l. 1875. Ljubljana jih ima seveda največ (389), potem pa kamniški sodni okraj (277); najmenj pa trebanjski sodni okraj, samó 10, kar je silno malo. Kajti po domače rečeno, ves sodni okraj trebanjski, ki šteje nad 10.000 ljudi, ima v vsem skupaj le 10 davek plačujočih krojačev, čevljarjev, mizarjev, kovačev, ključaničarjev, kleparjev, kolarjev, sodarjev, lončarjev, sedlarjev itd. itd; reci v vsem skupaj samó deset.

Vélikí obrt je na Kranjskem še šlabši. O velikem obrtu se more itak samó na Gorenjskem govoriti; Notranjska in Dolenjska (razven fužin pri Žužemberku in Gradca pri Črnomlji) nimate ničesar. Vélikih obrtnikov navaja sicer naša knjiga 2608 (l. 1875 — 2520), a med temi je 1608 mlinarjev in 650 žagarjev, ki si bodo v veliko čast šteli, da jih knjiga uvrstuje med vélike obrtnike; kajti parnih mlinov in žag (njih posestniki so pač vredni takega imena) je na Kranjskem kaj malo, recimo kacic 5.

Vélikih obrtnikov bi bilo po ti knjigi v ljubljanski okolici največ (232), toda 146 je mlinarjev, 30 žagarjev in 28 zdelovalcev pohištva (Vižmarje, Št. Vid z okolico); najmenj vélikih obrtnikov je v trebanjskem okraji (27), in sicer 21 mlinarjev, 6 pa žagarjev. Takih okrajev je pa več na Kranjskem, kjer razven mlinarjev in žagarjev nima niti jednega vélikega obrtnika. (Vélikí obrtnik je tak rokodelcec, ki ima v svoji delavnici po kacic 20 pomočnikov). Taki okraji so: postojinski, bistriški, vipavski, véliko-laški, krški, kostanjeviški, mokrónoški, zatiški, loški, logaški, črnomaljski.

Brez gostilen in krčem pa ni nijednega okraja na Kranjskem; vseh je 3771, (l. 1875 pa več, namreč 3863), največ v ljubljanski okolici (344), najmenj v tržiškem okraji (42).

Kako je z domačim obrtom na Kranjskem, v ti knjigi ni povedano. Seveda, kajti domača industrija je le pristranski zaslužek pri poljedelstvu in tudi po postavi med obrt ni všeta. O domači industriji itak prejšnje poročilo (od l. 1875.) kupčijske zbornice temeljito govori, in od l. 1875. se v ti stroki tudi nič izpremenilo ni. Kakšen skupen efekt ima ta knjiga na čitatelja? Obilne številke, ki so v nji nakopičene, kažejo, da

imamo Kranjci sicer veliko strok industrije zastopanih, četudi le v majhni meri — ali na drugi strani nam praznota pri izkazih o stanju obrta po raznih krajih kaže, da je še malo malo obrta na Kranjskem, in da je tudi naša kupčija še v povójih. Ako primerjamo našo domovino s sosednimi deželami, na prvi hip se prepričamo, da je okrog in okrog nas boljši in večji obrt, in bolj razvita kupčija. Kranjci smo v tem zaostali. Pa saj ni čuda; narod naš ni bil pred 1848. letom svoboden, torej ničesar storiti ni mogel, ni smel. Po dobljeni svobodi je bil premalo izobražen, da bi se bil takoj povzdignil. Poleg tega mu je manjkalo in mu še dan danes manjka denarnih sredstev — Kranjec nima bogatega plemstva, nima bogatih véleposestnikov, bogatih véletržcev. Kapitala je malo v deželi; kar so ga kranjske čebelice (varčne duše) nabrale, združen je v rokah kranjske hranilnice. Za prosep domače kupčije in domačega obrta se pa ta denar ne rabi, ali brez denarja ni misliti, da bi se industrija obudila, razvila in okreščala.

Nekaj pa more taka knjiga, ki ima s številkami stanje vsekupnega materialnega gibanja razjasnjeno, pripomoči, da se pot. razširi obrtu in kupčiji na Kranjskem. Domoljubi, ljudski zastopniki nahajajo v knjigi vse potrebne podatke za razprave o kateri koli stroki javnega življenja. S temi podatki morajo računati tudi državni faktorji, ki imajo usodo naše dežele v rokah. Nanje se morajo opirati tudi vsi politiki. Tem bi jaz toplo knjigo priporočal; osobito pa še ónim, ki iščejo potrebne tvarine za razne uvodne in poučne članke v naših novinah. Kolikor listov šteje knjiga, za toliko člankov ima ona gradiva — seveda v trdih suhih kosteh — v številkah, katere je treba še le obdati z mesom in s krvjo!

Stalo je veliko truda tajništvu sl. trgovinske zbornice, da je nabralo toliko tvarine, četudi so mu pomagali uradi cesarski in občinski. Verjetno je, da nabrani dodatki še vsekdar niso bili zanesljivi, da je bilo morebiti treba z računanjem prepričati se o njih veljavi. Poleg tega statističnega poročila kranjske trgovinske zbornice imam v rokah tudi poročilo štajerske graške sestre o štajerskih razmerah za l. 1873—74, ali z veseljem moram priznavati, da se mi vidi naše kranjsko poročilo pregledneje sestavljeno od ónega. Kar nadalje svedoči o marljivosti naše zbornice in njih upravnikov (osobito g. tajnika, cesarskega svetovalca Murnika,) je to, da je vladi in občinstvu izdala v teku 6—7 let dvoje obširnih in kaj rabljivih poročil; a graška zbornica od l. 1877. še ni izdala nijednega objavila, in taka je tudi s koroško trgovinsko zbornico. Vse priznanje zasluži torej duša in vodja trgovskih in obrtnih razmer na Kranjskem, gospod cesarski svetovalec Murnik!

Ali se ob knjigo čisto nič ne spotikamo? Želeli bi le, da bi se bila vsa knjiga tiskala tudi v slovenskem jeziku. Kranjska trgovinska zbor-

nica sicer nima veliko novcev na razpolaganje, a je vendar veliko svoto vteknila v tiskanje tako dragocenih poročil. Naj stori še jeden korak dalje; naj dodá še par stotin, da se bode pri bodočem poročilu rabil tudi prvi jezik naše dežele. Več ko se bode tiskalo slovenskih knjig, bolj se bode pospeševal domači obrt, ki mora biti tudi dejansko naši zbornici na sreci.

J. L.

Knjižne redkosti slovenske.

Spisal L. Žvab.

(Dalje.)

III. Zakonodanje.*)

Erberg (Danielis ab) Carni Gottseviensis AA. LL. et Phil. Magistri, J. U. D. Criminalium Causarum Actuarii et Provinciae Carnioliae Secretarii, sub nomine: Fidu (?) Academici Operosi Labacensis:

1. Erbrechts ausser Testament und andrer letzten Willen, auch was deme anhängig in Dero Erbherzogthum Krain (Neue Satz- und Ordnung Carls VI. Röm. Kaisers). Grätz Anno 1737, in Fol. Etiam Tergesti reimpress. 1775, in germanico et carniolico idioma te. (Bibliotheca Carnioliae 1862 pg. 18.)

Zeló koristno bi bilo, združiti vse starejše zakone pisane sè slovenščino. Nekoliko sta jih razglasila med ostalim gradivom P. pl. Radics v „letopisi Matice slovenske“ za 1879. l. v sestavki „slovenščina v besedi in pismu“ od 25. do 33. str. in Gašpar Križnik v „letopisi Mat. slov.“ za 1881. l. v spisi „donesek zgodovini slovenskega knjigoznanstva“ na 200. in 201. str. Tem zakonom dodajem pričujoče:

2. 1797. leta 29. marcija meseca iz glavnega stanú v Logatci: divizijskega generala Bernadotta proglas prebivalcem Krajske in sosednjih dežel. Natisneno v francoskem, nemškem in slovenskem jezici. (M. d. h. V. f. K. 1853. str. 16.)

3. 1805. l. 26. novembra v Ljubljani: proglas, s katerim se opominajo krajnski stanovniki, naj natanko izpolnjavajo povelja deželne upravne oblasti, ki se ustanoví, ako bi se bližala francoska vojska. Nemški, francoski in slovenski. (M. d. h. V. f. K. 1851. str. 6.)

4. 1808. l. 12. maja na Dunaji: najvišji ukaz, s katerim se uvaja vojaške prihrana ali reserva. Nemški, slovenski in vlaški. (M. d. h. V. f. K. 1857. str. 157.)

*) V 4. zvezki „Ljublj. Zvona“ na 247. strani je v 7. vrsti izostal naslovni nadpis „II. Pesni“.

5. 1808. l. 28. decembra v Ljubljani: oznanilo, da dobí 300 gl. naglavnice (taglia), kdor vročí razbojnika sodišču. Nemški in slovenski. (Kakor zgoraj).

6. 1809. l. 8. aprila: vsem narodom avstrijskim ukaz cesarja Frana II. odhajajočega k vojski. Nemški in slovenski. Dve natisnjeni põli. Fol. (M. d. h. V. f. K. 1863. str. 45.)

7. 1809. l. 14. oktobra, iz cesarskega tabora v Schönbrunni: naredba cesarja Napoleona, da se zovejo odslej Kranjsko in druge Francoskej odstopivše dežele: ilirske dežele (Illyrische Provinzen). Natisnena v nemškem in slovenskem jezici. (M. d. h. V. f. K. 1852. str. 48.)

8. 1809. l. 14. oktobra, iz cesarskega tabora v Schönbrunni: cesar Napoleon imenuje državnega svétnika Dauchyja za glavnega finančnega nadzornika ilirskih dežel. Nemški in slovenski. (Kakor zgoraj).

9. 1810. l. 30. januarija, v Ljubljani: kazenska sodba vojnega sodišča ob ubojstvu pri Trojanah. Natisnena v francoskem, nemškem in slovenskem jezici. Ta listina se redko kde nahaja. [Mi jo imamo. Ured.] (Kakor zgoraj).

10. 1812. l. 9. februvarija, v Ljubljani: grof Maître des Requetes in glavni nadzornik Chabrol javljata ljubljanskemu vladiki z okrožnico, da od 1. januarija 1812. l. dalje veljá zakon o domobranstvu in novačenji. Nemški, vlaški in slovenski. (M. d. h. V. f. K. 1851. str. 14.)

11. 1812. l. 4. junija, v Ljubljani: naredba glavnega nameštva ilirskih dežel — Bertrand —, da se mora kakor doslej plačevati davek v novcih ter „in natura“. Natisneno v francoščini, nemščini in slovensščini. (M. d. h. V. f. K. 1853. str. 16.)

12. „Osnanila Z. K. General Gubernia. V Illirie sa volo kmetifhkih davkov fvojim Gospofkam dolšhnih (sic).“ Brez létnice. (M. d. h. V. f. K. 1847. str. 60.)

13. Še celó beneška republika je objavljala zakone za Istro itd. v slovenskem jezici. Herm. vitez Guttenberg piše v „Zeitschrift des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins, redigirt von Th. Trautwein, Jahrgang 1881. Wien Heft I“ sestavek „Der Karst und seine forstlichen Verhältnisse“, v katerem govori tudi o starejšem logarskem zakonarstvu ter omenja na 39. strani med ostalim nekde: Waldordnung vom 16. Dezember 1777 und Nachtrag vom 23. April 1778 (italienisch und slovenisch) etc., katere pa nisem mogel doslej isteknoti.

IV. Koledar in računstvo.

1. Vezhna pratika od gospod: Vun danu od Ant. Brefnika, benf. v' Shavzi. V Lublani, se najde per And. Gallerju, natiskavzu. 1803. (M. d. h. V. f. K. 1857. str. 91; prim. Šafařika str. 93.)

2. Teutsch- und cränerische Wehrungs-Veränderung sambt Einem-Interesse-Entwurff. Von Hanss Jakobem Kärner. g. 8. Laybach, 1637. (Mit. d. h. V. f. K. 1846. str. 61.)

Karner a Karnburg Joan. Jac. geschworner Buchhalterischer Rait-Officier und Canzley-Ingrossist, Academicus Operosus in Laybach, hat verfertigt und zum Druck befördert :

3. Teutsch- und Crainerische Wehrungs-Veränderung etc. Layb. bey Jos. Thadd. Mayr 1687, in 8. oblongo. Editio emendatio ex eadem typographia prodiit 1701, in 8. ordinari. (Marci A. S. Paduano Bibliotheca Carnioliae, redigirt von August Dimitz, Laibach 1862. pg. 30.)

4. Teutsch- und Crainerische Wehrungs-Veränderung, sambt einem beigefügten ganz ausführlichen Interessen-Entwurf. Verlegt durch Hannss Jacoben v. Kürnbürg. Laibach 1701. 12. (M. d. h. V. f. K. 1858. str. 11.)

(Dalje prihodnjič.)

Listek.

Primož Trubar. Dné 28. junija 1886. leta preteče tristo let, odkar je v Derendingi na Virtemberškem zatisnil oči svoje osnovatelj novoslovenskega slovtva, književni Kolumb naš, Primož Trubar. Kaj je bil ta mož književnosti naši, tega ni treba pripovedovati nobenemu razumnemu Slovencu. Kadar se imenuje čestito ime Primoža Trubarja, lahko sname klobuk z glavé vsak, komur knjiga slovenska ni briga deveta. Mislili smo tristoletni spomin njegove smrti v Ljubljani praznovati s spodobno slavnostjo. A ker bi se tako praznovanje iz lahko razumljivih uzrokov morebiti napéno tolmačilo, opustili smo to namero svojo. Vendar čujemo, da priredi pisateljsko društvo dné 26. junija 1886. v Ljubljani Trubarju v spomin slavnosti večer. Vrh tega se nedosežnega pisatelja in vélikega narodnega dobrotnika spominjamo v primernih spisih. G. Andrej Fekonja priobčuje v tristoletni spomin Trubarjeve smrti v našem listu korenito literarno-zgodovinsko razpravo „O pričetkih slovenske književnosti“ — in dični Gorázd naš mu je v današnjem zvezku „Ljubljanskega Zvona“ posvetil prekrasno legendo „Novi svetnik“.

Nove knjige slovenske Človek, v pogledu na njegovo telo in dušo, s kratkim navodom, kako si ohraniti in utrditi zdravje. Za šolo in dom. Sostavil založnik Jan ko Leban, učitelj v Lokvi, v Ljubljani. Natisnil Jožef Rudolf Milic 1886, 54 strani. Cena 45 kr., po pošti po 50 kr. Knjižico prodaja pisatelj Jan ko Leban, zdaj učitelj v Arberu, p. Št. Daniel na Primorskem. Tako slóve ime knjižici, ki je ravnokar zagledala beli dan kot ponatis iz našega marljivega „Učiteljskega Tovariša“. Gosp. J. Leban opisuje v I. delu na kratko vse glavne dele človeškega telesa, hvalevredno rabeč znane Erjavčeve termine, ki nam jih je ta podal v svoji „Somatologiji“. Opis je tu in tam skoraj pretesen, časih bi želeli še kacega pojasniti, da bi preprosti čitatelj lože razumel stvar. Tudi par malih nedostatkov naj bi bil gospod pisatelj popravil, na pr. da „lev živi le v gorkej Afriki“; „vsak poedini ud človeškega telesa je iz kostij“; „krača ima zadaj mišičje ali muskulaturo, katero zovemo mečo“ (— mišičje je „Muskelsystem“, kakor okostje „Knochensystem“ etc). V II. delu podaja gospod pisatelj najvažnejše stvari o „dušeslovnih početkih“, v III. delu pa kratek návod, kako si ohraniti in

utrđiti zdravje. V zadnjem oddelku našteva pravila, kako je ravnati z navidezno mrtvimi ljudmi (z zamrtniki). "Ta pouk je pisan v pesemski obliki, da si čitatelj stvar ložje zapomne". Mi v tem slučaju nismo z gospodom pisateljem istega mnenja; ko bi se nam kaka nesreča pripetila, ne bi radi prišli v roke takemu, ki bi nas reševal s pomočjo verzov. Bojimo se, da bi v odločilnem trenutku pozabil verze in rime in slabo opravil dobro svoje delo. — A to so le malenkosti, ki jih omenjamo; v obče smo s knjižico prav zadovoljni in želimo ji srčno, da bi se v šoli in na domu kmalu udomačila ter dobila obilno bralcev. Nekatere jezikovne stvari, ki bi si jih tu in tam drugače želeli, ne bodo izdatno škodovale občni koristi, ki jo pridno delce vsekako porodi. K.

— Umetno ribarstvo. Spisal Ivan Franke. Ljubljana. Tiskala in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. 1886. 50 str. Cena 50 kr. — Znani veščak in ribolovec prof. Ivan Franke v Kranji je te dni izdal knjižico "Umetno ribarstvo", s katero je vrlo ustregel vsem prijateljem domačega ribištva. V lahko umevni, priprosti besedi, kateri se pozna, da jo je narekovala posebna ljubezen do predmeta, pripoveduje nam, kako pripravne so slovenske dežele za razvoj ribarstva. Nad 30.000 oral krije vodá po slovenskih pokrajinah; v bistrjih studencih, rekah in jezerih naše zemlje tiči kapital, ki ga le premalo poznamo in cenimo. Ribarstvo je pri nas sploh v slabem stanju in zato se je treba "privaditi umetnega ribarstva, naučiti se množiti ribe v malem ribnjaku, pokončevati ribje sovražnike", kakor piše g. pisatelj. V svojem delci nam podaja v to potrebna sredstva in dokaj lepih navodov. Najprej nas seznanja z raznimi svojstvi naših vodá, potem nam opisuje glavne ribe, ki bivajo v njih; nadalje opozarja na tuja plemena, ki bi se dala udomačiti v naših vodah; slika nam, kakih priprav je treba za umetno ribarstvo, kako je zvrševati in kako mladi zarod odgojevati. Konečno opisuje, kako se ribe varujejo raznih sovražnikov, ter dodaja spisek najznamenitejših tvrdk, ki prodajajo reči, ki so potrebne za umetno ribarstvo.

To je bogata vsebina drobne knjižice. Da bi pač segli po nji pravi ribiči, kakor tudi drugi prijatelji te lepe lovi! Delce zasluži priznanja v polni meri. Š.

— Kruh nebeški ali navod, pobožno moliti in častiti presveto Rešnje Telo s trojno sv. mašo in drugimi navadnimi molitvami. Na svitlo dal Janez Zupančič, župnik. Z dovoljenjem vis. čast. ljubljanskega škofijstva. Tretji zopet pomnoženi in zlepšani natis. V Ljubljani, 1885. Založila družba sv. Vincencija. Dobiva se v Katoliški Bukvarni v Ljubljani. Tisk "Katoliške Tiskarne" v Ljubljani. 8. 435 + IV str. Cena v polsunje vezani knjigi 70 kr., lepše opravljeni več.

Večkratni natisi so redki v slovstvu našem. Izvzeti nam je molitvenike. Tretjič že lomi g. župnik Jan. Zupančič "Kruh nebeški" čestilcem presv. R. T. Dasi tiči v njem marsikaka nemška smet, marsikaka slovniška in sintaktiška hibica (n. pr. obdajano, zamoreš, v pretečenem mesecu, stan gnade božje, prepogostni deležniki trpno-preteklega časa, napačna končnica prislovov: pristrčniše, močnejše itd. mesto: pristrčnejše, močnejše itd. kateri pridejo te obiskat, mesto: kateri te pridejo obiskat itd.), vendar ne moremo odreči knjigi priporočila. Namen ji je blag: za skupiček "Kruha nebeškega" nakupi Vincencijeva družba ljubljanskim siromakom zemeljskega kruha. Kadar pojde knjiga četrtič pod tisek, naj se ji korenito zboljša jezik, da bode vredno devati na naslovno stran ponosno opomnjo: "zlepšani natis". Nikoder drugod se ne pači tako in ne muči dika naša — glagol slovenski, kakor po naših molitvenikih. "Kruh nebeški" se malo meni

za to, je li glagol dovršen ali nedovršen. Tujstvo je strgalo mnogo lepoto z našega jezika. Srce nam krvavi, primerjajočim zdanjo slovenščino s polno, kipečo besedo brižinskih spomenikov. Pa še to, kar nam je ostalo od nekdanjega bogastva, zapravljajo oni, ki bi morali biti našemu jeziku stražniki. Ne dajmo, da bi se kazil glagol naš! Ne žrtvujmo Bogu molèč lepote jezika svojega! —a—

— V drugem natisu je izšla pri Gerberji L. Jeranova knjižica, katere prvotni naslov slòve:

Sveti Juri serèni vojšak. Serènim slovenskim mladenèem spisal L. J. duhoven. V Ljubljani 1851. V založbi in na prodaj pri Janezu Giontinitu, bukvarji v Ljubljani. Natisnila Rozalija Eger. 12°. 59 str.

Vsebina knjižici je popisovanje življenja sv. Jurija in èudés, storjenih na prošnjo njegovo. Dodani so nekteri nauki za serène slovenske mladenèe.

Prve Šmarnice. Naš poroèevalec ni prave pogodil, meneè v zadnjem „Zv“ da je mons L. Jeran ustanovitelj šmarniènih letnikov. „Uè. Tovariš“ šte. 10 t. I. poroèa v „Knjigi Slovenski“, da je prve Šmarnice izdal s pomoènikom svojim Mihael Stojan; natisnil jih je Leon v Celovci l. 1855. Naslov jim je bil: „Marije rožen cvet.“

„Matica slovenska“ je imela svoj obèni zbor za leto 1885. dné 28. aprila v Ljubljani Udeležilo se ga je blizu 70 matiènjakov. Predsedoval je zboru I. podpredsednik g. prof. Mar n, ki je zadnja leta sploh duša „Matici Slovenski“. — V nastopnih vrstah podajamo bralcem svojim nekoliko najmenitnejših èrtic iz obènega zbora. Poroèilo blagajnikovo nam je povedalo, da je imela „Matica“ konec leta 1885. premoženja 51.138 gld. 81 kr. — Iz proraèuna za tekoèe leto posnemamo, da bode imela „Matica“ dohòdkov okoli 7819 gld. 34 kr., stroškov okoli 5989 gld. 92 kr. in da od zadnje vsote misli izdati za knjige 3200 gld. — Vrh tega ima „Matica“ v svoji oskrbi še te novce: 5196 gld. 11 kr. za Vodnikov spomenik; 301 gld. 75 kr. za Vilharjev spomenik; 1068 gld. 12 kr. za Costov spomenik. — Jurèiè-Tomšičeva ustanova znaša 2268 gld. 46 kr. — Od deželnega zbora je „Matica“ prejela za lansko in za letošnje leto 500 gld. podpore. — O prenosu Kopitarjevih kostij z Dunaja v Ljubljano se je pooblastil odbor, da sme izdati potrebne novce, ako bi dotiène vsote ne nabral po radovoljnih doneskih. — Na predlog prof. Pleteršnika obèni zbor profesorja V. Jagièa izvolièastnim èlanom „Maticè“. — Iz obširnega in jako marljivo sestavljenega poroèila tajnikovega smo zvedeli, da „Matica“ navzlic mnogim neprijaznim okolištinam v obèe vendar napreduje, dasi počasi. Prav iz srca nam je vzel besede g. predsednik, ko je trudoljubivemu in v vsakem oziru uzornemu g. tajniku Evgenu Lahu za njegovo marljivo in vestno delovanje izrekel zahvalo, kateri je obèni zbor pritrèdil z glasnim odobravanjem. — Proti konci so prišle na dnevni red volitve in interpelacija g. Antona Trstenjaka, zakaj odbor ni kupil lastništva Stritarjevih spisov. Na zadnjo interpelacijo je odgovoril g. tajnik ne v svojem, ampak v imeni odborove veèine, da odbor ni kupil Stritarjevih spisov: 1. ker je bila njih cena tako visoka (!), da „Maticè“ gmotni položaj ne dopušèa tolikega izdatka; 2. ker je duh Stritarjevih spisov tak, da bi ne ugajal veèini društvnikov; 3. ker bi bilo razbiranje spisov, kateri ugajajo „Matici“, kateri pa ne, pretežavno in bi se v tem oziru teško doseglo soglasje. Želeli smo, da bi bila s tem pojasnilom stvar konèana, zlasti ker pri obstojeèih dejanskih razmerah v „Maticè“ in njenem odboru ni bilo misliti, da bi se bil mogel ovreèi narejeni sklep; — toda g. Trstenjak je poprijel besedo in je svoj predlog, naj „Matica“ navzlic odborovemu sklepu kupi lastništvo Stritarjevih spisov, utemeljeval tako nesreèno, da smo si

nehoté mislili namesto Stritarja: Bog me varuj prijatelj mojih, sovražnikov se že sam ubranim! Čudno je donel slavospev pesniku in človeku Stritarju iz ust tistega možá, ki je pred nedavnim časom v svojem listu pozival vso Slovenijo, naj kamenjuje Stritarja zaradi nesrečnih „Dunajskih pisem“ njegovih. Med govorom je odšlo mnogo čestiteljev pesnikovih in samó trinajst nas je vstrajalo, toda še ti smo si dejali: Vsaj to blamažo ste bili dičnemu pesniku našemu lahko prihranili! Ako ste hoteli spraviti stvar pred občni zbor, poskrbeti vam je bilo za to, da se občnega zbora udeleži tudi dostojno število pesnikovih čestiteljev. Tako pa je bila vsa stvar osnovana brez glave in končala se je s praznoglavo demonstracijo. Že po končanem glasovanju je g. Trstenjaku odgovarjal neki ^{odbornik} odbornik. Ako je bil T-kov govor nepotreben, bil je odgovor naravnost — neslan in škoda vsake besede, ki bi jo izgubili o njem. — Volitev se je zvršila tako, da so bili v odbor izvoljeni gg. Simon Gregorčič, dr. Poklukar, dr. Tavčar, prof. Raič, Ivan Hribar, prof. Kermavner, J. Murnik, dr. H. Dolenjec, prof. Kaspret, Janko Kersnik. — Kar se tiče volitev v „Matičin“ odbor, bili smo vedno te misli, naj se vanj volijo kar največ taki možje, ki se v prvi vrsti brigajo za literarne stvari. Ne rečemo, da bi morali v odboru sedeti sami pisatelji, a nobeden politik; želeli pa je vendar, da je v odboru pisatelj pretežna večina. Politiki niso za „Matico“; to nas uči zgodovina njena. Anti-patijo, katero smo imeli n. pr. mi takrat še mladi ljudje do pokojnega Coste, prenesli smo z vso strastjo tudi na literarno društvo, kateremu je bil on načelnik. In politična strast je huda strast. Politično delujoči odborniki so vselej slabi odborniki: To nas tudi dan danes skušnja uči. Med odborniki smo imeli n. pr. preteklo leto štiri državne poslance in ne spominjamo se, da bi bili katerega videli kedaj pri odborovih sejah. Ne štejejo jim tega v zlo. Postavimo vsakega možá na najboljše mesto! Ti sodiš v državni zbor, ti v mestni odbor, ti v „Matico“. Delo si delimo in delajmo vsak po najboljši svoji moči. Zlasti pa „Matičino“ odborništvo ne bodi samó čast, ampak dolžnost tistemu, ki si je prevzel. Zategadelj smo bili zmerom tega mnenja, da bi se morali pri volitvah v „Matičin“ odbor v poštev jemati — brez ozira na stan in politično mišljenje — taki možje, od katerih je pričakovati, da bi v odboru res delali in društveni razvoj pospeševali, a ne samó kimali in v imeniku kot odborniki paradirali. Prva leta se je odbor ponavljal — kakor vodstvo kranjske hranilnice — po nekaki koopeiji. Uvideli so, da to ne gre, sicer društvo zaide v letargijo. Pozneje se je prepustila volitev prosti volji. In to je prav! Naj matičnjaki sami povedó, kogá želé imeti v odboru. Letos pa se je pri volitvi pokazala nenadna agitacija. Žal, reči moramo, da roka, ki je mešala to agitacijo, ni bila posebno srečna roka. Da se odbor ponovi in pomladí, to želimo tudi mi; a jako dvojimo, da bi se s silnim prevratom dalo kaj uspešnega in stalnega doseči. Zlasti pa nam nikdar ne uide izpred očí, da je Matica literaren zavod, ki potrebuje literarno delujočih in književno omikanih odbornikov. A kaj ste nameravali vi, ki ste sestavili imenik novih kandidatov? Ivana Tomšiča, prezasluznega urednika „Vrtčevega“, ki je sam osnoval Slovincem posebno, in lahko rečemo, imenitno stroko literature, ki je bil vedno jeden najdelavnejših odbornikov „Matičinih“, bodisi v gospodarskem, bodisi v književnem odseku, in Janka Kersnika, izbornega novelista našega, možá s finim ukusom in velikim estetičnim znanjem, hoteli ste vreči iz odbora! Ako naj taki možje ne bodo „Matičini“ odborniki, kdo pa bodi? Lepé vam reformacije književnega društva, ki se začenja s tem, da najizvrstnejše književnike pehate iz odbora! Res, da se vam nakana vaša ni posrečila, kajti na jedni plati so imeli matičnjaki sami več zdrave sodbe, nego — vi, ki ste

se jim ponujali za vodnike, ter so g. Kersniku proti vaši volji spet izročili odborniški mandat, na drugi strani so pa nekateri gospodje, katere ste vi posilili v odbor, sami uvideli, da jim je drugje več primernege dela ter so pripadši jim mandat odstopili g. Ivanu Tomšiču. — Novemu odboru predsednik je prof. Marn, I. podpredsednik prof. Levec; II podpredsednik dr. Poklukar; blagajnik I. Vilhar; računski pregledovalec L. Robič, ključarja prof. A. Zupančič in Andrej Praprotnik, poveritelja sejnih zapisnikov prof. A. Kaspret in Anton Kržič. V gospodarskem odseku so: L. Robič, Ivan Vilhar, dr. I. Tavčar, v književnem; Anton Kržič, Fr. Levec (načelnik), M. Pleteršnik, Anton Raič, Feliks Stegnar, Anton Zupančič, Vilibald Zupančič. — V odseku za prenos Kopitarjevih kostij so: Fr. Levec, dr. I. Tavčar in dr. Jarnej Zupaneč.

Dr. Vatroslav Jagič. (Konec). V „Rad“ jugoslovanske akademije je spisal naslednje razprave: „Gradja za glagolsku paleografiju I. Mihanovičev fragment“. (R. 2.); — „Komparativna filologija“. Vrlo zanimiva studija o početku in napredovanju te mlade znanosti. (R. 8.) — „Pomladjena vokalizacija u hrvatskom jeziku“ — jedna najlepših Jagičevih razprav; v nji srečno polemizuje proti Háttali in Veberju, ki sta se potegovala za pisanje „h“ v gen. plur (R. 7.) — „Trubaduri i najstariji hrvatski lirici.“ Tu dokazuje Jagič, kako sta se Menčetić in Držić, znamenita dalmatinsko-hrvaška pesnika učila iz trubadurjev in jih posnemala. (Ibid.) — „Gradja za slovinsku narodnu poeziju. Dio prvi. Historijska svjedočanstva o pjevanju in pjesničtvu slovinskih narodâ.“ — To je jako znamenita razprava, pisana duhovito in interesantno. Mislimo, da ustrežemo čitateljem, ako jim tu zabeležimo pojedinih poglavij naslove. I. Pojam pjesme. Najstarije slovinske pjesme bijahu hieratske i ritualne. Snaga narodnog pjesništva u Slovina. — II. Nastojanje crkve da zamieni narodne pjesme crkvenima. — Kirieleison. — Zabrane narodnih zabava in pjevanja. Podmetanje crkvenih tekstova narodnim motivima; Zator raznih narodnih običaja i time pjesama. — III. Svjedočanstvo o poeziji slovinskoj iz 7. 9. i 10. vieka. Kakova bijaša davna poezija u Poljskoj. Dokazi iz ljetopisaca: Martina, Kadlubka, Dlužoša. Tragovi narodne poezije u literaturi 16. stoljeća. — IV. Česki svjedoci o pjevanju pjesama. Tragovi narodne lirike u rukopisima. Historijske pjesme bez razlike do narodne epike. Uplivi njemački u Českoj. Jokulatori i Vaganti. V. Svjedočanstva o pjevanju pjesama kod Rusa. Crkva vojuje protiv raznih običaja. Ljetopisi pominju Aljošu Popovića i Dobrinju ali šute o Iliji Muromcu. Spominjanje o Iliji u 16. i 17. stoljeću. Tragovi njemačkoj sagi. — VI. Stare kijevske uspomene sačuvane samo kod Velikorusâ. Zašto nema južna Rusija bylinâ? — Slovo o polku Igorevu. Upliv na Zadouščinu. Dume. — VII. Južno slovinski ljetopisi ne govore o pjevanju, nego samo malo. — Svjedočanstva iz 14. 16. i 17. stoljeća. — Dalmatinsko dubrovačka književnost mukom odobrava narodnu poeziju. Tragovi narodne poezije u najstarijih lirika, u Hektorovića, Gundulića i Palmotića. Prvi skvpljači u 16. stojeću, Kačić. — V ti znameniti, epohalni razpravi je obrazložil Jagič mnenje svoje o narodni epiki slovanski. (R. 37.)

Vrhu tega je pisal za „Rad“ še mnogo družih zanimivih člankov in književnih obznan. Na priliko: St. Novaković, Istorija srpske književnosti. (R. 1.) — F. Miklošić: Die nominale zusammensetzung im serbischen. — Die Bildung der ortsnamen aus personennamen im slavischen. — Die Fremdwörter in den slavischen sprachen. — Die slavischen monatsnamen. — Der praepositionslose local in den slavischen sprachen. — Vergleichende grammatik der slavischen sprachen IV. 1. (R. 5.) J. Srčnevskij: Drevnie pamjatniki russkago pisama i jazyka. — Drevnie gla-

goličeske pamjatniki. — Drevnie slavjanske pamjatniki jusovago piszma. — Svêdênija i zamêtki o malo izvêstnihz i nezvêstnihz pamjatnikahz. (R. 8.) — S. Novakovič: Srpska bibliografija za novijo književnost 1741—1867. (R. 11.) — P. Bezsonov. Biografija Jurja Križanića. (R. 18.) Razven tega je nadaljeval svoja v „Književniku“ začeta preiskavanja iz zgodovine slovanskega jezikoslovja ter tri članke z naslovom: „Napredak slovinske filologije poslednjih godina. (R. 14, 16, 17.) — Častnemu članu Avgustu Schleicherju je napisal v „Radu“ VI. dostojen nekrolog.

V „Starinah“, katere tudi jugoslovanska akademija izdaje, natisnjeni so naslednji Jagičevi članki: „Ogledi stare hrvatske proze“. 1. Život sv. Katerine. — 2. Zakon primanja u bratovštinu. — 3. Život sv. Jerolima. — (St. I.) — 4. Život Aleksandra Velikoga. (St. II.) — „Opisi i izvodi iz nekoliko južno-slovenskih rukopisa.“ — 1. Tipik Romanov. Rukopis nekoč hilendarski sada berlinski. — 2. Kritički dodatci tekstu života svetoga Simeuna i svetoga Save. — 3. Život Aleksandra Velikoga po tekstu recenzije bugarske. — 4. Nedjelna propoviedanja Konstantina prezvitera bugarskoga po starosrpskom rukopisu XIII. stoljeća. — 5. Što ima u bugarskom zborniku kraljevske biblioteke u Berlinu? — 6. Nekoliko pričica iz bugarskoga zbornika: a) Priča o tielu i duši. b) Priča o pobožnom Sviracu. c) Priča kako žena obrati muža na vjeru kršćansku. d) Kakov bješe oblik Marije i Isusa? — e) Protiv zliéh žena. — Tragovi simeunnkoga izbornika srpske recenzije. — 7. Novi prilozii za literaturo. a) Biblijska pitanja i odgovori. b) Apokrifna apokalipsa Ivana bogoslovca. c) Apokrifi bogomila popa Jeremije. d) Djela Svetoga apostola Tome. (St. V.) — 8) Krémaja ilovička godine 1262. — 9. Sitna gradja za crkveno pravo. — 10. Slovenski tekstovi kanona o knjigama staroga i novoga zavjeta podjedno s indeksom lažnih knjigâ. — 11. Odlomak srpskoslovenskoga apostola Feodorova, od 1277. god. — 12. Odlomak Radinova srpskoslovenskog jevangjelja od god 1308. — 13. Odlomak grčko slovenske liturgijske knjige. — 14. Odlomak jevangjelja bosanskoga pisanja. — 15. Kako se pisalo bugarski prije dviesti godina. (St. VI.) — 16. Sredovječni liekovi, gatanja i vraćanja. a) O čovječjem tielu i plodu. b) Gatanja o bolestima po vremenu i još koje što. c) Liekovi protiv raznih bolesti. d. Astrologija. — 17. Bugarsko slovenski oktoich kolekcije nekoč Mihanovićeve sada akademičke u Zagrebu (St. X.) i. t. d.

Dalmatinsko-hrvaških (dubrovnških) pisateljev proizvode je jela jugoslovanska akademija znanostij in umetnostij po svetu dr. V. Jagića vnovič in kritično izdajati in to z naslovom: „Staripisci hrvatski“. Dosedaj je izšlo več knjig. Jagič sam je uredil sloveča dela: — „Pjesme Šiška Menčetića Vlahovića i Gjure Držića. — V uvodu opisuje najprej življenje in delovanje teh dveh pesnikov ter potem kratko razvija njihovih proizvodov estetično vrednost. (St. p. II.) — Skupno z dr. J. A. Kaznačičem je izdal Jagič: „Pjesme Mavra Vetranića Čavčića“ Tudi tega pesnika proizvodom je spisal Jagič estetično oceno, a životopis je sestavil Kaznačič. (St. p. III & IV.) — „Pjesme Nikole Dimitrovića in Nikole Najleškovića.“ Pri izdanji teh pesnikov je pomagal Daničić ter napisal životopis Najleškovićeve. Ostalo je delo Jagičevo.

Prišedši v Berlin je ustanovil Jagič s sodelovanjem A. Leskienu, profesorja slavistike v Lipsku, in W. Nehringa, profesorja na vseučilišču v Vratislavi, sloveči časopis „Archiv für slavische Philologie“. Ta zbornik hvaliti bilo bi odveč. Najslavnejši strokovnjaki so o njem sodili ter ga imenovali dično knjigo, na katero je lahko ponosen ves slovanski učeni svet. Znamenito je, da je Jagič svojemu izvrstnemu časopisu najmarljivejši in najizbornejši sotrudnik; kajti v njega predalil

je doslej priobčil naslednje daljše učene razprave: „Studien über das altslovenisch-glagolitische Zographos-Evangelium.“ — V ti dōbi se je pripravljaj Jagič v dēzel poslati ta znameniti staroslovenski rokopis, ki se hrani v vseučiliški biblioteki v Petrogradu, a plod teh priprav je imenovana studija. — Die christlich mytologische Schicht in der russischen Volksepik. — Dunav, Dunaj in der slavischen Volkspoesie. — Über einige Erscheinungen des slavischen Vokalismus. Tu pobija Jagič nazore, ki jih je razložil znani primerjajoči jezikoslovec Johannes Schmidt (zdaj na vseučilišči v Berlinu) v svoji knjigi „Zur Geschichte des indogermanischen Vokalismus“. — Eine serbische Kuhhautsage. — Lautlicher Übergang von *tl* in *kl* und *dl* in *gl*. Aus dem südslavischen Märchenschatze. V prvem tečaju je še mnogo manjših Jagičevih razprav in nekoliko vrlo važnih kritik. Osobito zanimive so kritike o nekaterih Miklošičevih spisih. — Na konci prvega tečaja je natisnil Jagič: Bibliographische Uebersicht der Erscheinungen auf dem Gebiete der slavischen Philologie und Alterthumskunde seit dem Jahre 1870,“ in ta kritični pregled je potem nadaljeval po vseh letnikih. Tukaj ocenjuje Jagič vse učene knjige in znanstvene razprave, kar jih po vsem ogromnem slovanskem svetu prihaja na dan. Od Trdinovih bajk in Valjavčevih narodnih pripovedek pa do najznamenitejše učene knjige petrograjske ali dunajske akademije — vse zanima dičnega učenjaka in čitateljem: „Ljubljanskega Zvona“ smo že večkrat omenjali, s kako bistrim očesom in ljubeznivim zanimanjem zasleduje Jagič v teh poročilih tudi neznatne književne proizvode našega naroda. V vseh teh poročilih pa se kaže Jagič pravega uzornika znanstvene kritike: „Svaviter in modo, fortiter in re“ mu je gaslo in nikdar ne položiš teh poročil iz rok, da bi se kaj novega iz njih ne naučil.

V drugem letniku časnika svojega je spisal Jagič: „Ein Beitrag zur serbischen Analistik mit literaturgeschichtlicher Einleitung. — Studien über das altslovenisch-glagolitische Zographos-Evangelium. (cf. Archiv I.) — Zum lituslavischen Sprachschatz. — Zur Frage über den Rhenismus im Neubulgarischen — Weitere Uebergänge von *s* in *ch*. Manjših razprav ne omenjam in isto tako ne kritik.

V tretjo knjigo „Archiva“ je spisal: Ueber einen Berührungspunkt des altslovenischen mit dem litauischen Vokalismus — Die Fälschungen in der mater verborum des Prager Codex. — Wie lautete *a* bei den alten Bulgaren? — Vrlo važna razprava! —

„Archiv“ IV.: Ein Nachtrag zu J. Perwolfs Abhandlung über Polen, Ljachen und Wenden. — Das Datum des Statuts von Vinodol. Tu dokazuje Jagič, da datum tega statuta ni 1280, kakor se je obče mislilo, nego 1288. — Die neuesten Forschungen über die slavischen Apostel Cyrill und Methodius. — Die südslavische Volksepik vor Jahrhunderten. — Zur Frage über den Uebergang des silbenbildenden *l* in *u*. Woher das secundäre *a*? — Mythologische Skizzen: Svarog in Svarožić.

„Archiv V.“ Mythologische Skizzen: Daždibog — Dažbog — Dabog. — Kritische Nachlese zum Texte der altkroatischen Dichter. (Skupno delo s prof. dr. A. Leskienom v Lipsku.) — Zur slavischen Runenfrage. Tu dokazuje Jagič, da so tako imenovane obotritske rune v 18. stoletju narejene in še to jako nespretno. — Die Umlauterscheinungen bei den Vocalen *e*, *ê*, *ę*, in den slavischen Sprachen. — Das altslovenische Evangelium pop Savas. — Ein Nachtrag zur Frage über Dabog. — Michelinburg, Meklenburg — Wili grad.

VI.—VIII. knjiga „Archiva“ je prinesla te razprave iz Jagičevega peresa: Zur Berichtigung der altrussischen Texte. — Zur Biographie G. Križanič's — Ein bibliographischer Beitrag zur bulgarischen Märchenliteratur. — Die Publicationen der rus-

sischen Bibliophilen. — Das russische Adjectiv choršij. — Das slavische Praesens bađa. — Weiterer Beitrag zur Feststellung der Grenzen des dalmatinisch-kroatischen Glagolismus im XV—XVII Jahrhunderte. — Slavica in British Museum. — Vukodlak — Kodlak vor Gericht. — Gjuro Daničić. — L. Geitlers Euchologium. — Die albanesischen und slavischen Schriften von dr. Leopold Geitler. — Rupci oder Rupalani in Thrazien und Macedonien. Altrussische Fragmente in Königsberg — i. t. d. i. t. d.

Živeč v. Odesi je izdal Jagič tudi v „Glasniku srpskog učenog društva“ dva stara rokopisa in v „Otađzbini“ je pisal o srbskem narodnem pesništvu.

Razven navedenih spisov izšla so še naslednja, jako važna in zanimiva dela Jagičeva: l. 1879. v Berlinu „Quattuor evangeliorum codex glagoliticus olim Zographensis nunc Petropolitanus. Characteribus cyrillicis transcriptum notis criticis prolegomimis appendibus auctum. Edidit V. Jagič. — l. 1880. Zakon Vinodolškij. Podlinnyj tekstu sū russkijem perevodom. kritičeskimi zamčćanijami. Trud V. V. Jagiča. Spb. 89, V + 152 str.

Silno važnemu njegovemu delu je naslov ta: Specimina linguae palaeoslovenicae. Edidit V. Jagič. Spb. 1882. 8. 147. T. p n. „Obrazcy jazyka cerkvnoslavjanskago po drěvnějšim pamjatnikam glagoličeskoj i kirillovskoj pisimenosti.

Ker je o tem delu „Ljubljanski Zvon“ že obširno govoril (II 7. 429), naj le povém, da bi si to knjigo moral omisliti vsak Slovenec, ki le kolikaj ume staroslovenščine, tako porabno je sestavljena.

Ravno tako je v „Ljubljanskem Zvonu“ (IV. 50 str.) prof. Kragelj obširneje poročilo priobčlil o prekrasni knjigi Jagičevi „Quattuor evangeliorum versionis palaeoslovenice Codex Marianus“, Spb. 1883, XXX + 607 strani.

Konečno mi je omeniti še najnovejše silno znamenite publikacije Jagičeve „Briefwechsel zwischen Dobrowsky und Kopitar (1808—1828)“, katero je s pomočjo carske akademije dal na svetlo v Berlinu 1885, CVII + 748 str. O ti knjigi, ki seza globoko v zgodovino našega slovstva, izpregovorim o priliki v tem listu kako besedo.

To je kratek in v mnogem oziru tudi netočen pregled učenega, vsestranskega delovanja Jagičevega. Kako neizmerna učenost, kako neumorna plodovitost, kako silni vspehi njegovega znanstvenega, vseobsežnega raziskovanja! Konečno omenjam, da je Jagič poleg tega še izvrsten akademični učitelj, katerega so doslej obožavali dijaki še povsod, kjer je živel, v prijateljskem razgovoru ljubezniv in duhovit mož, poseben prijatelj nam Slovincem, katerih se rad spominja, kjer nanese prilika, ter yrl Hrvat, kateremu je bilo življenje tudi na Ruskem v domači obitelji specifično hrvaško. Uverjeni smo, da, kakor je bil slavni Miklošič dika dunajskega našega vseučilišča, tako bode tudi živahni Jagič ponos almae matris Vindobonensis!

„Ljubljanski Zvon“

izhaja po 4. pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih ter stoji: vse leto po 4 gld. 60 kr., pol leta po 2 gld. 30 kr., četrt leta po 1 gld. 15 kr.

Za vse neavstrijske dežele po 5 gld. 60 kr. na leto.

Posamezni zvezki se dobivajo po 40 kr.

Lastniki in založniki: Fr. Levec i. dr. — Izdajatelj in odgovorni urednik: Fr. Levec. Uredništvo in upravnništvo v Ljubljani, v knežjem dvorci v Gosposkih ulicah, 14.

Tiska „Narodna Tiskarna“ v Ljubljani.

Navodilo

o pravilnem igranju šaha za začetnike.

(Dalje.)

§. 9.

Rokirati je smeti le tedaj, ako so prazna vsa polja med kraljem in turnom. Ako stoji kralj v šahu, ne sme rokirati takoj iz šaha; sovražni napad na turen pa ne zavira rokade. Tudi je vse jednako, katerega kámena se igralec pri rokadi preje dotakne.

§. 10.

Vsak kmet sme s svojega prvotnega stališča storiti dva koraka. Gré li v tem slučaji mimo sovražnega kmeta, sme ga ta vzeti v naslednji potezi, pozneje pa ne več; sovražni kmet se postavi na polje, kjer bi bil stal vzeti kmet, da je bil storil jeden sam korak.

§. 11.

Ako ne more storiti igralec nobedne druge poteze, razven da vzame „en pasant“ sovražnega kmeta, ki je bil baš storil dva koraka, to je prisiljen, vzeti ga.

§. 12.

Kmet, prišedši v prvo vrsto nasprotnega tabora, postane po radi volji igralčevi in ne gledé na oficirje, ki se nahajajo še na deski, mahoma ali dama, ali turen, ali tekač ali skakač ter takoj sodeluje pri igri po novih svojstvih. Kot kmet ne sme ostati v zadnji vrsti niti trenotek.

Dostavek h gorenjim zakonom.

Ti zakoni veljajo v vseh slučajih, zatorej tudi pri nejednakih igrah, t. j.,

ako močnejši igralec igra s šibkejšim ter vzame pred začetkom igre ali turen ali kakega drugega oficirja z deské. Samó da pri igrah té vrste velja gledé barve in prve poteze ta razloček, ka ima močnejši igralec — po tem, koliko je oddal naprej svojemu nasprotniku — vselej ali beše in prvo potezo, ali črne in drugo potezo. Ako se pa igralca takó dogovorita, velja tudi tu §. 1. brez premembe.

Ko bi se pripetil kak slučaj, ki ni omenjen v podanih zakonih, ali ko bi bila igralca različnih mislij, kako je uméti kako določilo, to bode najbolje, ako si izvolita dotičnika nepristanega, večšega šahovca, ter njemu prepustita razsodbo o prepirni stvari.*)

Pri neravnih igrah, pri katerih dade močnejši šibkejšemu ali jeden, ali obá turna naprej, trebé se vsakako dogovoriti pred začetkom igre, smé li igralec, ki je dal turen, rokirati na tisto stran, kjer bi bil stal oddani turen, ali ne.

Razven tega trebé tudi, da se ravná igralec vselej tudi po pravilih, veljajočih o medsobnem občevanji v omikani družbi. Takó se pogosto naletí na igralce, ki nadlegujejo nasprotnika s tobakovim dimom, često med partijo vstajajo, ali se razgovarjajo z okolistoječimi i. t. d.; vseh takih razvád se je skrbljivo ogibati, da bode igra res zanimiva in prijetna zabava, ne pa težka muka za izobraženega soigralca.

*) Razbistrila v takih stvaréh bode vsegdar rad podajal naš šahov urednik, ko bi se kedaj kdo obrnil ná nj.

IV. račun

o dohodkih in stroških za Jurčičev spomenik za dobo
od 1. januarija 1885. do 31. januarija 1886.

A. Dohodki.

1	V blagajnici je bilo ob zadnjem računu (gl. „Ljubljanski Zvon“ šte. 2. l. 1885) prebitka:		
	a) gotovine	114 gld. 03 kr.	
	b) srečka ljubljanskega posojila	20 „ — „	134 03
2	Darilo g. Ivana Lavrenčiča v Postojini		5 10
3	Za prodane knjige		1477 21
	Vsega vkup.		1616 34
	Ako se odštejejo stroški		1571 58
	kaže se prebitka		44 76
	od katerega je v blagajnici gotovine 24 gld. 76 kr. in srečka ljubljanskega posojila št.		
	50026	20 „ — „	
	Vsega vkup	44 gld. 76 kr.	

B. Stroški.

1	Korektura IV. in V. zvezka Jurčičevih spisov		121 —
2	Tisk II. in III. zvezka Jurčičevih spisov		921 60
3	Vežanje		440 37
4	Poštarina		33 12
5	Naprava druge omare		10 —
6	Cvetice na grobu in lepšanje groba		8 —
7	Razpošiljanje Jurčičevih spisov		24 08
8	Zavarovalnina in razni		13 41
	Vsega vkup		1571 58

V Ljubljani dne 31. januarja 1886.

Dr. Val. Zarnik,
predsednik.

Dr. Jos. Starč,
blagajnik.